

UNIVERZITA PARDUBICE

FAKULTA FILOZOFICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2025

Bc. Kristýna Bauerová

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Příprava odsouzených mužů ve výkonu trestu odnětí svobody na návrat a na
život po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody

Diplomová práce

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2023/2024

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Bc. Kristýna Bauerová**
Osobní číslo: **H23259**
Studijní program: **N0111P190001 Resocializační pedagogika**
Téma práce: **Příprava odsouzených mužů k výkonu trestu odnětí svobody na návrat a na život po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody**
Zadávající katedra: **Katedra věd o výchově**

Zásady pro vypracování

Diplomová práce se bude zabývat odsouzenými, kteří ukončují trest odnětí svobody. Cílem diplomové práce je zjistit, jak se jedinec ve výkonu trestu odnětí svobody připravuje na život po propuštění z věznice (výstupní i běžný oddíl), analyzovat situaci tohoto jedince před výstupem z VTOS z různých hledisek (např. jeho ekonomická, sociální nebo rodinná situace) a popsat jaké další instituce nebo organizace do tohoto procesu vstupují. Empirická část diplomové práce bude zpracovávána za pomoci dotazníkového šetření s respondenty z řad odsouzených a také pomocí rozhovorů s odbornými pracovníky věznice.

Rozsah pracovní zprávy:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- ČESKO. Zákon o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: Zákon 169/1999 Sb.
- DRÁPAL, Jakub; JIŘIČKA, Václav a RASZKOVÁ, Tereza (ed.). České vězeňství. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2021. ISBN 978-80-7676-066-0.
- FÁBRY, A. Penológia. Bratislava: Eurokódex, 2009. ISBN 978-80-89447-01-5.
- FISCHER, Slavomil a ŠKODA, Jiří. Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5046-0.
- CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007.
- JIRICKA, V., PODANA, Z., PETRAS, M., a HURKA, J.: Prediction of Offending: SARPO – The Czech Tool for Assessment of Offenders' Criminogenic Risk and Needs. In Journal of Criminolog.
- JŮZL, Miloslav. Penitenciaristia jako věda žalávní. Vydání I. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2017. ISBN 978-80-7452-131-7.
- MALÁ, Drahomíra. Vězeňství po česku. Tišnov: SURSUM, 2003. ISBN 80-7323-062-3.
- RASZKOVÁ, Tereza a SVOBODA HOFERKOVÁ, Stanislava. Kapitoly z penologie I: vězeňství. Vydání: druhé, rozšířené a aktualizované. Hradec Králové: Gaudeamus, 2018. ISBN 978-80-7435-716-9.
- RASZKOVÁ, Tereza a SVOBODA HOFERKOVÁ, Stanislava. Kapitoly z penologie II. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. ISBN 978-80-7435-378-9.

Vedoucí diplomové práce: **PhDr. Marcela Ehlová, Ph.D.**
Katedra věd o výchově

Datum zadání diplomové práce: **27. března 2024**
Termín odevzdání diplomové práce: **27. března 2025**

doc. Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D. v.r.
děkan

Ing. Jaroslav Myslivec, Ph.D. v.r.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 27. března 2024

Prohlašuji:

Práci s názvem Příprava odsouzených mužů ve výkonu trestu odnětí svobody na návrat a na život po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 31. 3. 2025

Bc. Kristýna Bauerová

PODĚKOVÁNÍ

Tímto bych chtěla poděkovat PhDr. Marcele Ehlové, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady a poznámky, které mi během psaní diplomové práce s názvem Příprava odsouzených mužů ve výkonu trestu odnětí svobody na návrat a na život po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody poskytla. Dále bych chtěla také poděkovat vedení Věznice Pardubice za umožnění provést výzkum ve zmíněné věznici.

ANOTACE

Diplomová práce se zabývá přípravou odsouzených mužů ve výkonu trestu odnětí svobody a jejich návrat k životu po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Cílem je analyzovat, jak se odsouzení připravují na život po propuštění, jaké překážky musí překonávat a jaké faktory ovlivňují jejich úspěšnou reintegraci. Práce se zaměřuje na ekonomické, sociální a rodinné aspekty jejich situace před výstupem z výkonu trestu a také na roli institucí a organizací, které do tohoto procesu vstupují. V teoretické části diplomové práce lze nalézt informace o penologii, jejím předmětu zkoumání a vztahu k ostatním vědám, dále o historickém vývoji trestání na našem území, o legislativě Vězeňské služby ČR, o samotném personálu věznice, souhrnné analýze rizik a potřeb odsouzeným a s tím souvisejících programech zacházení. Dále se teoretická část zabývá konkrétními specializovanými resocializačními programy ve Věznici Pardubice, důsledky výkonu trestu a dále velmi důležitou problematikou postpenitenciární péči související s výstupem odsouzeným. Praktická část využívá kombinaci kvantitativního výzkumu za pomoci dotazníkového šetření mezi odsouzenými a kvalitativního přístupu za pomoci rozhovorů s odbornými pracovníky věznice. Data jsou interpretována v kategoriích, jako jsou hlavní překážky návratu do společnosti, význam rodinného zázemí, přínos standardizovaných programů ve věznici, vliv zaměstnání během výkonu trestu a role institucí mimo věznici.

KLÍČOVÁ SLOVA

výkon trestu odnětí svobody, příprava odsouzených, resocializace, postpenitenciární péče, programy zacházení ve věznici, sociální adaptace po propuštění, instituce a organizace pomáhající vězňům, zaměstnávání vězňů

TITLE

Preparing male prisoners for return and life after release from prison

ANNOTATION

The thesis deals with the preparation of convicted men for imprisonment and their return to life after release from imprisonment. The aim is to analyse how convicts prepare for life after release, what obstacles they have to overcome and what factors influence their successful reintegration. The work focuses on the economic, social and family aspects of their situation before leaving prison, as well as the role of institutions and organisations that enter into this

process. In the theoretical part of the thesis one can find information about penology, its object of research and its relation to other sciences, as well as the historical development of punishment in our country, the legislation of the Prison Service of the Czech Republic, the prison staff itself, a comprehensive analysis of the risks and needs of convicts and related treatment programs. Furthermore, the theoretical part deals with specific specialised resocialisation programmes in Pardubice Prison, the consequences of serving a sentence and the very important issue of post-penitentiary care related to the prisoner's exit. The practical part uses a combination of quantitative research using a questionnaire survey among convicts and a qualitative approach using interviews with prison professionals. The data are interpreted in categories such as the main barriers to reentry, the importance of family background, the effectiveness of standardised programmes in prison, the impact of employment during imprisonment and the role of institutions outside prison.

KEYWORDS

prison sentencing, prisoner preparation, resocialisation, post-penitentiary care, prison treatment programmes, social adaptation after release, institutions and organisations assisting prisoners, employment of prisoners

OBSAH

SEZNAM GRAFŮ	12
SEZNAM TABULEK	13
SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK	14
TERMINOLOGIE	15
ÚVOD	16
TEORETICKÁ ČÁST	18
1 Penologie jako věda	18
1.1 Předmět penologického zkoumání	18
1.2 Penologie a penitenciaristika	19
1.3 Penologie a její vztah k ostatním disciplínám	19
2 Historický vývoj trestání a trestů na území ČR	21
2.1 Vývoj do roku 1918	21
2.2 Vývoj v období 1918–1989	22
2.3 Vývoj od roku 1989	24
3 Legislativní rámec Vězeňské služby České republiky	27
4 Personál věznice	28
4.1 Nepedagogické profese	28
4.2 Pedagogické profese	31
5 Souhrnná analýza rizik a potřeb odsouzených	33
6 Penitenciární výchovné postupy a programy zacházení	35
6.1 Pracovní aktivity	35
6.2 Vzdělávací aktivity	36
6.3 Speciální výchovné aktivity	37
6.4 Zájmové aktivity	37
6.5 Oblast utváření vnějších vztahů	37
7 Standardizované specializované resocializační programy ve Věznici Pardubice	39
8 Důsledky výkonu trestu	41
8.1 Rodinné vztahy	43

8.1.1 Otcovství za mřížemi	44
8.2 Adaptace na vězeňské prostředí a podmínky	46
9 Propuštění vězňů	47
9.1 Výstupní oddíl	48
10 Postpenitenciární péče	50
10.1 Státní subjekty	50
10.2 Nestátní subjekty	51
10.3 Spolupráce s nevládními organizacemi ve Věznici Pardubice	52
10.4 Probační a mediační služba ČR	53
10.4.1 Probace	53
10.4.2 Mediace	54
10.4.3 Parole	54
PRAKTICKÁ ČÁST	56
11 Metodologie výzkumu	56
11.1 Výzkumná problematika	56
11.2 Cíl výzkumu	56
11.3 Metoda sběru dat	56
11.4 Formulace hypotéz a výzkumných otázek	57
11.4.1 Formulace výzkumných otázek	57
11.4.2 Formulace hypotéz	58
11.5 Způsob zpracování dat a interpretace výsledků kvalitativního výzkumu	58
11.5.1 Hlavní překážky ovlivňující úspěšný návrat odsouzených mužů do společnosti ..	61
11.5.2 Rodinné zázemí při přípravě na návrat	62
11.5.3 Přínos standardizovaných programů ve věznici	63
11.5.4 Vliv zaměstnání během výkonu trestu odnětí svobody	64
11.5.5 Motivace odsouzených k programům a službám	65
11.5.6 Role instituce mimo věznici a úroveň spolupráce	65
11.6 Prezentace výsledků kvantitativního výzkumu a verifikace hypotéz	67
11.6.1 Verifikace hypotéz	78
12 INTERPRETACE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	88
13 DISKUSE	92

14 ZÁVĚR VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	94
ZÁVĚR	96
POUŽITÁ LITERATURA	97
SEZNAM PŘÍLOH.....	103

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 – věk odsouzených mužů.....	67
Graf 2 – vzdělání odsouzených mužů.....	68
Graf 3 – délka aktuálního výkonu trestu odnětí svobody	69
Graf 4 – typ trestné činnosti (aktuální trest)	69
Graf 5 – nejprínosnější způsob kontaktu s rodinou	70
Graf 6 – pocit připravenosti na návrat do společnosti	71
Graf 7 – zaměstnání během výkonu trestu odnětí svobody	72
Graf 8 – místo zaměstnání	72
Graf 9 – sebedůvěra odsouzených při hledání zaměstnání po propuštění	73
Graf 10 – šance odsouzených na získání zaměstnání po propuštění	74
Graf 11 – účast na nabízených specializovaných resocializačních programech	74
Graf 12 – typy navštěvovaných specializovaných resocializačních programů	75
Graf 13 – důvody neúčastni na nabízených specializovaných resocializačních programech...	76
Graf 14 – spolupráce s pomáhajícími organizacemi.....	77

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 - kategorie a kódy	58
Tabulka 2 – empirické četnosti H1	79
Tabulka 3 - teoretické četnosti H1	80
Tabulka 4 – testové kritérium H1	80
Tabulka 5 – empirické četnosti H2	81
Tabulka 6 – teoretické četnosti H2	81
Tabulka 7 – testové kritérium H2	82
Tabulka 8 – empirické četnosti H3	83
Tabulka 9 – teoretické četnosti H3	83
Tabulka 10 – testové kritérium H3	83
Tabulka 11 – empirické četnosti H4	84
Tabulka 12 – teoretické četnosti H4	84
Tabulka 13 – testové kritérium H4	85
Tabulka 14 – empirické četnosti H5	86
Tabulka 15 – teoretické četnosti H5	86
Tabulka 16 – testové kritérium H5	86

SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK

PMS – Probační a mediační služba

SARPO – souhrnná analýza rizik a potřeb odsouzených

VTOS – výkon trestu odnětí svobody

TERMINOLOGIE

Výkon trestu odnětí svobody (VTOS) – právní institut trestního práva, jehož účelem je vykonání uloženého trestu odnětí svobody za trestný čin.

Odsouzený – osoba, které byl pravomocně uložen trest odnětí svobody a nachází se ve výkonu tohoto trestu.

Resocializace – proces znovuzачlenění odsouzené osoby do společnosti, který zahrnuje vzdělávací, pracovní a psychologickou podporu.

Postpenitenciární péče – soubor opatření a služeb poskytovaných osob po propuštění z výkonu trestu, s cílem usnadnit jejich návrat do společnosti.

Reintegrace – proces, během kterého se jedinec po výkonu trestu odnětí svobody opětovně začleňuje do běžného společenského života, včetně pracovního a rodinného prostředí.

Programy zacházení – soubory aktivit a opatření, které jsou ve věznicích poskytovány odsouzeným s cílem jejich resocializace (např. vzdělávací programy, pracovní činnosti, psychologická podpora).

Instituce a organizace podporující návrat do společnosti – subjekty (státní i nestátní), které pomáhají osobám po výkonu trestu s hledáním práce, bydlení, psychologickou podporou a dalšími aspekty návratu do běžného života (např. Probační a mediační služba, neziskové organizace).

Recidiva – opětovné páchaní trestné činnosti po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.

Sociální exkluze – vyloučení jedince ze společnosti, které může být důsledkem například stigmatizace bývalých vězňů.

ÚVOD

Téma diplomové práce s názvem Příprava odsouzených mužů ve výkonu trestu odnětí svobody na návrat a na život po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody se zabývá, jak už je ze samotného názvu patrné, procesem přípravy odsouzených mužů na běžný život po propuštění z věznice. Zaměřuje se na klíčové oblasti, jako je získání pracovního uplatnění, budování a obnovování sociálních vazeb či zapojení do postpenitenciární péče.

Cílem diplomové práce je popsat a analyzovat proces přípravy odsouzených na propuštění a jejich návrat do společnosti. V rámci teoretické části je cílem objasnit problematiku výkonu trestu, popsat faktory ovlivňující resocializaci vězňů a představit existující resocializační programy a instituce, které se na tomto procesu podílejí. Praktická část se zaměřuje na zjištění, jakým způsobem se odsouzení ve Věznici Pardubice připravují na propuštění, jaká je jejich ekonomická, sociální a rodinná situace před výstupem z věznice a jaké subjekty do tohoto procesu vstupují.

Teoretická část se skládá celkem z 10 kapitol, které jsou dále rozděleny do jednotlivých podkapitol. První kapitola přináší informace o penologii, což je věda o trestání, vězeňství a rehabilitaci. Kapitola obsahuje také informace o předmětu zkoumání penologie, dále pak o penitenciaristice a o vztahu penologie a jiných vědních disciplín. Druhá kapitola je historicky zaměřena a lze se v ní dočíst o vývoji trestu a trestání na našem území do roku 1918, mezi lety 1918–1989 a od roku 1989. Třetí kapitola zmiňuje hlavní zákony týkající se Vězeňské služby ČR. Čtvrtá kapitola se věnuje personálu věznice. Pátá kapitola popisuje prediktivní nástroj na hodnocení rizik a kriminogenních potřeb odsouzených (SARPO). Šestá kapitola pojednává o penitenciárních výchovných postupech a programech zacházení. Sedmá kapitola se věnuje konkrétním specializovaným resocializačním programům ve Věznici Pardubice. Osmá kapitola se věnuje důsledkům uvěznění. Devátá kapitola přináší informace o propuštění vězňů a výstupním oddílu a poslední desátá kapitola se věnuje důležité problematice postpenitenciární péče, včetně role státních i nestátních organizací.

Cílem praktické části je zjistit, jakým způsobem se odsouzení muži ve Věznici Pardubice připravují na život po propuštění, jaká je jejich situace před výstupem z výkonu trestu odnětí svobody a jaké instituce či organizace se na jejich přípravě podílejí. Výzkum se zaměřuje na několik klíčových oblastí, které s touto přípravou vězňů na život na svobodě souvisí. Jsou jimi: rodinné, sociální a finanční záležitosti, vliv zaměstnání během výkonu trestu odnětí svobody, přínos standardizovaných resocializačních programů ve věznici (problém kapacit,

míra účasti v těchto programech, dobrovolnost účasti a zda ji ovlivňují vnější faktory, např. podmíněné propuštění), motivace odsouzeného ke změně a míra spolupráce odsouzených s organizacemi připravujícími je na propuštění

Výzkum je realizován prostřednictvím dotazníkového šetření mezi odsouzenými a rozhovorů s odbornými pracovníky věznice.

Téma diplomové práce jsem si zvolila, protože mě tato problematika zaujala během studia, zejména v rámci odborných praxí ve Věznici Pardubice.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Penologie jako věda

Penologie je věda, která se zabývá nejen tresty a trestáním, ale také výkonem udělených trestů a účinky takových trestů. Věda se dále zabývá otázkami vězeňství, možností udělování alternativních trestů a jejich účinností, prevencí a recidivou (tj. opakující se páchání nežádoucí činnosti, zde ve smyslu trestné činnosti). Jedná se o vědu velmi starou, jelikož všelijaké druhy trestů a trestání se objevují během celé existence lidstva v každé lidské společnosti. Co se týče začlenění penologie do okruhu ostatních věd, tak to není zcela jednoznačné. Mnoho autorů považuje penologii za součást věd právních nebo kriminologie. Další autoři penologii vnímají jako součást speciální nebo sociální pedagogiky (Jůzl, 2017, str. 11–12).

Dle Fábryho (2006, str. 18) je penologie vědní disciplína, která se zabývá trestáním, výkonem trestu a jeho účinky na pachatele trestných činů, a to nejen z právního hlediska, ale také kriminologického a sociálního.

Dnes se penologie jako multidisciplinární obor pokládá za samostatnou vědu, která je považována za společensky a humanitně orientovanou vědu. Samotný název vědy, tj. penologie, byl prvně použit v roce 1838 (Sochůrek, 2014, str. 168).

Hála uvádí (2024, str. 70), že penologie „*není akademickou, od života odtrženou naukou. Je kreativním způsobem pěstována především těmi odborníky, kteří každodenně odpovídají na naléhavé otázky justiční, zejména penitenciární (vězeňské) praxe.*“

1.1 Předmět penologického zkoumání

Penologie jako každá věda má svůj předmět zkoumání. Zde jsou předmětem zkoumání metody zacházení s pachateli, kteří spáchali jistý trestný čin. Zkoumané metody zacházení s pachateli by nejideálněji měly u pachatele zapříčinit pozitivní změny v jeho chování, které by odpovídalo poklidnému fungování ve společnosti (Raszková, Hoferková, 2018, str. 11–12).

Dle Sochůrka (2009, str. 81) lze vymezit základní témata, kterými se penologie zabývá. Jsou jimi:

- „*účinky trestu a trestání, zkoumání účinnosti různých druhů trestů,*
- *vývoj penologie a jejich různých koncepcí v historických souvislostech,*
- *zkoumání psychologických a soudních procesů, jevů, vztahů a zákonitostí, které vznikají v důsledku uložení a výkonu trestu,*

- *osobnost potrestaného člověka,*
- *výchovné zacházení s vězňými pro dosažení co nejefektivnějšího účelu trestu,*
- *negativní jevy ve vězení, jejich minimalizace a prevence,*
- *zkoumání systému institucí a jejich funkcí při realizaci zákonného postihu,*
- *zkoumání a hledání různých forem sankcí, které by účinně ovlivňovaly chování pachatelů trestných činů, ochranná opatření, alternativní zacházení s pachatelem.“*

Poznatky z penologie slouží jako opora při tvorbě nových nebo úpravě starých zákonů.

1.2 Penologie a penitenciaristika

Pojem penitenciaristika vznikl z latinského slova paenitentia, což lze volně přeložit jako lítost, trestnost, změna smýšlení, náprava. Penitenciaristika je součástí penologické vědy. Jedná se o vědu, která se zabývá vězněním a vězeňstvím. Zabývá se tedy nepodmíněným trestem odnětí svobody a jeho účinky. Rozdíl mezi penologií a penitenciaristikou je tedy patrný. Penologie se zabývá všemi tresty a jejich účinky, za to penitenciaristika se zabývá pouze trestem, který si pachatel odpykává za branami věznice, tudíž nepodmíněným trestem odnětí svobody (Raszková, Hoferková, 2018, str. 9).

1.3 Penologie a její vztah k ostatním disciplínám

Penologie je považována za multidisciplinární vědu, která využívá poznatky z jiných společenských, humanitních, pedagogických i právních disciplín. Za užitečné vědy pro penologii jsou pokládány také vědy jako ekonomie, politologie, filozofie či etika.

Velmi blízký vztah má penologie s kriminologií, kdy tyto vědy bývají často mylně považovány za jednu vědu. Dalším důležitou vědou, která penologii poskytuje velmi významné informace je z odvětví speciálně-pedagogických věd, je etopedie. Etopedie, dříve řazena pod speciálně-pedagogickou vědu zvanou psychopedie, se zabývá vzděláváním a výchovou jedinců s poruchami chování a emocí. Tato věda se zabývá jak dětmi a mládeží, tak i dospělými osobami. Neméně důležitou vědou je psychologie a psychiatrie. Psychologové, kteří se zabývají penitenciární psychologií, zkoumají každého odsouzeného jedince individuálně, a s tím související záležitosti jako např. jeho psychické zvláštnosti, mezilidské vztahy, vztahy ve věznici. Zkoumá také účinnost výchovných metod na jedince. Co se týče penitenciární psychiatrie, ta se ve spojitosti s vězeňským prostředím zabývá diagnostikou a léčebně-terapeutickými aktivitami. Tyto aktivity mají odsouzenému jedinci pomoci nejčastěji v souvislosti se sexuálními deviacemi, neurózou, psychické problémy v důsledku požívání

návykových látek, poruchou osobnosti. Sociální vazby, sociální strukturu a vliv sociálních vazeb na penitenciární proces zkoumá penitenciární sociologie. Významnou úlohu na penitenciární proces a následně na život odsouzeného jedince po výstupu z výkonu trestu odnětí svobody (VTOS) má sociální práce. Sociální pracovník se podílí na pomoci odsouzenému navázat kontakty s institucemi, které nabízejí pomoc právě propuštěným vězňům z VTOS, nebo z výkonu ochranné léčby či ochranné výchovy. S tím souvisí i další nápomocné vědy, kterými jsou penitenciární pedagogika a resocializační pedagogika (Raszková, Hoferková, 2018, str. 12–14).

„Penitenciární pedagogika pracuje s kolektivem vězňů – malou skupinou lidí, v nichž se odrážejí sociálně patologické jevy společnosti, jež jsou determinovány ekonomickými, sociálními a politickými podmínkami, ideologií společnosti a úrovní její vědy, techniky a kultury, jakož i celým jejím způsobem života. V penitenciární pedagogice se odráží jak obecný model výchovy akceptovatelný danou společností, tak také konkrétní pedagogické problémy zachycené v programech zacházení s odsouzenými jedinci, v nichž se nacházejí všechny složky výchovy jako základ jejich případné resocializace.“ (Jůzl, 2017, str. 288–289)

Obecně lze říct, že se penitenciární pedagogové ve věznicích v roli vychovatelů či speciálních pedagogů, zabývají výchovou a vzděláváním jedinců odsouzených k VTOS (Mařádek, 2005, str. 62).

Resocializační pedagogika jako věda není na našem území příliš známá. Oproti tomu na území Polska je dobře vymezena především díky odborné práci Czesława Czapówa a Stanisława Jedlewskiego. V České republice je považována za samostatnou vědu, ale také i jako díl sociální nebo speciální pedagogiky. České pojetí definice resocializační pedagogiky jako samostatné vědy dle Moravcové (2010, str. 257) zní takto: resocializační pedagogika je *„teoretická věda, součást společenských věd, nebo jako systém praktických výchovných aktivit zaměřených k osobám se zhoršenou sociální přizpůsobivostí. Obě tyto charakteristiky spolu úzce souvisí, neboť není možné rozvíjet teorii resocializace bez praxe a praxi bez teorie, jedná se tedy o aplikovanou vědní disciplínu.“*

Základní předmět resocializační pedagogiky je nápravně výchovné působení na osoby se zhoršenou sociální přizpůsobivostí, s funkcemi resocializační pedagogiky, kterými jsou resocializační péče, resocializační výchova a terapie (Moravcová, 2010, str. 258–259).

2 Historický vývoj trestání a trestů na území ČR

2.1 Vývoj do roku 1918

Zmínky o věznění pachatelů trestných činů na našem území jsou nalézány v 10. století. Tresty, které byly ukládány se vyvíjely společně s trestním právem, vyspělostí společnosti a jejím náhledem na provinění pachatele (Drápal, Jiříčka, Raszková, 2021, str. 13).

Jelikož v době středověku byla většina obyvatel našeho území negramotná, uplatňované obyčejové právo, bylo předáváno ústní formou. Trestní právo mělo soukromí charakter. Na trest se zde nahlíželo jako na odplatu („oko za oko“). Nejdůležitější úlohou tehdejšího práva byla ochrana země, církve a soukromého vlastnictví (Raszková, Hoferková, 2018, str. 20).

V této době byl univerzálním a hojně ukládaným trestem trest smrti. Od 12. do 14. století byl také využíván tzv. institut psance. Jednalo se o to, že jedinec s tímto označením, byl vyčleněn ze společnosti a neměl nárok na jakékoliv prostředky důležité k přežití. Dále se užívalo tzv. božích soudů (ordálů). Jednalo se o trest, kdy byl svázaný pachatel trestné činnosti svázán a hozen do vody. Pokud daný pachatel utonul, stal se viníkem zločinu, za který byl do vody hozen. V éře předhusitské byly stavěny tzv. župní hrady, které sloužily k držení osob před popravou (docházelo k mučení hladem), osobní (též vlastní) exekucí či držení významných osob z vyšších vrstev (Drápal, Jiříčka, Raszková, 2021, str. 13).

Španková (2013, str. 13) uvádí odlišný postup prokazování nevinu pachatele při božím soudu. Pokud byl člověk nevinný a dal ruku do vařící vody, nic se mu nestalo.

Dle Francka a Wohlschlagera (2002, str. 32) během období husitských válek „*došlo k podstatnému omezení trestu smrti, zazněly dokonce názory na jeho úplné odstranění.*“

Dále dochází k užívání trestu smrti velmi nelidským způsobem – oběšení, upálení, vaření ve vodě či v oleji, lámání v kole, umučení hladem, pohřbení zaživa. S pachateli trestných činů bylo nakládáno velmi brutálně. Například jim byly useknuty celé paže, nohy, vyříznut jazyk, byli oslepováni nebo přišli o pohlavní orgán. Věznění osob jako trest odnětí svobody dostává svůj význam až v 2. pol. 16. století. Jsou zřizovány vězení církevní (klášterní, inkviziční), vojenská (trestnice, káznice), panská (Raszková, Hoferková, 2018, str. 22–23).

Popelka (2011, str. 25–27) rozčleňuje vězení následovně:

- zeměpanská (995–1627),
- církevní (1222–1781),
- stavovská (1253–1850),
- vrchnostenská (1627–1849),
- městská (1287–1850).

Další členění poskytuje Jůzl (2017, str. 111–113), ten vězení dělí na světská (panská, hradní, vojenská vězení a vězení dlužných osob) a církevní vězení (klášterní, inkviziční vězení).

Významným milníkem je rok 1768, kdy byl vydán Tereziánský zákoník. V roce 1787 ho následoval Všeobecný zákoník o zločinech a trestech vydaný Josefem II. Dochází tak k humanizaci trestání. Zrušeny byly zmrzačující tresty i trest smrti (opět obnoven v roce 1795). Tyto tresty vyměnily trest nucených prací, které byli ve většině případů horší než trest smrti, jelikož se jednalo o práce s dlouhodobým trváním (Drápal, Jiříčka, Raszková, 2021, str. 13–14).

Roku 1823 byla založena Svatováclavská trestnice, což bylo první státní zařízení. Zde působil známý vězeňský kaplan František Josef Řezáč, který se zasloužil o zapojení výchovy a sociální práce do problematiky vězeňství. V roce 1852 byl přepracován trestní zákon, který obsahoval pouze trestní právo hmotné a rozdělával trestné činy na zločiny, přečiny a přestupky. Vězeňská zařízení byla vybudována v dřívějších prostorách pevností, kasáren nebo klášterů. Následně vznikly i tzv. robotárny, které sloužily k trestu nucené práce dospělých osob, kteří žili zhýralým a lenošivým stylem života (Raszková, Hoferková, 2018, str. 26–28).

2.2 Vývoj v období 1918–1989

V roce 1918 padla monarchie na našem území vznikla první Československá republika. Nově vzniklý stát si z předešlého politického uspořádání (tzn. z Rakouska – Uherska) převzal justiční i vězeňský model. V roce 1918 byl nově také přijat zákon č. 562/1918 Sb., o podmíněném propuštění. Zmíněný zákon umožňoval odsouzeného podmíněně propustit z výkonu trestu, ale až po odpykání trestu odnětí svobody v délce 15 let v žaláři. Výjimkou byli vrazi, které bylo možné propustit až po 18 letech s 10letou zkušební dobou (Brunová, 2020, str. 17–18).

Během trvání první světové války bylo dále možné uložit trest smrti, stávalo se to ale velmi zřídka. V době před a během první světové války docházelo také k zapojování odborníků

(učitelů, lékařů, duchovních) do vězeňských činností. Začíná se věnovat pozornost i potřebě postpenitenciární péče a celkově lepšímu zacházení s vězni (Drápal, Jiříčka, Raszková, 2021, str. 15).

Průlomové poznatky z jiných evropských zemí v oblasti vězeňství uvedl do praxe JUDr. Emil Lány, který byl Ministerstvem spravedlnosti tehdejší doby pověřen správou československého vězeňství. Velkým problémem prvorepublikového vězeňství bylo nedostatečné množství a kvalita vězeňské stravy, kterou ovlivnila první světová válka. Na druhou stranu se velmi dbalo na vzdělávání odsouzených, z důvodu možnosti zlepšení jejich životní situace po propuštění z výkonu trestu (Raszková, Hoferková, 2018, str. 29–31).

V období Protektorátu Čechy a Morava se země řídila legislativou vydanou vládou Protektorátu. Trest odnětí svobody si odsouzení odpykávali v soudních věznicích či trestnicích. Prostory věznic a trestnic byly také využívány gestapem, které řešilo především trestné činy, které měly poškozovat existenci Třetí říše. V době okupace nacistickým Německem byl trest smrti naprosto běžným trestem. Trest smrti byl zrušen až v roce 1990. V době německé nadvlády byla zbudovaná vězeňská zařízení, ve kterých byla velmi špatná hygiena, nedostačující strava, docházelo také k šíření nemocí mezi vězni (Brunová, 2020, str. 27–31).

Od roku 1946 nastává doba „třídních nepřátel“. Vězni byli v období do roku 1964 pro tehdejší režim výhodní jako levná pracovní síla v těžkém, těžebním a stavebním průmyslu. Od roku 1953 dochází k dělení vězňů do skupin dle třídního původu, v menší míře pak k charakteru spáchaného trestného činu. Docházelo také k pronásledování a věznění osob, které byli pro tehdejší režim nežádoucí. Zacházení s vězni bylo úplně jiné, než tomu bylo za první republiky, kdy šlo o lidské a výchovné snahy působení na odsouzeného. V potaz se nebralo ani dodržování základních práv vězňů. Vězeňství bylo v této době na našem území na velmi žalostné úrovni. V roce 1966 byla založen Ústav pro výzkum metod nápravně výchovné činnosti (později přejmenován na Výzkumný ústav penologický) v čele s PhDr. Jiřím Čepelákem, CSc. Tento ústav, který se snažil rozvíjet metody nápravně výchovné činnosti byl ale pro svou údajnou neúčinnost v roce 1980 uzavřen (Drápal, Jiříčka, Raszková, 2021, str. 15–16).

K problematice zacházení s vězni uvádí Uhlík (2006, str. 303–309), že Výzkumný ústav penologický se zasloužil alespoň o stanovení minimálních pravidel zacházení s vězni – v roce 1969 byla vydána Standardní minimální pravidla pro zacházení s vězni.

2.3 Vývoj od roku 1989

V revolučním roce 1989 došlo k politicko-společenské změně a k celkové změně směru vývoje československého státu. Tento vývoj se týkal i vězeňství. Věznice v tehdejší době byly přeplněné, bylo zde těžké dosáhnout diferenciacních a nápravně-výchovných požadavků ke vztahu k odsouzeným. Další problémy se týkaly stravování, špatné hygieny a zdravotní péče a špatných pracovních podmínek a s tím spojené nedostatečné ohodnocení vykonané práce. Na území České republiky je trendem udělování amnestie velkému počtu odsouzených při podstatných změnách ovlivňujících naši republiku. První amnestii v prosinci roku 1989 udělil tehdejší dosluhující prezident Gustáv Husák. Osvobozeno bylo celkem 52 osob, kteří byli odsouzeni za trestné činy proti republice nebo hospodářskou trestnou činnost (Brunová, 2020, str. 52–53).

Následující amnestie byla vyhlášena 1. ledna 1990 novým prezidentem republiky Václavem Havlem. Tehdy bylo propuštěno 23 260 odsouzených. tato amnestie zapříčinila rozsáhlé nepokoje u odsouzených, kteří se propuštění dožadovali také a vnímali tak amnestii za nespravedlivou. Nejkritičtější situace byla v Leopoldově, kde 15. března 1990 započala vzpoura vězňů (Raszková, Hoferková, 2018, str. 37).

Popelka (2011, str. 47–48) popisuje počátek vězeňské vzpoury v Leopoldově následovně: *„Nejprve 217 vězňů, na které se amnestie nevztahovala, vyhlásilo hladovku a vytlačilo dozorce z ubytovacích prostor. K nim se přidali další vězni a zmocnili se kuchyně a skladu se zásobami potravin v hodnotě 1,5 milionů korun. Pak ovládli celou věznici, postavili barikády a začali se ozbrojovat bodnými a sečnými zbraněmi. Na případnou obranu si připravili zápalné láhve s benzínem a naftou, kterou získali z vozového parku věznice. Dokonce si zhotovili funkční plamenomet. Dalších 150 vězňů, kteří se odmítli podílet na rabování a ničení věznice, vzbouřenci drželi jako rukojmí.“*

Celkový počet odsouzených, kteří se podíleli na leopoldovské vzpouře se ustálil na 1 006 vězňů. Co se týče škod, ke kterým během vzpoury došlo, tak se částka vyšplhala na 27 milionů korun. Potlačení této rozsáhlé vzpoury si vyžádalo jeden lidský život vězně a asi 30 zraněných osob (z toho jeden dozorce). Další významnou amnestií byla amnestie Václava Klause z ledna roku 2013. Tato amnestie, která se týkala celkem 6 465 odsouzených, zapříčinila pozastavení investic do českého vězeňství. Investice se týkali zvyšování ubytovacích kapacit (Drápal, Jiříčka, Raszková, 2021, str. 18–19).

Po roce 1989 došlo i ke změně v oblasti typů věznic. Od roku 1965 existovaly tři nápravně výchovné skupiny. Od ledna 1994 se pachatelé zařazovali do věznice s dohledem, dozorem, ostrahou a zvýšenou ostrahou. Toto rozdělení trvalo až do roku 2017, kdy došlo k zařazování odsouzených již pouze do věznic s ostrahou nebo se zvýšenou ostrahou. Ve věznicích s ostrahou existuje další dělení dle stupně zabezpečení. Vězni jsou zařazováni dle míry vnějšího (míra nebezpečnosti vězně pro celou společnost) a vnitřního rizika (úroveň rizika ohrožení bezpečnosti během výkonu trestu). Od roku 1989 dochází k transformaci českého vězeňství. V roce 1991 se dle zahraničních zkušeností vznikla Koncepce rozvoje českého vězeňství. Byly definovány základní cíle a jednotlivé postupy. Na tuto koncepci navazuje nově vytvořená Koncepce českého vězeňství do roku 2015. V této koncepci byl brán ohled také na politické a ekonomické vlivy země a začínají se zde objevovat také restorativní tendence. Poslední aktuální koncepcí je Koncepce českého vězeňství do roku 2025 (Drápal, Jiříčka, Raszková, 2021, str. 17–21).

Nejzásadnější cíle této koncepce jsou: *„ochrana bezpečnosti společnosti prostřednictvím úsilí o snížení recidivy kriminálního chování, umožnění skutečné reintegrace propuštěných vězňů do společnosti, stanovení hlavního akcentu v rámci výkonu trestu odnětí svobody do oblasti odborného zacházení a společná aktivita řady zúčastněných subjektů ve směru naplnění smyslu, účelu a efektivnosti fungování českého vězeňství.“* (VSČR, b. r.)

Co se týče organizační struktury, tak došlo k transformaci Sboru nápravné výchovy na Vězeňskou službu ČR (Zákon o Vězeňské službě k 1. 1. 1993). Od 1. 1. 2021 dochází ve Vězeňské službě ČR k následujícímu konkrétnímu organizačnímu členění: generální ředitelství, vazební věznice, věznice, ústavy pro výkon zabezpečovací detence, Střední odborné učiliště, Akademie Vězeňské služby (Drápal, Jiříčka, Raszková, 2021, str. 22).

S výše zmíněným velmi úzce souvisí Evropská vězeňská pravidla (EVP). EVP byla ustanovena Výborem ministrů Rady Evropy a dodržování těchto pravidel bylo doporučováno všem členům mezinárodní organizace (rok 1973). EVP, která byla v roce 2006 přezkoumána, jsou rozdělena celkem do 9 částí: základní principy, podmínky pro výkon trestu, zdraví, pořádek, vedení věznic a personál, inspekce a kontroly, neodsouzení vězni, cíle režimu pro odsouzené vězně, aktualizace pravidel (Hála, 2024, str. 30–31).

Brunová (2020, str. 65) definuje hlavní pozitivní záležitosti, na které se aktuálně v českém vězeňství dbá. Mezi tyto záležitosti lze zařadit humanizaci vězeňství, odborné zacházení s odsouzenými, podpora vzdělávání personálu věznic, legislativní úpravy upravující

zejména výkon vazby a VTOS. Mezi stále přetrvávající problémy českého vězeňství patří přeplněnost věznic, personální nedostatečnost, zastaralé objekty a zařízení věznic.

3 Legislativní rámec Vězeňské služby České republiky

Stěžejními zákony, kterými se české vězeňství řídí jsou trestní zákoník, zákon o výkonu trestu odnětí svobody, a řada prováděcích předpisů.

Základním právním předpisem, ze kterého se vychází je zákon č. 40/2009 Sb. [online], trestní zákoník. Trestní zákoník stanovuje, které činy jsou trestné. Popisuje také sankce, které mohou být za daný trestný čin uloženy a také určuje postup při trestním řízení. Trest odnětí svobody je jedním z nejpřísnějších trestů, který může být pachateli trestného činu uložen.

Zákon č. 169/1999 Sb. [online], o výkonu trestu odnětí svobody, upravuje organizaci a průběh VTOS. Tento zákon ukládá jak podmínky, za kterých vězni vykonávají trest, tak i jejich základní práva a povinnosti během VTOS.

Zákon č. 141/1961 Sb. [online], trestní řád určuje přesné postupy při trestním řízení (vyšetřování, obžaloby, soudního řízení a vykonání trestů). Vězeňská služba v tomto procesu vykonává rozhodnutí soudu týkající VTOS.

Zákon č. 555/1992 Sb. [online], o Vězeňské službě České republiky určuje postavení, organizaci, pravomoci Vězeňské služby ČR. Popisuje také spolupráci s ostatními bezpečnostními složkami (např. PČR). Zákon dále udává, jakým způsobem Vězeňská služba vykonává své úkoly, jaké má odpovědnosti vůči vězňům a jaká jsou její pravidla v oblasti bezpečnosti.

Zákon č. 293/1993 Sb. [online], o výkonu vazby určuje podmínky, za kterých je výkon vazby vykonáván. Vězeňská služba má pravomoc vykonávat vazbu, za podmínky, že to nařídí soud. dále zajišťuje podmínky pro výkon vazby.

Zákon č. 500/2004 Sb. [online], správní řád určuje postupy ve správních věcech, mezi které patří i řízení, které týkají vězňů (např. rozhodování o podmíněném propuštění, přeřazení vězňů do jiných zařízení nebo rozhodování o dalších právech vězňů). Tento zákon týká i správní činnosti Vězeňské služby.

Vězeňská služba se musí řídit i těmi nejzákladnějšími dokumenty, jakými jsou Ústava České republiky a Listina základních práv a svobod. Musí být respektována základní práva každého odsouzeného. Mezi zavazující dokumenty patří i dokumenty zahraniční. Jedná se o Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv, Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, Principy týkající se ochrany vězňů OSN.

4 Personál věznice

4.1 Nepedagogické profese

Vězeňský personál lze rozdělit na nepedagogické a pedagogické odborné profese.

Mezi nepedagogické vězeňské profese lze výčtem zahrnout: ředitele věznice a vedení, zaměstnance zdravotního střediska, vězeňskou stráž, dozorce, právníka, zaměstnance správního oddělení, příslušníka z oddělení prevence a stížností, sociálního pracovníka, adiktologa, psychologa a vězeňského kaplana (může být řazen i mezi pedagogické odborné profese).

Ředitel a vedení věznice zabírá nejvyšší část pomyslné pyramidy hierarchie vězeňského personálu. Ředitel a jeho podřízení ve vedoucích pozicích řeší nezbytnou korespondenci a administrativu. Mají na starosti všechny záležitosti týkající se chodu věznice. Vedoucí pracovníci včetně ředitele věznice řídí porady, komunikuje se všemi zaměstnanci i vězni a řeší neodkladné situace, které mohou ohrozit plynulý chod věznice (uzavření věznice v případě hrozících rizik vzpour apod.) (Drápal, Jiříčka, Raszková, 2021, str. 356–359).

Zaměstnanci zdravotního střediska zajišťují prevenci, diagnostiku a léčbu jak pro příslušníky a civilní zaměstnance věznice, tak i pro odsouzené. Specifické zdravotní výkony jsou uskutečňovány ve spolupracujících zdravotnických zařízeních (Drápal, Jiříčka, Raszková, 2021, str. 323).

Vězeňská stráž se dále dělí na strážní službu, která zajišťuje ostrahu všech objektů a prostor věznice; na eskortní službu, která je ozbrojena a dohlíží na odsouzeného převáženého mimo prostory věznice; na družstvo psovodů a na referát automobilní dopravy (Drápal, Jiříčka, Raszková, 2021, str. 327–328).

Dozorci velmi úzce spolupracují s vězeňskou stráží. Dozorci jsou zodpovědní za všechno, co se ve výkonu vazby, výkonu trestu či zabezpečovací detenci děje. Co se týče výkonu vazby, je zde absence personálního zastoupení vychovatele, je zastupován vrchním dozorcem. Dozorci, kteří nebývají ozbrojeni (mívají pouze obušek či pepřový sprej) ve VTOS mají v popisu své práce zajišťování co největší bezpečnosti věznice především jejich vnitřních prostor. Dozorci je umístěn na přidělené stanoviště – ubytovny odsouzených, oddělení výkonu kázeňských trestů, specializovaná oddělení, vnitřní a vnější pracoviště zaměstnaných odsouzených, oddíly příjmací, nástupní i výstupní. V případě zabezpečovací detence jsou dozorci umístěni na ubytovnách a na uzavřených odděleních (Drápal, Jiříčka, Raszková, 2021, str. 327–328).

Dle Malé (2003, str. 57) jsou nejdůležitějšími úkoly dozorců zajišťování hygieny a stravy, dále pak účast odsouzených na programech zacházení.

Právník má na starosti správné fungování věznice, co se týče legislativy a vnitřních norem vězeňského zařízení. Jedná také jménem věznice před státními institucemi, soudy a dalšími právními subjekty (VSCR, b. r.).

Zaměstnanci správního oddělení mají za úkol vést evidenci odsouzených osob a s tím spojené záležitosti s přemísťováním těchto osob (VSCR, b. r.).

Příslušník z oddělení prevence a stížností má v popisu práce řešení problémového chování, konfliktů a jejich předcházení. Dále pak dbá na dodržování vězeňských pravidel, ochranu práv odsouzených osob a vyřízení podaných stížností (Drápal, Jiříčka, Raszková, 2021, str. 356).

Sociální pracovník ve VTOS poskytuje sociální poradenství, které mohou využívat nejen odsouzení a jejich příbuzní, ale také vedení věznice a ostatní zaměstnanci věznice. Sociální pracovník se významně podílí na extramurální aktivitách (tj. aktivity mimo prostory vězeňského zařízení). Pomáhá vězňům získat zaměstnání a ubytování po propuštění z VTOS. Z těchto důvodů musí sociální pracovník spolupracovat i s jinými subjekty jakými jsou Úřad práce ČR, sociální kurátor, PMS, charity a ostatní úřady (Drápal, Jiříčka, Raszková, 2021, str. 346–349).

Výsledky práce sociálního pracovníka ve věznici by se daly obecně rozdělit na výsledky formalizované a faktické. mezi formalizované lze zařadit pravidelné zápisy o odsouzených do informačního systému věznice, dále pak spoluutváření SARPO, pravidelné záznamy o aktivitě odsouzených v rámci programů zacházení a zprávy pro vedení věznice, pro soudy a pro jiné organizace - např. PMS, pomáhající organizace pro hladký návrat do společnosti (Sociální práce, 2020).

Mezi jeho konkrétní činnosti patří asistence při právních záležitostech (rozvod, výživné, určení otcovství), poskytování informací o sociálních dávkách, zajištění dokladů, zprostředkování kontaktu s úřady práce a dluhové poradenství. Pro příklad je zajímavé zmínit přibližný počet občanských průkazů v každé věznici, které ročně pomáhají sociální pracovníci vyřídít, jedná se cca o 100 občanských průkazů ročně (Hnidková, b. r.).

Sociální pracovník má také nezastupitelné místo v komisi, která rozhoduje o přerušení trestu, povolení volného pohybu, dočasném opuštění věznice, účasti na akcích mimo věznici,

což je pro odsouzené vhodné v rámci extramurálních aktivit, a přerazení do jiného typu věznice. Dále pak zjišťuje sociální zázemí odsouzeného a posuzuje jeho možnosti po propuštění. Spoluvytváří a hodnotí programy zacházení odsouzených, navrhuje jejich úpravy a připravuje hodnocení pro příslušné orgány, jakými jsou Policie ČR, pro kterou jsou nejdůležitější informace od sociálního pracovníka o chování jednotlivých odsouzených ve věznici. OSPOD od sociálního pracovníka vyžaduje především informace týkající se placení výživného. Městské úřady se sociálním pracovníkem řeší placení dluhů. Často je důležití také spolupráce sociálního pracovníka s matrikou, zde je například častou řešenou záležitostí určování otcovství odsouzených mužů. Dále navrhuje finanční pomoc při propuštění, pomáhá s návratem do bydliště a hledáním zaměstnání (Češka, 2015, str. 13).

V rámci podpory hledání zaměstnání jsou ve spolupráci sociálních pracovníků, Úřadů práce ČR a dalšími organizacemi, jako např. RUBIKON CENTRUM realizovány workshopy, které jsou ale velmi finančně náročné. S tím je spojená také kapacita takových workshopů, která je velmi omezená. Jedná se nejčastěji malou skupinu 5–12 odsouzených. V rámci takového workshopu se odsouzení mohou dozvědět o pravidlech tvorby životopisu a motivačního dopisu, dále je s odsouzenými prováděn nácvik pracovního pohovoru, kde by se měli naučit uvědomit a následně vyzdvihnout své silné stránky. Dále se odsouzení učí, jak mluvit o své trestné minulosti, která by mohla být jednou z překážek získání zaměstnání (Rubikon Centrum, b. r.).

V opačném případě jednotlivé věznice realizují také zasedání se zástupci různých firem z okolí věznice, kde se těmto zástupcům poskytují informace o možnosti zaměstnání odsouzených v jejich firmách a provozech. Tito zástupci jsou seznámeni s podmínkami a odměňováním, za kterých mohou vězni pracovat v daných subjektech. Dále pak jsou seznámeni se způsobem zabezpečování pracovní aktivity Vězeňskou službou ČR (VSCR, b. r.).

Adiktolog je nelékařská zdravotnická profese, který se podílí na prevenci a řešení závislosti a závislostního chování. Ve vězeňských zařízeních byla profese adiktologa čím dál potřebnější v důsledku většího počtu odsouzených, u kterých se objevují projevy závislosti a závislostního chování. Dochází také k vyšší míře užívání drog přímo ve vězeňských zařízeních. Zajímavostí je, že první pracovní pozice pro adiktologa byla na zkoušku zavedena až v roce 2016 a to ve Věznici Rýnovice. Od roku 2018 zajišťují adiktologové svoji specializovanou péči v dalších věznicích s cílem obsadit profesní pozici adiktologa ve všech vězeňských zařízeních v ČR (Drápal, Jiříčka, Raszková, 2021, str. 349–350).

Psycholog poskytuje psychologickou péči odsouzeným i vězeňským zaměstnancům (personální psychologie). Zabývá se adaptací a přípravou odsouzeného či obviněného (ve výkonu vazby) na život ve vězení, problematikou sebevražedného a problematického jednání odsouzených/obviněných osob. Psycholog působí na jedince individuálně. Vypracovává také posudky a doporučení na stanovení programu zacházení (Drápal, Jiříčka, Raszková, 2021, str. 335–339).

Vězeňský kaplan je pověřený zástupce registrované církve či náboženské společnosti. Nesmí se jednat o stoupence nějaké sekty. Zajímavostí je, že náboženské uskupení Svědkové Jehovovi ve vězeňských zařízeních mohou poskytovat duchovní péči. Vězeňský kaplan se věnuje každému odsouzenému, ale i vězeňskému zaměstnanci jednotlivě a poskytuje jim potřebnou pastorační péči. Vězeňský kaplan má i nezastupitelnou roli v záležitostech přijetí viny odsouzeným a následném poučení se ze svých minulých činů, v podpoře práce na sobě samém a v nalezení hodnot a smyslu lidského života (Hála, 2024, str. 103).

4.2 Pedagogické profese

Co se týče pedagogických profesí ve vězeňských zařízeních, jedná se o speciálního pedagoga, pedagoga volného času, terapeuta a vychovatele.

Speciální pedagog zaručuje a ve spolupráci s ostatními odborníky, kteří jsou pod jeho vedením, se podílí na odpovídající úrovni programů zacházení s odsouzenými. Mezi jeho hlavní úkoly patří vypracování posudku, který je výsledkem speciálně-pedagogické diagnostiky a je součástí komplexní zprávy (Drápal, Jiříčka, Raszková, 2021, str. 339–342).

Pedagog volného času ve VTOS zabezpečuje „*vzdělávací, speciálně výchovné, zájmové a sebeobslužné aktivity ve skupinové nebo individuální formě.*“ Informace o chování a aktivitě vězně během zmíněných aktivit předává pedagog volného času vychovateli, pro kterého jsou tyto informace hodnotnými k pozdějšímu vyhodnocování programu zacházení (Drápal, Jiříčka, Raszková, 2021, str. 350–352).

Terapeut neboli vychovatel-terapeut, ve VTOS vede terapeutické programy, které obsahují individuální i skupinové terapie. Své aktivity uskutečňuje také na specializovaných odděleních. Vychovatel-terapeut musí mít ucelený sebezkušenostní sociálně-psychologický či psychoterapeutický výcvik (celkem 200 hodin, jako psychoterapeut 500 hodin). Hlavním cílem práce vychovatele-terapeuta je změnit chování odsouzených tak, aby dokázali lépe řešit konflikty v daných situacích, a to bez použití násilí, drog nebo páchání trestné činnosti (Drápal, Jiříčka, Raszková, 2021, str. 342–343).

Vychovatel je pracovník věznice, který je ve velmi intenzivním a přímém kontaktu s odsouzenými a na jeho osobu je delegováno mnoho požadavků. Z toho důvodu jsou také velmi zatíženi administrativními úkony. Mimo jiné má na starosti pořádek a kázeň vězňů na oddílech. Odsouzeným je nutno v roli vychovatele také zajistit návštěvy, korespondenci, balíky), někdy suplují i práci ostatních kolegů jako v případě doprovodu odsouzených do zdravotnického střediska, skladu či na pravidelnou stravu. Vychovatel dále k výše zmíněnému zpracovává hodnocení na odsouzené pro soud či ředitele věznice. Díky pozitivnímu hodnocení může odsouzený získat různé výhody (povolení vycházek apod.), slouží také pro komisi, která rozhoduje o podmíněném propuštění (Drápal, Jiříčka, Raszková, 2021, str. 333–351).

5 Souhrnná analýza rizik a potřeb odsouzených

Souhrnná analýza rizik a potřeb odsouzených, ve zkratce SARPO, je unikátní český nástroj pro hodnocení rizik. V českých věznicích se používá již od roku 2012, kdy první zkouška tohoto nástroje probíhala již mezi lety 2004 až 2008. Na základě Souhrnné analýzy rizik a potřeb odsouzených je odbornými zaměstnanci zpracovávána Komplexní zpráva o odsouzeném. SARPO má svoji přesnou strukturu (Drápal, Jiříčka, Raszková, str. 250–254):

- 1) Statické faktory: Poskytují informace o charakteru trestné činnosti odsouzeného (minulé i současné), faktory jsou neměnné a mění se jednosměrně (např. věk pachatele. V této části jsou zpracovávány části jako trestní minulost, způsobená újma, aktuální a ostatní trestná činnost. Na této části pracují vychovatelé, někdy také speciální pedagogové.
- 2) Dotazník sebehodnocení: Cílem této části je zpětný náhled odsouzeného pachatele na situaci, okolnosti a celkově na spáchaný trestný čin. Tuto část má na starosti speciální pedagog.
- 3) Riziko újmy: Tuto část zpracovává psycholog, který analyzuje data, která se týkají *„okolností, faktorů, pohnutek, které vyplývají z celkového kontextu specifické trestné činnosti pachatele se zaměřením na potencionální objekt újmy v budoucnu.“*
- 4) Dynamické faktory: Jedná se o nejobsáhlejší část, na které se podílejí sociální pracovníci, speciální pedagogové a psychologové. Celkem je zde zařazeno 7 dynamických faktorů, mezi které se konkrétně řadí: bydlení, zaměstnání, finance, rodina a sociální kontakty, vzdělání a výchova, závislosti, osobnost a chování. Odborní pracovníci popisují dané oblasti a vyhodnocují rizika, protektivní faktory a motivaci odsouzeného ke změně.
- 5) Adaptace v nástupních oddíle: Nejvýznamnější roli zde zastává vychovatel, který má za úkol sledovat chování a jednání odsouzeného přiděleného do nástupního oddílu příslušné věznice. Sleduje především chování k personálu věznice, dodržování pravidel a povinností.
- 6) Doporučení: Na této části se podílejí všichni odborní pracovníci. Na základě jednotlivých doporučení lze upravovat program zacházení s odsouzeným během VTOS. Informace k příslušným doporučením jsou získávané z dokumentů o odsouzeném, sebehodnotícího dotazníku a rozhovorů s odsouzeným.

- 7) Komplexní zpráva: Je výstupní produkt, který popisuje a interpretuje výsledky analýzy rizik a potřeb. Komplexní zprávu má na starosti speciální pedagog.

Komplexní zpráva se skládá ze dvou částí. První částí je základní část, která slouží pro rychlou orientaci v informacích o výsledných hodnotách statických, dynamických rizik i rizik újmy. Dále je zde sebehodnotící škála jako výstup sebehodnocení odsouzeného, motivační škála a výčet možných rizik. Druhou částí je celá komplexní zpráva, která mimo části základní obsahuje i část rozšířenou, kde lze najít slovní hodnocení všech odborných pracovníků podílejících se vypracování komplexní zprávy (Drápal, Jiříčka, Raszková, 2021, str. 255).

Dle délky trestu, charakteru spáchané trestné činnosti a s ohlednutím na míru rizik se SARPO rozděluje na 3 varianty (Drápal, Jiříčka, Raszková, 2021, str. 255):

- 1) *„SARPO-M (minimální) je krátké hodnocení pro odsouzené s délkou věznění do půl roku s předpokládanou nízkou mírou rizika a intenzitou zacházení. Neobsahuje části Rizika újmy, Dotazník sebehodnocení a v Dynamických faktorech se nevyhodnocují rizika a protektivní faktory.*
- 2) *SARPO-Z (základní) je hodnocení pro spíše méně narušené odsouzené s délkou věznění převyšující půl roku, neobsahuje část zabývající se specifickou trestnou činností (Riziko újmy).*
- 3) *SARPO-R (rozšířené) je komplexní hodnocení pro více rizikové odsouzené za specifickou trestnou činností s prvky (násilí, sexuální kontext a drogový kontext), pro doživotně odsouzené a pro mladistvé odsouzené.“*

Historicky mezi první předchůdce dnešního SARPA v českém prostředí patřili predikční nástroje jako byl Veverkův Zelený test, zaměřující se na psychiatricky důležité informace, a Modrý test, který analyzoval údaje o kriminální historii a sociálním prostředí pachatele trestné činnosti. Oba nástroje měly za cíl identifikovat faktory zvyšující riziko pokračování v kriminální činnosti (Jiříčka, Podaná, Petras, Hůrka, 2014, str. 2).

6 Penitenciární výchovné postupy a programy zacházení

Penitenciární výchovné postupy lze rozdělit na výchovné, vzdělávací a speciálně výchovné a léčebné postupy. Mezi používané výchovné postupy patří dodržování režimu ve věznicích, kulturní výchova, pracovní výchova, sportovní a rekreační činnosti. Vzdělávací postupy obsahují snahy k dosažení vzdělání (základního, středoškolského, vyučení, rozvoj touhy po sebevzdělávání). Poradenské služby, terapeutické aktivity, práce se závislostí a s agresivitou patří ke speciálně výchovným a léčebným postupům. Těmito postupy se působí na osobnost odsouzeného, jejichž cílem je změna chování a ovlivnění jeho postojů, Metody, kterými se tohoto dosahuje jsou: odměny a tresty, vysvětlování a přesvědčování, metoda přirozeného následku (Raszková, Hoferková, 2014, str. 12–14).

Programy zacházení, v minulosti resocializační programy, se v českém vězeňském prostředí používají od roku 1989. „*Zacházení s odsouzenými je veškerá činnost, která je realizována s odsouzenými ve vězeňských zařízeních proto, aby byl naplněn účel výkonu trestu odnětí svobody, a aby přitom nedošlo ke zhoršení jejich osobnosti, tělesného a duševního stavu.*“ (Raszková, Hoferková, 2014, str. 16)

Jedná se o celistvý koncept, který ukazuje, jakým stylem pracovat s pachatelem trestné činnosti s cílem zmírnit potřeby vedoucí k páčání takové činnosti. Výchozím dokumentem pro stanovení programu zacházení je komplexní zpráva, na které se podílejí odborní zaměstnanci věznic. V úvahu se mohou brát například i zdravotnické dokumenty nebo dokumenty od zaměstnavatele (Drápal, Jiříčka, Raszková, 2021, str. 257–261).

Programy zacházení se dělí na (Drápal, Jiříčka, Raszková, 2021, str. 261–267):

- pracovní aktivity,
- vzdělávací aktivity,
- zájmové aktivity,
- speciální výchovné aktivity,
- oblast utváření vnějších vztahů.

6.1 Pracovní aktivity

Pracovní aktivity zahrnují zaměstnávání odsouzených, kteří jsou zdravotně způsobilí a jejich věk není vyšší než 65 let. Odsouzení jsou zařazeni do pracovní skupiny, kde jsou seznámeni se všemi právy, povinnostmi a dodržování bezpečnosti při pracovních aktivitách. Dále se k pracovním aktivitám programů zacházení řadí i veškerá práce k bezproblémovému

chodu věznice (úklid, úpravy v prostorách vězeňského zařízení) a pracovní terapie. Odsouzený může být tedy zaměstnán ve věznici, co se týče chodu věznice (sklady, kuchyně, knihovna, úklidy), dále pak jako součást výrobních aktivit věznice či jiných sjednaných subjektů, kteří mají pronajaté prostory v samotné věznici, či poskytují zaměstnání na svém vnějším pracovišti. Co se týče odměn odsouzených za odvedenou práci, odsouzenému je z dané odměny strháváno následující: daň, úhrada sociálního a zdravotního zabezpečení, náhrada výživného, náklady související s VTOS, exekuce, náklady na soudní řízení, hrazení finančních nákladů poškozeným apod. Pokud odsouzený zaměstnán není, má nárok na tzv. sociální kapesné (tj. 100 Kč/měsíc). K získání tzv. sociálního kapesného musí mít odsouzený závažný důvod pro pracovní neschopnost nebo důvod, proč odmítl zaměstnání. Dále pak pokud odsouzený nemá v rámci kalendářního měsíce jiný příjem nebo hotovost v hodnotě 100 Kč (Raszková, Hoferková, 2014, str. 17–18).

6.2 Vzdělávací aktivity

Vzdělávací aktivity jsou děleny následovně (Raszková, Hoferková, 2014, str. 19–20):

- vzdělávání organizované či realizované školským vzdělávací střediskem kam jsou řazeny učební obory, základní škola, odborné a všeobecné vzdělávací a další kurzy,
- vzdělávací aktivity realizované odbornými pracovníky, kam jsou řazeny všelijaké kurzy z různých oblastí, např. jazyk, občanská nauky, práce na PC,
- korespondenční vzdělávání v rámci základních, středních, VOŠ a VŠ České republiky.

Velmi významnou roli má právě školské vzdělávací středisko, které nabízí akreditované studijní obory a neakreditované vzdělávací kurzy. Do vzdělávacích programů, kteří mají zpravidla alespoň 21 hod./týden, jsou zařazováni nezaměstnaní vězni ředitelem věznice, který o tomto zařazení rozhodne (Raszková, Hoferková, 2014, str. 19–20).

„Z dokladů o vzdělávání odsouzených nesmí být patrné, že byly získány ve výkonu trestu. odsouzení, kteří nedokončí studium v době výkonu trestu, mají možnost studium dokončit v příslušné škole po propuštění na svobodu.“ (Longová, 2005, str. 47)

6.3 Speciální výchovné aktivity

Speciální výchovné aktivity, jejichž součástí je terapeutická práce s odsouzenými. Úspěšná terapeutická práce vyžaduje přístup vycházející ze specifických problémů jednotlivců, což znamená, že běžné psychoterapeutické metody nelze vždy aplikovat. Do terapeutického programu jsou zařazováni odsouzení, kteří nejsou zaměstnáni, přičemž program musí trvat alespoň 21 hodin týdně. Tyto aktivity vedou specializovaní vychovatelé-terapeuti, kteří se zaměřují na diferenciovaný přístup k jednotlivým skupinám vězňů, včetně skupin rizikových. Součástí programů je vzdělávání, terapie a příprava na život po propuštění. Léčebné a terapeutické programy jsou ve věznicích zaváděny kvůli psychopatologickým symptomům a negativním návykům vězňů (drogy, alkohol, hazard). Speciálně výchovné aktivity zahrnují individuální a skupinové činnosti s terapeutickými prvky, jako je sociálně-právní, pedagogické a psychologické poradenství, činnost terapeutických skupin. Co se týče konkrétních příkladů takových aktivit, jedná se o: arteterapie a výtvarné techniky, relaxační techniky, práce s tělem, cvičení, dramaterapie, muzikoterapie, keramická dílna, ergoterapie, rukodělné kroužky, meditace, individuální terapie, skupinová terapie drogově závislých, terapeutické skupiny ve výstupních oddílech nebo u mladých odsouzených (Raszková, Hoferková, 2014, str. 21–22).

6.4 Zájmové aktivity

Zájmové aktivity jsou realizovány vychovateli, vychovateli-terapeuty, speciálními pedagogy, pedagogy volného času, sociálními pracovníky ve formě individuálních i skupinových aktivit. Zájmové aktivity se zaměřují na rozvoj schopností, vědomostí a sociálních dovedností vězňů. mezi zájmové aktivity lze zařadit například rukodělné práce, sportovní aktivity (posilování, stolní tenis, volejbal, fotbal, badminton), šachy, hudební kroužek, jazykový kroužek, samoobslužné aktivity apod. Sami odsouzení mohou podávat návrhy na zařazení různých zájmových aktivit, které musejí být odsouhlaseny speciálním pedagogem (Raszková, Hoferková, 2014, str. 21–23).

6.5 Oblast utváření vnějších vztahů

Aktivity v oblasti utváření vnějších vztahů je široké spektrum aktivit, které mají za úkol odsouzeného naučit vést bezproblémový soběstačný život po propuštění z VTOS. Těchto aktivit se zúčastňují sociálně slabší odsouzení a odsouzení, kteří jsou ve VTOS na dlouhou dobu a jejich dovednosti a schopnosti v rámci vnějších vztahů mohou ochabovat. Odsouzený může dostat povolení ředitele věznice na návštěvu, opuštění věznice s návštěvou na danou časovou délku, přerušování VTOS. Tyto výhody, které odsouzený může získat, fungují i jako vnější

motivace. V rámci aktivit v oblasti utváření vnějších vztahů si odsouzený mimo jiné zařizuje základní doklady (občanský průkaz, občanství) a podklady pro úřady (např. Úřad práce), získává kontakty na Probační a mediační službu ČR a na charitativní organizace poskytující pomoc odsouzeným po propuštění z VTOS (Raszková, Hoferková, 2014, str. 23–24).

V těchto aktivitách je velmi významná role sociálního pracovníka, který pracuje s odsouzeným a rodinou, kde napomáhá především udržovat vzájemné vztahy a kontakty (Papšo, 2011, str. 61–62).

7 Standardizované specializované resocializační programy ve Věznici Pardubice

Jednou z klíčových součástí procesu resocializace odsouzených jsou programy zaměřené na jejich osobnostní rozvoj a přípravu na život po výkonu trestu. Tyto programy se do prostředí českých věznic dostaly z prostředí anglosaského. Standardizované programy probíhají v malých skupinách odsouzených (Drápal, Jiříčka, Raszková, 2021, str. 271).

Zastav se, zamysli se, změň se (3Z)

Tento program byl vytvořen ve spolupráci odborníků z oblasti vězeňství a probační služby, za přínosu britských lektorů. V České republice se realizuje ve Věznici Pardubice a je zařazen mezi standardizované programy zacházení. Cílem tohoto programu je pomoci odsouzeným přehodnotit své dosavadní jednání, pochopit jeho příčiny a hledat způsoby, jak podobnému chování v budoucnu předejít. Program využívá prvky kognitivně-behaviorální terapie, která podporuje změnu myšlenkových a behaviorálních vzorců. Prostřednictvím her, praktických cvičení a skupinové diskuse, si odsouzení jedinci osvojují dovednosti důležité pro zvládnutí konfliktů, rozhodování a řešení problémových situací. Zároveň se učí techniky zvládnutí stresu a rozvíjejí svou schopnost ovládat emoce (VSCR, b. r.).

Program VIT (Vnímám i Tebe)

Tento program se zaměřuje na rozvoj empatie a odpovědnosti odsouzených vůči obětem jejich trestných činů. Cílem programu je prohloubit pochopení důsledků kriminálního jednání pro oběti i jejich rodiny. Podporuje také odsouzené v přijetí odpovědnosti za jejich činy (VSCR, b. r.).

PARDON

Jedná se o edukačně-rekvalifikační program, jehož cílovou skupinou jsou pachatelé dopravních trestných činů nebo řidiči, kteří opakovaně porušovali pravidla silničního provozu. Tento program pomáhá účastníkům identifikovat a překonat rizikové faktory vedoucí k jejich nezodpovědnému chování při řízení (VSCR, b. r.).

Pappa program

Program je určen vězněným otcům, kteří chtějí zlepšit vztahy se svými dětmi a rodinami. Tento program, který byl převzat z Norska, pomáhá otcům pochopit potřeby jejich dětí a zvládnout rodičovskou roli i za mřížemi. Klade si za cíl minimalizovat negativní dopady

uvěznění na rodinné vztahy a připravit odsouzené na aktivní a odpovědné zapojení do života po výkonu trestu. Součástí programu jsou také praktické aktivity, jako je tzv. „Den s dítětem“, který umožňuje setkání otců s jejich dětmi v prostředí, které podporuje jejich vztah (VSCR, b. r.).

Zuřivec

Zvláštní pozornost si zaslouží i norský film „Zuřivec“, který je využíván jako součást terapeutických intervencí zaměřených na osoby, které se dopustily násilí, nebo na ty, kteří byli jeho svědky. Tento animovaný film ilustruje prožitky dětí vyrůstajících v prostředí poznamenaném domácím násilím. Film je využíván v rámci terapeutických skupin, které pomáhají odsouzeným pochopit souvislosti jejich jednání a hledat cesty, jak tento vzorec změnit (VSCR, b. r.).

8 Důsledky výkonu trestu

Jedinec ve výkonu trestu odnětí svobody se musí potýkat s novými situacemi, které VTOS může přinášet. Odsouzení jedince se netýká jen jedince samotného, ale i jeho blízkých. Odsouzený se najednou ocitne v materiální i psychické izolaci. Do VTOS nastupují nejen jedinci, kteří si musí odpykat závažné trestné činy, ale i ti, kteří se do věznice dostali v důsledku zanedbání povinné výživy, ohrožení pod vlivem omamných a návykových látek. Mezi nejčastější negativní důsledky, které souvisejí s VTOS a mohou odsouzeného jedince významně poznamenat i do budoucího života patří (Raszková, Hoferková, 2014, str. 86–88):

- prizonizace, tzn. adaptace a ztotožnění se s podmínkami a pravidly věznění,
- otrlost, lhostejnost a účelové chování,
- narušení osobnosti,
- rozpad rodinných vztahů, nebo dalších sociálních vazeb,
- problém s navazováním vztahů a komunikací,
- deprese, stres,
- problémy se sebeovládáním a samostatností,
- stigmatizace,
- navazování nežádoucích kontaktů ve věznici,
- šikana,
- homosexuální sexuální kontakt,
- problémy s drogami,
- finanční problémy (ztráta zaměstnání či rostoucí zadlužování).

Výše zmíněná prizonizace se rozděluje na 2 složky: institucionalizace a ideologizace.

Institucionalizace je stav, kdy se odsouzený plně adaptuje na život ve věznici. S tím je spojená ztráta samostatnosti, neschopnost rozhodovat se sám za sebe a ztrácí schopnost plánování věcí do budoucna (Vágnerová, 2004, str. 820).

Černíková (2008, str. 119–120) popisuje dva syndromy, které mohou u vězňů vzniknout v důsledku dlouhodobého pobytu v instituci. Prvním je syndrom „vzorného vězně“, který se projevuje tím, že jedinec se dobře přizpůsobuje vězeňskému prostředí, chová se podle očekávání zaměstnanců Vězeňské služby ČR a zároveň ovládá způsoby, jak v tomto prostředí obstát. Druhým je syndrom „nepřizpůsobivého vězně“, který se týká zejména těch, kteří jsou

ve výkonu trestu poprvé a odmítají se přizpůsobit negativním vlivům a neformálním pravidlům nastaveným ostatními odsouzenými.

Ve věznicích se s tímto jevem u odsouzených pracuje prostřednictvím různých programů a opatření, které mají za cíl minimalizovat její negativní dopady a usnadnit následnou reintegraci do společnosti. Každý odsouzený má program zacházení, který zohledňuje jeho osobní potřeby, délku trestu a resocializační cíle (Řeháček, 2007, str. 11).

Dalším důležitým aspektem je rozvíjení pracovních návyků u odsouzených, zvyšuje to jejich šance na získání zaměstnání po propuštění. Někteří vězni pracují přímo v prostorách věznice (např. v prádelnách, kuchyních, dílnách), jiní mohou pracovat na externích pracovištích mimo věznici, což je forma deprivonizace (odvykání od vězeňského režimu). Během VTOS mohou odsouzení absolvovat rekvalifikační kurzy, jazykové kurzy apod., dle nabídky konkrétní věznice (Balcarová, 2007, str. 27).

Odsouzeným jsou dále k dispozici psychologové, sociální pracovníci pedagogové, kteří pomáhají řešit problémy spojené s dlouhodobým pobytem ve vězení, např. zvládání stresu a konfliktů (Matoušek, Kodymová, Koláčková, 2010, str. 296).

Odsouzení, kteří se blíží ke konci trestu, mohou být přerazeni do výstupního oddělení, kde si postupně zvykají na větší míru samostatnosti (např. si sami vaří, perou prádlo, chodí na simulované pohovory), tím se snižuje se jejich závislost vězeňském režimu, aby se lépe adaptovali na svobodný život po propuštění. Cílem těchto opatření je zabránit tzv. postpenitenciárnímu šoku, kdy propuštěný jedinec nezvládne přechod z vězeňského prostředí do běžného života, což by mohlo vést k opětovné trestné činnosti a jeho uvěznění (Hála, 2005, str. 164–165).

Institucionalizace je typická u recidivistů, kterým vyhovuje nebýt nijak aktivní (Sochůrek, 2007, str. 11).

Ideologizace je stav, kdy odsouzený přijme normy a pravidla věznice. Jedinec se přizpůsobí pravidlům, normám vězeňské subkultury a celkově se identifikuje s touto subkulturou. Odsouzený v této subkultuře nalézá potřebnou oporu. Dostávají se mu zde i další možné informace o trestných činech a rozvíjí se mu dovednosti v kriminálním chování (Fischer, 2006, str. 67).

S identifikací se s vězeňskou subkulturou souvisí i speciální vězeňský argot, tzn. slovní zásoba určité skupiny jedinců. Zde jsou pro zajímavost uvedeny příklady vězeňského argotu (Fischer, Škoda, 2009, str. 184):

- amina = amnestie
- apartmá = cela
- bengo = dozorce
- díra = samovazba
- pampeliška = jedinec se slabší psychikou
- pohřebák = korespondence sdělující rozchod s partnerem
- řemínky = pouta

Co se týče vzniku vězeňského argotu, tak jde především o komolení již existujících běžných slov, nebo přijímání slov z cizích jazyků, např. z německého, francouzského nebo polského jazyka (Hála, Soudková, 2002, str. 20).

8.1 Rodinné vztahy

Rodina a blízcí odsouzeného jedince hrají velmi důležitou roli během VTOS odsouzeného i při jeho propuštění z vězeňského zařízení. Ne ojediněle se ale stává, že právě ve VTOS se odsouzený dočká nějaké negativní změny v jeho rodinných a jiných sociálních vztazích. Dochází k rozpadu manželství i partnerství, ale také celých rodin, což může zapříčinit ztrátu motivace odsouzeného ke změně. Fungující rodinné vztahy jsou tedy pro odsouzeného jedince pozitivní pro udržování kontaktů s blízkými jedinci žijícími za zdmi věznice. Tyto vztahy jsou posilovány prostřednictvím osobních návštěv, písemné korespondence, telefonováním nebo povoleným vycházkám. Na druhou stranu zde jsou i rodinní příslušníci, kteří dokážou odsouzenými pobyt za mřížemi znesnadnit. Tento problém představuje především pašování nepovolených předmětů do vězeňských zařízení. Pašování například drog, peněz a mobilů, dochází při návštěvách rodiny, nebo v rámci korespondence. Návštěvy do věznice dostávají nepovolené předměty v igelitových sáčkích, v análním otvoru či pod genitáliemi. Co se týče rodinných vztahů, je zde důležitá i kvalita těchto vztahů. Horší působení je na odsouzeného, který má nějaké své rodinné příslušníky také ve výkonu trestu odnětí svobody a situaci uvěznění tak vnímá jako „normální“. Dalším stěžejním tématem rodiny a odsouzeného ve VTOS jsou těžké životní situace, které jedince za mřížemi mohou potkat a je zde nutná intervence odborného vězeňského personálu. Jedná se například o situace spojené

s rozvodem, těhotenstvím či porodem partnerky/manželky či úmrtím rodinného příslušníka (Raszková, Hoferková, 2014, str. 89–93).

Muži, kteří jsou odsouzeni k dlouhodobému či výjimečnému trestu VTOS, mají velký problém s komunikací se ženami. V případě, kdy mají komunikovat se ženou, cítí nervozitu. Odsouzení jedinci, kteří byli za zdmi věznic dlouhou dobu, můžou mít velké problémy s navázáním kontaktu s opačným pohlavím či nejsou schopni takového kontaktu navázat vůbec. U takových jedinců je zde velké riziko, že se dopustí znásilnění, fyzického napadení či sexuálně motivované vraždy na opačném pohlaví. s touto problematikou se pracuje v rámci podpůrných programů věznic, skupinových či individuálních terapií, které spadají do kompetence odborných zaměstnanců věznic – psycholog, sociální pracovník, pedagogové (Raszková, Hoferková, 2014, str. 94).

8.1.1 Otcovství za mřížemi

Manželství anebo partnerství se během VTOS odsouzeného muže mohou rozpadnout. Pokud jsou v těchto vztazích také děti, může to zapříčinit obtížnou komunikaci s potomky. Data z konce roku 2022 ukazují, že nejvíce odsouzených je ve věku 30–39 let, jedná se tedy o jedince v produktivním věku. Co se týče dopadů na dítě uvězněného rodiče, jsou tyto dopady pro dítě horší než v situaci spojené s rozvodem/rozchodem rodičů či úmrtím jednoho z rodičů (Navrátil, Navrátilová, 2023, str. 82–85).

Po uvěznění rodiče dle Navrátila a Navrátilové (2023, str. 85–88) dochází v dynamice rodiny ke změnám. Ty lze rozdělit na strukturální, materiální a emocionální změny.

Strukturální změny jsou změny viditelné. Jeden z rodičů v rodině v důsledku VTOS chybí a druhý z rodičů musí najednou převzít roli odsouzeného rodiče. Nastat může situace, kdy role odsouzeného rodiče nehrazena nebude. Obě popsané situace jsou pro členy rodiny stresující a mohou způsobit trauma.

Materiální změny se týkají především finančních potíží po uvěznění rodiče. Rodiny se mohou ocitnou na pokraji chudoby a sociálního vyloučení. Po uvěznění muže jako otce se většinou přeruší výplata výživného. To vytváří tlak na matku nebo na jinou pečující osobu.

Z hlediska emocionálních změn, může v rodinách uvězněného rodiče dojít k emocionálnímu otřesu. Mnoho rodin také není dostatečně informovaných o možnostech kontaktu s odsouzeným rodičem.

Dalším problémem souvisejícím s uvězněním rodiče je sociální prostředí dítěte, které reaguje na tuto skutečnost. Může docházet k zavržení dítěte odsouzeného rodiče ze strany kamarádů, učitelů apod.

8.1.1.1 Důležitost komunikace

Komunikace mezi vězněným otcem a jeho dětmi je komplikována logistickými a emocionálními bariérami. Tradiční způsoby, jako jsou návštěvy, telefonické hovory či dopisování, stejně jako moderní způsoby, např. online komunikace, vyžadují podporu a plánování. Úspěšná komunikace závisí nejen na dostupnosti těchto prostředků, ale také na psychologické a logistické přípravě obou stran (Navrátil, Navrátilová, 2023, str. 89–109).

8.1.1.2 Role podpory a edukace

Zajištění kvalitní komunikace mezi otcem a jeho dětmi je velmi důležité pro emocionální stabilitu rodiny. Komunikace formou telefonních hovorů či online komunikačních nástrojů, nejsou dostatečné bez zapojení širší rodiny a podpory odborníků.

Doporučení pro udržování vztahu vězněných otců s jejich dětmi (Navrátil, Navrátilová, 2023, str. 108–110):

- Podpora psaní dopisů a kreseb – mladším dětem pomáhá v komunikaci s vězněným otcem dopisy a kresby.
- Zlepšení online komunikace – pokračování v rozvoji bezpečných technologií pro kontakt na dálku.
- Edukace rodin – informování a vzdělávání rodinných příslušníků o udržování vztahů s vězněným otcem.
- Spolupráce s psychoterapeuty, sociálními pracovníky a duchovními může podpořit rodinné vztahy.
- Věznice by měly jasně informovat o pravidlech a postupech související s kontaktem mezi vězněným otcem a jeho dětmi.
- Podpora nespolupracujících matek – poskytnutí mediace nespolupracujícím matkám v roli pečující osoby.
- Příprava na návrat – programy zaměřené na snadnější reintegraci otců po jejich propuštění z VTOS.
- Monitoring a evaluace – důležitost průběžného hodnocení efektivity metod komunikace a hledání nových přístupů, které usnadní komunikaci vězněných otců s jejich rodinami.

8.2 Adaptace na vězeňské prostředí a podmínky

Dle Raszkové a Hoferkové (2014, str. 95–96) lze vyčlenit 5 typů adaptace na VTOS:

- Realistické přizpůsobení – jedinci se orientují na podmíněné propuštění z VTOS a jiné výhody, které mohou získat.
- Agresivně nepřátelské přizpůsobení – jedinec se agresivně vyrovnává s uvězněním. Jedinec je agresivní (verbálně i fyzicky) vůči ostatním odsouzením i vězeňskému personálu.
- Přizpůsobení se nepřiměřenou kompenzací – Jedinec je pyšný na svoji trestnou činnost či trestnou minulost. Odsouzený veřejně plánuje svoje další trestné činnosti, které spáchá po propuštění z VTOS, čímž se snaží skrývat svoji nejistotu.
- Přizpůsobení se nepřiměřenou projekcí – jedinec obviňuje ostatní osoby za jeho současnou situaci, tzn. uvěznění. Jedinec nechce přijmou svoji vlastní odpovědnost za nastalou situaci, která je důsledkem jeho počínání.
- Přizpůsobení se únikem – jedinec se snaží uniknout pomocí bdělého snění. Takový jedinec může svoji nastalou situaci řešit i pokusem o sebevraždu.

9 Propuštění vězňů

Hlavní oblasti přípravy vězňů na propuštění (Drápal, Jiříčka, Raszková, 2021, str. 285–286):

- Práce s kolektivem odsouzených – zahrnuje začleňování odsouzených do skupin a jejich přípravu na společenskou interakci po propuštění.
- Diferenciace vězňů – identifikace a řešení specifických potřeb odsouzených dle délky trestu a sociálních podmínek.
- Práce s rodinou – podpora vztahů mezi odsouzenými a jejich rodinami, která má významný vliv na reintegraci.
- Spolupráce s postpenitenciárními subjekty – udržování kontaktu s organizacemi nabízejícími podporu po výkonu trestu.
- Příprava na samotné propuštění – zahrnuje aktivity v tzv. výstupních oddílech a zapojení sociálních pracovníků.

Klíčovou součástí přípravy a propuštění z VTOS je řešení rodinných a sociálních problémů odsouzených. Sociální pracovníci pomáhají se zajištěním bydlení nebo péče o nezaopatřené děti. Strukturovaný přístup zahrnuje zařazování vězňů do výstupních oddílů, přičemž hlavními kritérii jsou délka trestu (delší než 3 roky) a schopnost zvládnout přechod do svobodného života (Drápal, Jiříčka, Raszková, 2021, str. 286–287).

Praktické aktivity přípravy:

- Odsouzení se učí základní dovednosti potřebné pro život na svobodě, jako je nakupování, příprava jídel nebo využití veřejných služeb.
- Důraz je kladen na odstranění důsledků institucionální závislosti, jako je ztráta samostatnosti či soběstačnosti.
- Další důležitou oblastí je vyřízení občanských dokumentů.

Faktory ovlivňující úspěšnou reintegraci:

- Motivace odsouzeného k práci a legálnímu způsobu života.
- Existence rodinného a sociálního zázemí.
- Řešení problémů s bydlením, vzděláním, dluhy a závislostmi.

Podpůrné pilíře reintegrace:

- Programy zacházení – zaměřené na nápravu chování a přípravu na život mimo věznici.
- Léčba závislostí – prevence recidivy skrze léčbu závislostí.
- Působení příkladem a režimem ve věznici – posiluje pozitivní modely chování.

(Drápal, Jiříčka, Raszková, 2021, str. 286–288).

9.1 Výstupní oddíl

Odsouzení, kteří byli ve VTOS delší dobu než 3 roky, nebo ti kteří byli ve VTOS kratší dobu než 3 roky, ale nemají žádné dostačující sociální zázemí, což znamená, že se jedinec po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody nemá kam vrátit, nemá příbuzné nebo blízké, kteří by mu podali pomocnou ruku, nebo jsou sami zatíženi kriminální činností a nejsou tudíž dobrým startovním bodem pro nově propuštěného jedince na svobodu. Situace jedinců v této situaci vyžaduje intenzivní pomoc k návratu do života po propuštění z VTOS. V rámci této pomoci se dbá především na zajištění bydlení a zaměstnání po propuštění z VTOS. Odsouzeným s tímto napomáhají především sociální pracovníci, kteří odsouzené spojují také s pomáhajícími organizacemi. Odsouzení jsou umisťováni do tzv. výstupních oddílů a to zpravidla 6 měsíců před plánovaným propuštěním vězně. Do výstupních oddílů je přemísťován také odsouzený v případě očekávaného rozhodnutí soudu o podmíněném propuštění (Raszková, Hoferková, 2018, str. 110).

Výstupní oddělení je speciální část věznice určená pro odsouzené, kteří se připravují na návrat do běžného života. Ubytovací prostory v tomto oddělení musí splňovat určitý standard, což v konkrétním případě znamená, že každému odsouzenému náleží minimální předepsaná plocha, která činí 6 m². Dále musí být dostupné sociální zařízení, kuchyňka, postel, skříň. Odsouzení zde mají k dispozici prostředky na úklid, praní prádla, přípravu stravy i jeho následnou konzumaci. Kromě ložnic je součástí oddělení také kulturní místnost, kuchyňka, prostor určený kuřákům a zařízení umožňující praní, sušení a žehlení oděvů (Machková, 2016).

Dle Hály (2005, str. 164–165) lze výstupní oddělení označit jako tzv. předpropouštěcí fázi, která obvykle trvá šest měsíců, nejméně však tři. V této fázi jsou vybraní odsouzení přesunuti do specializovaných prostor, kde se intenzivně věnují přípravě na život na svobodě. Odsouzení zde získávají informace o podmínkách venku za „branami“ věznice, což jsou například informace o aktuálním politickém uspořádání, cenách potravin. Podporuje se také rozvíjení praktických dovedností nezbytné pro každodenní život – vaření, praní a žehlení ošacení, úklid domácnosti. V mnoha případech mají odsouzení možnost navštívit úřad práce,

kde si nanečisto procvičují komunikaci a proces registrace. Na práci s vězni se zde podílejí nejen pracovníci věznice, ale také pomáhající neziskové organizace, náboženská sdružení či nadace, které pomáhají s přechodem do běžného života.

Důležitou součástí procesu je spolupráce mezi odsouzenými a probačními úředníky. Ti zajišťují podklady pro podmíněné propuštění, provádějí individuální konzultace s odsouzenými a komunikují s jejich sociálním okolím i vězeňským personálem. Cílem je, aby podmíněné propuštění a následná resocializace plynule navazovaly na režim ve vězení. Pracovník PMS hodnotí připravenost vězně na propuštění a vytváří doporučení týkající se jeho dalšího dohledu a podpory (Matoušek, Kodymová, Koláčková, 2010, s. 296).

Odsouzeným, kteří nejsou před koncem svého trestu zařazeni do výstupního oddělení, je minimálně tři měsíce před propuštěním aktualizován jejich program zacházení. Tato aktualizace zahrnuje řešení klíčových praktických otázek, jako je zajištění bydlení, dokladů nebo zaměstnání s čímž je nápomocen sociální pracovník věznice (Řeháček, 2007. str. 11).

Drápal, Jiříčka a Raszková (2021, str. 287–288) ve spojitosti s problematikou výstupních oddílů uvádějí, že činnosti, které jsou realizovány ve výstupních oddílech se týkají především sebeobsluhy, sociálně právního a dluhového poradenství, extramurálních aktivit, vzdělávacích, pracovních a zájmových činností. Konkrétně se zde odsouzení snaží získat vědomosti a dovednosti spojené s vařením a stolováním, hygienickými návyky, úklidem, drobnými opravami a údržbou domácnosti. Dále si pak trénují pracovní pohovory, učí se finanční gramotnosti například tvorbou rozpočtu, kde je odsouzeným ukázáno, jak nakládat s penězi. Ve výstupním oddílu probíhají i skupinová sezení, kde se mluví například o budoucím životě odsouzeného, o zvládání stresových situací, nacvičuje se také komunikace s blízkými. Odsouzení si za pomoci sociálních pracovníků vyřizují potřebné doklady, žádosti o sociální dávky, nebo se řeší otázky oddlužení. Problémem výstupních oddílů je jejich malá kapacita. Výstupním oddílem projde jen malá část odsouzených, kteří mají být propuštěni na svobodu. Dalšími problematickými tématy výstupních oddílů jsou nedostatečné a zastaralé prostory a zařízení těchto prostor, zátěž vězeňských zaměstnanců v oblasti administrativy, nedostatečné personální zajištění, slabá nebo žádná motivace odsouzených, zaměstnaní odsouzení nemají čas na aktivity výstupního oddílu. Výše zmíněná nedostatečná kapacita výstupních oddílů zapříčiňuje realizaci programu výstupního zacházení i na standartních oddílech.

10 Postpenitenciární péče

„Postpenitenciární péče představuje specifickou oblast sociální péče o člověka, který prošel trestním řízením a výkonem trestu odnětí svobody nebo ochranným léčením a ochrannou výchovou. Tato péče vychází z poznatků a postupů sociální práce.“ (Černíková, 2008, str. 213)

Penologii nezajímá odsouzený jedinec pouze ve VTOS, zajímá ji i situace jedince po jeho propuštění z VTOS, tzn. jedinec v postpenitenciární fázi. Postpenitenciární péče nabízí soubor služeb a aktivit k zvládnání situace spojené s propuštěním jedince z VTOS. Jedná se také o formu sekundární a terciární prevence, jejichž aktivity napomáhají k neopakování kriminálního chování, konzumaci drog a alkoholu, protispolečenskému chování. Cílem postpenitenciární péče je reintegrace jedince do společnosti, který byl vyloučen ze sociální skupiny v důsledku spáchání trestné činnosti a jeho následnému uvěznění. Pracuje se především na oblastech bydlení, zaměstnání, podpora rodinných vztahů (Raszková, Hoferková, 2014, str. 109–110).

Dle Netíka, Netíková a Hájka (1997, str. 48) je reintegrace jedinců nejúspěšnější u mladých lidí, jedinců prvotrestaných bez poruch chování, jedinců s krátkou dobou ve VTOS, s bohatými a stabilními rodinnými a přátelskými vztahy, s dobrými pracovními návyky a silnější motivací.

Postpenitenciární péči lze rozdělit na dobrovolnou a nedobrovolnou. Dobrovolná postpenitenciární péče je bez výrazných pravidel. Pro její využívání se rozhodne jedinec sám ze své vlastní vůle. jedná se například o pomoc kurátora nebo neziskových organizací. Oproti tomu nedobrovolná postpenitenciární péče je nařízena a má zákonně vymezena pravidla (Raszková, Hoferková, 2014, str. 111–112).

V rámci postpenitenciární péče působí státní i nestátní subjekty.

10.1 Státní subjekty

Sociální pracovník Vězeňské služby pomáhá odsouzeným jedincům v podpoře udržování nebo navazování přetrhaných rodinných a přátelských vztahů a v řešení bydlení a zaměstnání po propuštění z VTOS. V rámci svých pracovních úkolů poskytuje také individuální či skupinové poradenství. Při nástupu odsouzeného k VTOS sociální pracovník vypracovává sociální diagnostiku, dále se podílí na sociálně-výchovné péči a extramurálních aktivitách (Raszková, Hoferková, 2014, str. 113–114).

Kurátor pro dospělé jsou zaměstnanci obecních úřadů s rozšířenou působností, kteří pomáhají především jedincům po propuštění z VTOS, jedincům v probíhajícím trestním řízení, jedincům v nepříznivých sociálních podmínkách, závislým jedincům (drog, alkohol), zletilým jedincům propuštěných po ochranné či ústavní výchově ze školských zařízení. Samozřejmostí jeho práce je spolupráce s jinými subjekty, např. Policie ČR a Probační a mediační služba (PMS). (MPSV, b. r.)

Kurátor pro děti a mladistvé je specializovaný pracovník spadající pod oddělení sociálně-právní ochrany dítěte. Zájmovými skupinami kurátora pro děti a mládež jsou děti do 15 let, které spáchaly čin, který je jinak považován za trestný; mladiství od 15 do 18 let, u kterých bylo započato trestní stíhání; děti a mladiství s poruchami chování se závažnými důsledky, např. záškoláctví, závislosti, útoky z domova, agresivní chování (OSPOD, b. r.).

10.2 Nestátní subjekty

Spadají sem občanská, charitativní či církevní organizace, které poskytují materiální, poradenskou pomoc a sociální péči.

V rámci materiální pomoci se jedná především o poskytnutí ošacení a stravy. Jedná se například organizaci ADRA, Česká katolická charita, Český červený kříž, SOS Centrum Diakonie Československé církve evangelické (Raszková, Hoferková, 2014, str. 124).

V nouzové situaci nebo krizi je možné využít poradenskou pomoc, která je poskytována prostřednictvím telefonické krizové intervence, komunitního centra, terénních programů (např. práce streetworkera), Sdružení pro pomoc propuštěným vězňům a lidem v nouzi, Centrum Diakonie Českobratrské církve, Společnost na pomoc pronásledovaným a uvězněným, Sdružení Podané ruce o.s., Domov Matky Terezy, Klíč (nadace), středisko křesťanské pomoci mladým EXODUS (Raszková, Hoferková, 2014, str. 124–125).

V rámci sociální péče nabízející pomoc v podobě poskytnutí stravy, zdravotní péče, osobní hygienu a ošacení lze využít služeb azylových domů nebo nocleháren. Azylové domy poskytují pobyt na dobu přechodnou osobě, která se nachází v nějaké tíživé životní situaci. Vše je hrazeno osobou využívající tuto pobytovou službu. Noclehárny jsou ambulantní služby poskytující pomoc jedincům bez domova, kteří v rámci noclehárny mohou využít zařízení na osobní hygienu, získání stravy a důležitých informací o další pomoci, která může těmto ohroženým jedincům zlepšit životní situace (Ochránce, 2018).

10.3 Spolupráce s nevládními organizacemi ve Věznici Pardubice

Laxus z.ú.

Laxus, z.ú. spolupracuje s Věznici Pardubice na základě oficiální dohody. Zaměřuje se na poskytování sociálních a adiktologických služeb odsouzeným, kteří byli před uvězněním uživateli drog. Hlavním cílem projektu je pomoci těmto osobám začlenit se zpět do společnosti a motivovat je ke změně životního stylu směrem k abstinenci, čímž se snižuje riziko opakovaného porušování zákona. Odborníci z centra poskytují individuální odborné sociální poradenství, poskytování informací o zdravotních a sociálních rizicích spojených s užíváním drog, právní a dluhové poradenství, zprostředkování kontaktu s rodinou a dalšími institucemi, doprovod po propuštění a krizovou pomoc. Informace o službách jsou šířeny prostřednictvím tištěných materiálů, besed s odsouzenými a školení vězeňského personálu (VSCR, b. r.).

VOLONTÉ CZECH o.p.s.

Jedná se o neziskovou organizaci, která se zaměřuje na poskytování bezplatného dluhového a právního poradenství a realizaci projektů podporujících resocializaci odsouzených. Spolupracuje s Generálním ředitelstvím Vězeňské služby ČR a působí v 19 věznicích. Kromě pomoci s dluhy zajišťuje rekvalifikační kurzy, pracovní poradenství a podporu při hledání ubytování a zaměstnání po propuštění. Jedním z významných projektů je „Aplikace Good-Lives-Modelu v českém vězeňství“. tento projekt se zaměřuje na odsouzené za násilné trestné činy a jeho cílem je snížení recidivy skrze hlubší porozumění příčinám trestné činnosti, zvládnání impulzivity, agresivity a rozvoji empatie. Program pomáhá odsouzeným pracovat na sobě, předcházet prizonizaci a připravit se na návrat do společnosti (VSCR, b. r.).

Mezinárodní vězeňské společenství

Jedná se o organizaci, která pomáhá obětem trestných činů, odsouzeným, propuštěným i jejich rodinám. Mezinárodní společenství nabízí velmi významný projekt Vězňova cesta, což je osmitýdenní kurz zaměřený na změnu hodnot a snížení agresivity u odsouzených. Kurz podporuje přijetí odpovědnosti za spáchané činy a dává naději na nový začátek. Projekt je součástí restorativní justice a pomáhá odsouzeným prolomit cyklus trestné činnosti (VSCR, b. r.).

Centrum sociálních služeb Praha

Toto centrum poskytuje podporu lidem s trestní minulostí a jejich příbuzným v rámci Resocializačních a reintegračních programů. Cílem je pomoci jedincům s trestnou minulostí

vést život bez porušování zákonů a řešit problémy spojené s páčáním trestné činnosti a výkonem trestu odnětí svobody. Významným je projekt BETA, zaměřený na osoby starší 18 let, které plánují požádat o podmíněné propuštění. Program jim pomáhá pracovat na problematických oblastech, které přispěly k jejich trestné činnosti. Spolupráce trvá 8 až 12 měsíců před podáním žádosti o podmíněné propuštění (VSCR, b. r.).

10.4 Probační a mediační služba ČR

Probační a mediační služba (PMS) je zřizována Ministerstvem spravedlnosti a řídí se zákonem č. 257/2000 Sb. [online], zákon o Probační a mediační službě. PMS byla zřízena především k realizaci a uplatňování alternativních trestů a souvisejícími opatřeními.

„Probační a mediační služba usiluje o zprostředkování účinného a společensky prospěšného řešení konfliktů spojených s trestnou činností a současně organizuje a zajišťuje efektivní a důstojný výkon alternativních trestů a opatření s důrazem na zájmy poškozených, ochranu komunity a prevenci kriminality.“ (PMSCR, b. r.)

Cíle a činnosti PMS (PMSCR, b. r.):

- integrace pachatele – PMS se snaží o začlenění jedince do společnosti bez porušování norem a zákonů,
- participace poškozeného – prostřednictvím PMS je poškozený zapojen do procesu vlastního odškodnění, snaha o obnovu pocitu bezpečí, integrity, důvěry, víra ve spravedlnost,
- ochrana společnosti – účinným řešením konfliktů a zajištěním realizace uložených alternativních trestů a opatření PMS přispívá k ochraně společnosti.

10.4.1 Probace

Probace je *„organizování a vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným, kontrola výkonu trestů nespojených s odnětím svobody, včetně uložených povinností a omezení, sledování chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, dále individuální pomoc obviněnému a působení na něj, aby vedl řádný život, vyhověl soudem nebo státním zástupcem uloženým podmínkám, a tím došlo k obnově narušených právních i společenských vztahů.“ (Větrovec, 2002, str. 10)*

Probační úředník je v pravidelném osobním kontaktu s pachatelem, vykonává tzv. dohled. Dohled spočívá především v kontrole dodržování podmínek trestu. Dále se probační pracovník snaží pomoci pachateli s řešením závislostí, bydlení či financí, nejčastěji

poskytováním kontaktů na příslušné instituce a organizace, např. Úřad práce, Občanské a dluhové poradny, psychologické, psychiatrické a psychoterapeutické služby, K-centra apod. Dohled je uskutečňován na základě plánu dohledu, který je dojednán s pachatelem. Plán dohledu obsahuje informace o místě pravidelných setkání, způsob plnění povinností či omezení, která jsou pachateli uložena. Dále plán dohledu obsahuje informace o postupu, který nastane v důsledku porušení dojednaných pravidel či neplnění plánu dohledu. Cílem dohledu probačního úředníka je ukázat pachateli, jak v budoucnosti vést řádný život bez páchání další trestné činnosti (PMSCR, b. r.).

Soudce či státní zástupce může dohled uložit v případě (PMSCR, b. r.):

- podmíněného upuštění od potrestání,
- podmíněného odsouzení,
- podmíněného propuštění z VTOS,
- propuštění z ochranného léčení,
- uložení dohledu v rámci trestu obecně prospěšných prací,
- nahrazení vazby dohledem probačního úředníka,
- uložení výchovného opatření mladistvému ve věku 15 až 18 let nebo dítěti mladšímu 15 let.

10.4.2 Mediace

Probační a mediační služba realizuje také osobní setkávání obětí a pachatelů, kde v čele celého setkání je mediátor, což je nestranný zprostředkovatel tohoto setkání. Mediace je dobrovolná a musí s ní souhlasit obě zainteresované strany. Mediace nabízí oběti setkání s pachatelem, kde může projevit své negativní emoce způsobené trestnou činností daného pachatele. Ze strany pachatele může dojít k větší empatii s obětí jeho trestné činnosti. Výsledkem takových setkání by nejideálněji měla být dohoda oběti a pachatele o náhradě škody. Mediace v trestních věcech má ale své hranice. Mediační setkání není vhodné pro osoby s poruchami osobnosti disociálního typu a pro pachatele závažných trestných činů (Hála, 2024, str. 43).

10.4.3 Parole

Tento pojem lze vysvětlit jako podmíněné propuštění na (čestné) slovo, slib odsouzeného jedince, že povede řádný život. Jedná se o formu probace, kdy probační úředník pracuje s jedinci, kteří byli podmíněně propuštěni z VTOS (PMSCR, b. r.).

Probační úředník se svěřeným odsouzeným připravuje materiály, které poskytují také pracovníci vězeňských zařízení. Jedná se především o dokumenty, které obsahují hodnocení odsouzeného během VTOS. Probační úředník na základě zjištěných skutečností doporučí či nedoporučí podmíněné propuštění odsouzeného z VTOS odpovědnému soudu (Štern, Ouředníčková, Doubravová, 2010, str. 104–108).

PRAKTICKÁ ČÁST

11 Metodologie výzkumu

11.1 Výzkumná problematika

Diplomová práce se zabývá problematikou přípravy mužů odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody na budoucí život po propuštění z VTOS. Příprava odsouzených mužů by se měla promítnout do různých oblastí života, které jsou potřeba během VTOS s odsouzenými řešit, aby byl jejich přechod do společnosti a žití normálního každodenního života co nejsnazší. Do problematiky přípravy vězněných mužů významně zasahují také různé instituce a organizace, které se snaží ještě více jedincům ve VTOS pomoci na budoucí soběstačný život. V rámci EU je Česká republika na předních příčkách v počtu vězněných osob na 100 tisíc obyvatel. K 31. 1. 2025 je v českých věznicích celkem 16 242 odsouzených mužů (Český statistický úřad, 2025).

11.2 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je zjistit, jak se muži ve výkonu trestu odnětí svobody ve věznici Pardubice připravují na návrat a život po propuštění z věznice, analyzovat situaci tohoto jedince před výstupem z VTOS z různých hledisek (např. jeho ekonomická, sociální nebo rodinná situace) a popsat, jaké instituce nebo organizace do tohoto procesu vstupují.

11.3 Metoda sběru dat

Vzhledem k velkému rozsahu problematiky diplomové práce byla pro výzkumné šetření zvolena kombinace kvalitativního a kvantitativního přístupu, tzv. triangulace.

Pro sběr kvalitativních dat byl zvolen polostrukturovaný rozhovor, který se řídil předem připravenými vlastními otázkami. Vybraní informanti byli z řad odborných zaměstnanců Věznice Pardubice. Jednalo se o poznatky těchto konkrétních odborných zaměstnanců: speciální pedagog, sociální pracovník, vychovatel a psycholog. Tito zaměstnanci pro výzkumné šetření poskytli významné poznatky z pohledu jejich profese. Před začátkem rozhovorů byli informanti seznámeni s cílem výzkumu a důležitosti jejich anonymních poznatků pro daný výzkum.

Pro kvantitativní část diplomové práce byl pro sběr dat zvolen dotazník. Dle Gavory je dotazník „*způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí*“ (Gavora, 2000, str. 99). Respondenti byli odsouzení muži, kteří budou v blízké době (do 6 měsíců) opouštět

brány věznice Pardubice. Data pro kvantitativní výzkum byla sbírána v první polovině února 2025. Dotazník je tvořen 14 položkami, z toho je 9 otázek uzavřených, 3 škálovací a 2 polouzavřené. V počáteční části sestaveného dotazníku jsou otázky zaměřující se na demografická data (věk, vzdělání). V dalších položkách se dotazník orientuje na délku trestu a druh trestné činnosti, za který byl daný jedinec odsouzený k VTOS, na pracovní povinnosti a na vnímané šance získání zaměstnání po propuštění z VTOS, na existenci kontaktu s rodinou. V závěru se položky dotazníku orientují na zájem o účast na specializovaných resocializačních programech a spolupráci s institucemi a organizacemi pomáhající propuštěným vězňům. Dotazníky byly mezi odsouzené muže distribuovány prostřednictvím zaměstnanců věznice. Celkem bylo rozdáno 53 dotazníků, z tohoto celkového počtu bylo navráceno 49 vyplněných dotazníků, z čehož bylo nutné 1 dotazník vyřadit, jelikož byl nesmyslně vyplněn. Celkem bylo tedy dále pracováno s daty ze 48 dotazníků. Na závěr těchto informací musím uznat, že tvorba dotazníku byla velmi náročná a několikrát měněná do stávající podoby převážně z důvodu získávání informací od specifické skupiny respondentů, za kterou se muži ve výkonu trestu odnětí svobody dovoluji označit. Dotazníkové otázky musely být co nejvíce srozumitelné, jelikož se mezi odsouzenými muži vyskytují jedinci, kteří nejsou příliš gramotní a složitějším otázkám by nemuseli rozumět. V úvodní části, kde představuji dotazník a jeho účel a prosím o jeho vyplnění, jsem se také musela zdržet představení své osoby, jelikož se k odsouzeným mužům nemohou dostat žádné osobní údaje.

11.4 Formulace hypotéz a výzkumných otázek

11.4.1 Formulace výzkumných otázek

Hlavní výzkumná otázka: Jak se muži odsouzení k trestu odnětí svobody připravují na návrat do společnosti a jaké faktory tuto přípravu ovlivňují?

Dílní výzkumné otázky:

VO1: Jaké hlavní překážky ovlivňují úspěšný návrat odsouzených mužů do společnosti?

VO2: Jaký význam má rodinné zázemí při přípravě odsouzených na život po propuštění?

VO3: Jaký je přínos standardizovaných programů nabízených ve věznicích a jaké jsou možnosti jejich zlepšení?

VO4: Jak zaměstnání během výkonu trestu ovlivňuje šance odsouzených na získání práce po propuštění?

VO5: Jaké faktory ovlivňují motivaci odsouzených k využívání nabízených programů a služeb?

VO6: Jakou roli hrají instituce mimo věznice v procesu přípravy odsouzených na návrat do společnosti a jaká je úroveň spolupráce mezi těmito institucemi a věznicemi?

11.4.2 Formulace hypotéz

Hypotéza 1: Muži, kteří během výkonu trestu označují jako nejpřínosnější formu kontaktu s rodinou osobní návštěvy, uvádějí vyšší míru pocitu připravenosti na návrat do společnosti ve srovnání s těmi, kteří preferují jiné formy kontaktu.

Hypotéza 2: Muži ve výkonu trestu, jejichž délka aktuálního trestu je delší než 3 roky, cítí nižší sebedůvěru při hledání zaměstnání po propuštění než muži ve výkonu trestu, jejichž délka aktuálního trestu je kratší než 3 roky.

Hypotéza 3: Muži ve výkonu trestu, kteří jsou zaměstnáni na externím pracovišti, vnímají své šance na získání zaměstnání po propuštění jako vyšší než muži, kteří pracují uvnitř věznice.

Hypotéza 4: Muži ve výkonu trestu s minimálně středním vzděláním s maturitou projevují větší zájem o účast ve specializovaných resocializačních programech než muži s nižším vzděláním.

Hypotéza 5: Muži, kteří jsou ve výkonu trestu za drogovou trestnou činnost, více využívají spolupráce s organizacemi připravující na návrat po propuštění než muži, kteří jsou ve výkonu trestu za ostatní typy trestné činnosti.

11.5 Způsob zpracování dat a interpretace výsledků kvalitativního výzkumu

V této kapitole budou popsány výsledky získané pomocí analýzy rozhovorů s jednotlivými odbornými zaměstnanci Věznice Pardubice. Po realizaci rozhovorů se speciálním pedagogem (I1), vychovatelem (I2), psychologem (I3) a sociálním pracovníkem (I4) následovalo přepsání jednotlivých rozhovorů do písemné podoby. Po přepsání následovala fáze opakovaného čtení rozhovorů, kde byly k jednotlivým pasážím na základě jejich obsahu přiřazeny kódy. Následně byly kódy s ohledem na svůj obsah přiřazeny do jednotlivých nově vzniklých kategorií. Za pomoci vzniklých kategorií bylo možné zodpovědět na předem dané výzkumné otázky.

Tabulka 1 - kategorie a kódy

KATEGORIE	KÓDY
Hlavní překážky návratu do společnosti	Osobnostní bariéry Nedostatečná postpenitenciární péče

	<p>Ekonomické a sociální bariéry</p> <p>Závislosti</p> <p>Finanční problémy</p> <p>Nedostupnost bydlení</p> <p>Motivace</p> <p>Rodinné zázemí</p> <p>Pracovní návyky</p> <p>Kriminální prostředí</p> <p>Opakování kriminálního chování</p> <p>Sociální faktory ovlivňující recidivu</p>
Rodinné zázemí při přípravě na návrat	<p>Podpora rodiny</p> <p>Riziko recidivy</p> <p>Odpovědnost odsouzeného</p> <p>Bydlení jako podmínka pro PP</p> <p>Nedostatek probačních domů</p> <p>Nezájem o služby</p> <p>Ztráta sociálních vazeb recidivistů</p> <p>Narušené vztahy</p> <p>Absence rodiny</p> <p>Pozitivní vliv rodinného prostředí</p> <p>Podpora rodinných vazeb během VTOS</p>
Přínos standardizovaných programů ve věznici	<p>Význam programů</p> <p>Pozitivní vnímání</p> <p>Malé skupiny</p> <p>Přínos vězeňských programů</p> <p>Účelová motivace</p> <p>Individuální práce s odsouzeným</p> <p>Nedostatek programů a odborníků</p>
Vliv zaměstnání během VTOS	<p>Ekonomická podpora</p> <p>Nejasný vliv na uplatnění po VTOS</p> <p>Pozitivní vliv zaměstnání</p> <p>Udržení pracovních návyk</p>

	<p>Zamezení nárůstu dluhů</p> <p>Prevence konfliktů</p> <p>Možnost navázání na zaměstnání po propuštění</p> <p>Velký význam zaměstnání ve VTOS</p> <p>Absence pracovních zkušeností a návyků</p>
Motivace odsouzených k programům a službám	<p>Instrumentální motivace</p> <p>Autentická motivace</p> <p>Účelové využívání programů</p> <p>Únik z monotónního prostředí věznice</p> <p>Účelové důvody</p> <p>Externí tlak</p> <p>Kapacitní omezení</p> <p>Podmínky účasti</p> <p>Vnitřní a účelová motivace</p>
Role instituce mimo věznici a úroveň spolupráce	<p>Spolupráce s NNO v oblasti drogové prevence a doléčování</p> <p>Pozitivní hodnocení</p> <p>Pozitivní spolupráce</p> <p>Přínos neziskových organizací</p> <p>Nedostatek podpůrných služeb</p> <p>Nedostatek bezbariérového bydlení</p> <p>Věznice jako sociální jistota</p> <p>Cílené páčání trestné činnosti kvůli návratu do VTOS</p> <p>Úřady práce</p> <p>Vysoký zájem</p> <p>Finanční náročnost</p> <p>Velký počet NNO</p> <p>Podceňování reality po propuštění</p>

11.5.1 Hlavní překážky ovlivňující úspěšný návrat odsouzených mužů do společnosti

Jedním z hlavních faktorů, které ovlivňují úspěšný návrat odsouzených do společnosti, je jejich vlastní motivace ke změně. Odborní zaměstnanci věznice se shodují, že pokud odsouzený nemá vnitřní motivaci k tomu, aby opustil kriminální prostředí a začlenil se do běžného života, pravděpodobnost recidivy je velmi vysoká. Jak uvádí speciální pedagog: „*Za nejpodstatnější považuju to, jestli se vůbec chtějí začlenit do společnosti a žít normální život. Když k tomu nemají motivaci, tak se často do výkonu trestu vracejí.*“ (I1)

Další významnou bariérou je nefunkční rodinné zázemí. Mnoho odsouzených mužů se po propuštění nemá kam vrátit, nemají ubytování ani nikoho, kdo by jim pomohl začít nový život a poskytl alespoň přechodné bydlení. Absence stabilního rodinného prostředí představuje velkou překážku, jak potvrzuje speciální pedagog: „*Jako další bariéru bych viděla nefunkční rodinné zázemí. Pokud se odsouzený nemá kam vrátit, nemá ubytování ani nemá nikoho, kdo by mu pomohl se postavit na vlastní nohy, tak je to obtížný.*“ (I1)

Sociální a ekonomické faktory jsou dalším nepodcenitelným aspektem ovlivňujícím úspěšnou reintegraci. Odsouzení často opouštějí věznici s vysokými dluhy a minimálními finančními prostředky. Pokud nenajdou zaměstnání, velmi rychle se dostávají do situace, kdy nemají jinou možnost, než se vrátit k trestné činnosti. Jak podotýká psycholog, tak: „*U odsouzených často dochází k dluhový nebo sociální pasti, k recidivě a návratu do vězení.*“ (I3)

Velkou roli hraje také absence pracovních návyků a pracovních zkušeností. Někteří odsouzení nikdy nepracovali, což jim velmi ztěžuje hledání a udržení zaměstnání po propuštění. Vychovatel uvádí, že „*...spousta odsouzených má malý, ale i žádný ty pracovní zkušenosti a budování pracovních návyků je hodně důležitý. Pokud je odsouzenej zaměstnanej, takže pracuje, utváří si pracovní návyky, který pak může dál rozvíjet po propuštění z výkonu trestu. Setkáváme se tady i s firmama, který si cení pracovních výkonů vězňů a jsou s nima schopný po propuštění navázat další spolupráci.*“ (I2)

Důležitým faktorem je i prostředí, ze kterého odsouzení pocházejí. Pokud vyrůstali v rodinách, jejichž členové páchali trestnou činnost, a ve kterých je pobyt ve vězení běžnou součástí života, je pro ně velmi těžké takovýto vzorec změnit. Speciální pedagog takovou situaci popisuje následovně: „*Ve výkonu je velký procento odsouzených, který pocházej z narušených rodin, kde pobyt ve vězení je celkem častej a běžnej. Není to ostuda a patří to k jejich životu.*“ (I1) Změna životního stylu je pro ně výzvou a často se vracejí k trestné činnosti, protože

jiný způsob života neznají. „*Výkon trestu je pro ně dá se říct dobrodružstvím, něčím, čím si prošlo spousta jejich kamarádů, jejich příbuzných a známých a berou to, jako nutnou součást svých životů*“, dodává vychovatel. (I2)

11.5.2 Rodinné zázemí při přípravě na návrat

Rodinné zázemí je pro úspěšnou reintegraci důležitým faktorem. Odborníci se shodují, že podpora rodiny může výrazně zvýšit šance na úspěšný návrat do společnosti. Jak uvádí psycholog: „*Role rodinného zázemí je určitě zásadní. Často je určující už od úplného počátku uvěznění, myslím tím jako psychická a materiální podpora v průběhu výkonu trestu. Dobře funguje i jako motivace k bezproblémovosti a plnění programu zacházení. Po propuštění bývají kritický hlavně první hodiny, dny, kdy bez adekvátního zázemí je návrat do výkonu trestu rychlejší.*“ (I3) Odsouzení, kteří mají podporující rodinné zázemí, jsou motivovanější a mají jasnější vizi své budoucnosti.

Na druhé straně existuje mnoho případů, kdy jsou rodinné vztahy narušeny nebo úplně neexistují. „*Často se setkávám s odsouzenými, kteří mají rodinné zázemí narušený. Často jsou z neúplných rodin, rozvrácených rodin anebo taky vůbec žádný zázemí nemají,*“ uvádí speciální pedagog“. V těchto případech je návrat do společnosti velmi obtížný, protože odsouzení nemají žádný stabilní prostředí, o které by se mohli opřít. Vychovatel k tomuto tématu uvádí: „*Podle mého názoru existují dva typy odsouzených. Jedna skupina jsou odsouzení, co byli vychovávaný ve zdravý a fungující rodině a pak jsou tady odsouzení, co byli vychovaní v nefunkční rodině, kde většinou chyběl jeden z rodičů, nebo tady byly problémy s drogama a podobně. Pokud má odsouzený vybudovaný kvalitní a podporující to rodinný zázemí, tak je pro něj rodina na prvním místě a vždycky se snaží, aby se co nejdřív mohl vrátit zpátky do společnosti a vrátit se ke svojí rodině. Pokud tomu tak není, ať už se bavíme o rozvrácených rodinných vztazích, dětech v pěstounský péči, kriminální zátěži v rodině, nebo nulovým rodinným zázemí, tak ten vězeň postrádá veškerou motivaci a je mu všechno jedno.*“ (I2)

Během výkonu trestu se vězňové snaží podporovat rodinné vazby různými způsoby, například povolením návštěv, Skype hovorů nebo přerušování trestu. „*Pokud vězeň plní všechny svoje povinnosti, snažíme se tuto oblast rozvíjet co nejvíce, zejména mluvíme o povolování různých institutů, jako opuštění vězňovnice s návštěvou, přerušování trestu, Skype hovory s rodinou,*“ popisuje vychovatel. (I2)

Navzdory snahám vězňové v podpoře a udržování rodinných vazeb odsouzených s jejich rodinami, je recidiva u odsouzených bez rodinné podpory vysoká. Speciální pedagog to

komentuje takto: „*Naším úkolem je snaha navést odsouzené na tu správnou cestu, ale ne vždycky se to podaří, o tom taky svědčí velice častá recidiva, s kterou se často setkáváme.*“ (I1) Ukazuje se tedy, že podpora rodiny není jen důležitým faktorem, ale v mnoha případech rozhodujícím prvkem úspěšného návratu do společnosti.

Pro zajímavost je zde vhodné zmínit i snahy o udržování rodinných vazeb jiné věznice a tou je Věznice Heřmanice v Ostravě, která v únoru 2025 ve spolupráci s Mezinárodním vězeňským společenstvím odstartovala jedinečný projekt. Během tohoto projektu si odsouzení v civilním oblečení se svými rodinami mohou přímo v prostorách věznice pořídit profesionální fotografii, která by měla přispět k upevnování rodinných vazeb. Mnoho rodin odsouzeným nemá již řadu let společnou fotografii (VSCR, b. r.).

11.5.3 Přínos standardizovaných programů ve věznici

Standardizované programy nabízené ve věznicích jsou vnímány jako velmi užitečné, především pro práci s motivovanými odsouzenými. Vychovatel uvádí: „*Standardizovaný programy mají určitě obrovský potenciál.*“ (I2) Programy umožňují odsouzeným přemítat o své minulost, zamýšlet se nad vlastní trestnou činností a hledat způsoby, jak se změnit. „*Standardizovaný programy vnímám kladně jakoby v tom smyslu, že ty zařazení odsouzení mají možnost zamýšlet se nad sebou, nad svou trestnou činností, nad agresivitou, nad svým vztahem k dětem, nad oběťmi tresty činnosti,*“ uvádí speciální pedagog. (I1)

Nicméně, ne všichni odsouzení přistupují k těmto nabízeným programům s opravdovou snahou o změnu. Mnozí je absolvují jen proto, aby získali výhody, například při podmíněném propuštění na svobodu. Což dokládá výpověď vychovatele: „*Spousta odsouzených tyhle programy absolvuje jenom proto, že jim to pomůže na cestě k podmíněnému propuštění.*“ (I2)

Dalším problémem je nedostatečná kapacita programů. Zájem o ně převyšuje možnosti věznice, což ve své výpovědi uvádí speciální pedagog: „*Zájem o účast v programech převyšuje možnosti zařazení odsouzených co do počtu.*“ (I1) Přesto odborníci věří, že pokud by bylo více těchto programů a kvalitních pracovníků, jejich efekt by mohl být ještě větší. Toto dokládá výpověď vychovatele: „*A jestli je to přínosný pro společnost, mělo by těch programů být víc.*“ (I2)

Co se týče změn ve spojitosti se standardizovanými programy, odborníci se shodují, že by bylo zapotřebí „*...víc takových programů, víc kvalitních a pro tuhle práci zapálených pracovníků, ale taky na druhou stranu víc vězňů, který na sobě chtějí pracovat a změnit se.*“ (I2)

11.5.4 Vliv zaměstnání během výkonu trestu odnětí svobody

Zaměstnání během výkonu trestu odnětí svobody hraje významnou roli. Zaměstnání umožňuje odsouzeným udržet si pracovní návyky, což je nepostradatelné pro jejich budoucí uplatnění na trhu práce. Tato zkušenost může pomoci snížit riziko recidivy, protože odsouzení, kteří se naučili pracovním povinnostem, mohou snáze navázat na legální zaměstnání po propuštění. Pracovní činnost také poskytuje odsouzeným smysluplnou aktivitu, čímž se snižuje pravděpodobnost vzniku konfliktů ve vězení, což dokládá výpověď sociálního pracovníka: „...odsouzený si udrží pracovní návyky, nenarůstají mu tak rychle dluhy, a hlavně se tolik během výkonu trestu nenudí a z toho vyplývá pak i to, že nevyvolává tolik konfliktů z nudy.“ (I4)

Velmi podstatná je také ekonomická stránka zaměstnávání odsouzených. Odsouzení mají možnost splácet své dluhy, přispívat na výživné pro děti a snižovat své zadlužení, což je pro jejich budoucí resocializaci významné. Finanční situace po propuštění bývá často komplikovaná. Zaměstnáním si odsouzení „můžou vydělat a svoje závazky splácet, a to je jediné dobře, zároveň je to může naučit i určitý míře zodpovědnosti.“ (I2)

Všichni dotazovaní odborní zaměstnanci věznice shodně uvedli, že zaměstnávání odsouzených vnímají jednoznačně pozitivně, co se týče osvojování pracovních návyků a splácení dluhů. Dále jsou tito zaměstnanci ve shodě, co se týče šance a získání zaměstnání po výkonu trestu odnětí svobody, kde v souvislosti s tímto uvádí, že se velmi často stává, že je odsouzeným nabídnuta spolupráce po jejich propuštění od firem, kde pracují během VTOS. Speciální pedagog například uvádí: „... dost často se stává, že po propuštění z výkonu trestu nastoupí do práce právě k zaměstnavateli, u kterýho pracovali v průběhu výkonu trestu.“ (I1) Obsahově stejná je výpověď sociálního pracovníka: „... u odsouzených, který byli zvyklí pracovat i před nástupem do výkonu trestu, tak ti jsou u zaměstnavatelů ve výkonu trestu kladně hodnoceny a občas dostanou nabídku, aby u zaměstnavatele pracovali i po propuštění z výkonu trestu.“ (I4)

Na druhou stranu existují i skeptické pohledy na význam zaměstnání během VTOS pro budoucí pracovní uplatnění na trhu práce. Psycholog vyjadřuje pochybnosti o tom, zda zkušenost se zaměstnáním během VTOS pomáhá při hledání práce po propuštění: "Zda tahle zkušenost nějak ovlivňuje šanci na lepší uplatnění na trhu práce po propuštění, to úplně nevím, ale dost o tom pochybuju, kdo je šikovnej a není líněj, tak ten práci najde vždycky." (I3)

11.5.5 Motivace odsouzených k programům a službám

Motivace odsouzených k účasti na programech a službách ve věznici se výrazně liší. Většina z nich dle odborných zaměstnanců věznice vnímá programy především instrumentálně (tzn. účelově), tedy jako prostředek k získání výhod, například pro zvýšení šance na podmíněné propuštění nebo přeřazení do mírnějšího typu věznice, což dokazuje výpověď speciálního pedagoga: *"První dotaz každého odsouzeného je ten, jestli mu to pomůže při půlce (tj. při projednávání jeho žádosti o podmíněném propuštění) a potom, jestli budou omluveni z práce."* (I1)

Další významnou motivací je externí tlak. Někteří odsouzení vstupují do programů věznice na základě doporučení nebo výtky soudců při rozhodování o podmíněném propuštění na svobodu, kdy je jim naznačeno, že aktivnější účast na programech může ovlivnit jejich šance na dřívější propuštění. Speciální pedagog k tomuto uvádí: *"Pak jsou odsouzení, kterým soud při projednávání o podmíněném propuštění vytknul, že jsou málo aktivní a že by měli absolvovat nějaký program, tak pak ty odsouzení mají zájem najednou taky."* (I1)

Jen malá část odsouzených se účastní programů z vlastní vnitřní motivace, psycholog uvádí: *„Určitě je i malá skupina odsouzených, co do programů vstoupějí s čistou motivací, to znamená, že chtějí pracovat na sobě samém ve smyslu osobnostní změny."* (I3)

Významným problémem je kapacitní omezení těchto programů a podmínky účasti v závislosti na specifikách jednotlivých nabízených programů. Vychovatel k této problematice uvádí: *„V rámci standardizovaných programů ve věznici je potřeba, aby vězeň splňoval určitá kritéria, rozumí se tomu především třeba délka trestu, specifika trestný činnosti, kdy každé té program pracuje s jinou problematikou. Zájem o tyto programy je, ale bohužel z kapacitních důvodů není možný vybrat všechny odsouzený, kteří o programy projeví zájem. Prostě ty standardizovaný program probíhá i několik měsíců a většinou se vybírá třeba deset až dvanáct odsouzených, který opravdu splní někdy i dost přísná kritéria.“* (I2)

11.5.6 Role instituce mimo věznici a úroveň spolupráce

Instituce mimo věznici, jako jsou úřady práce, neziskové organizace nebo sociální kurátoři, hrají nezastupitelnou roli v procesu návratu odsouzených do společnosti. Neziskové organizace poskytují různé formy pomoci, včetně ubytování, poradenství či programů zaměřených na doléčování závislostí. Úřady práce organizují workshopy a kurzy zaměřené na zvýšení zaměstnatelnosti odsouzených, které jsou ale také kapacitně omezeny, což dokládá výpověď speciálního pedagoga: *„Co se týče úřadů práce, taky realizovány nějaké besedy*

s odsouzenýma a workšopy se zaměřením na práci s motorovou pilou, křovinořezem, na obsluhu vysokozdvíženýho vozíku. Cílem byla snaha začlenit do trhu práce i „ohrožené“ skupiny, jako jsou právě lidé po propuštění z výkonu trestu. Zájem ze strany odsouzených je obrovské, ale kapacitně ty workšopy pojmu jenom malý procento odsouzených.“ (I1)

Všichni dotazovaní odborní zaměstnanci vnímají spolupráci organizací a věznic jako pozitivní. Sociální pracovník, který se v této problematice orientuje nejvíce uvádí: „... *spolupráce je velmi dobrá, třeba například máme dobrou spolupráci s probační a mediační službou, s magistrátem města Pardubice, ať už se jedná o pracovnice z oddělení občanských průkazů, matriky, kde se řeší třeba možnost uznání otcovství i během výkonu trestu a nesmím zapomenout na sociální kurátorku, která odsouzeným pomáhá s návratem zpět do civilního života. V Pardubicích je taky dobrá spolupráce s SKP Centrem, který provozuje několik služeb, jako je Dům na půl cesty, azylový dům pro muže a noclehárna. Samozřejmě spolupracujeme i s organizacemi mimo Pardubice.“ (I4)*

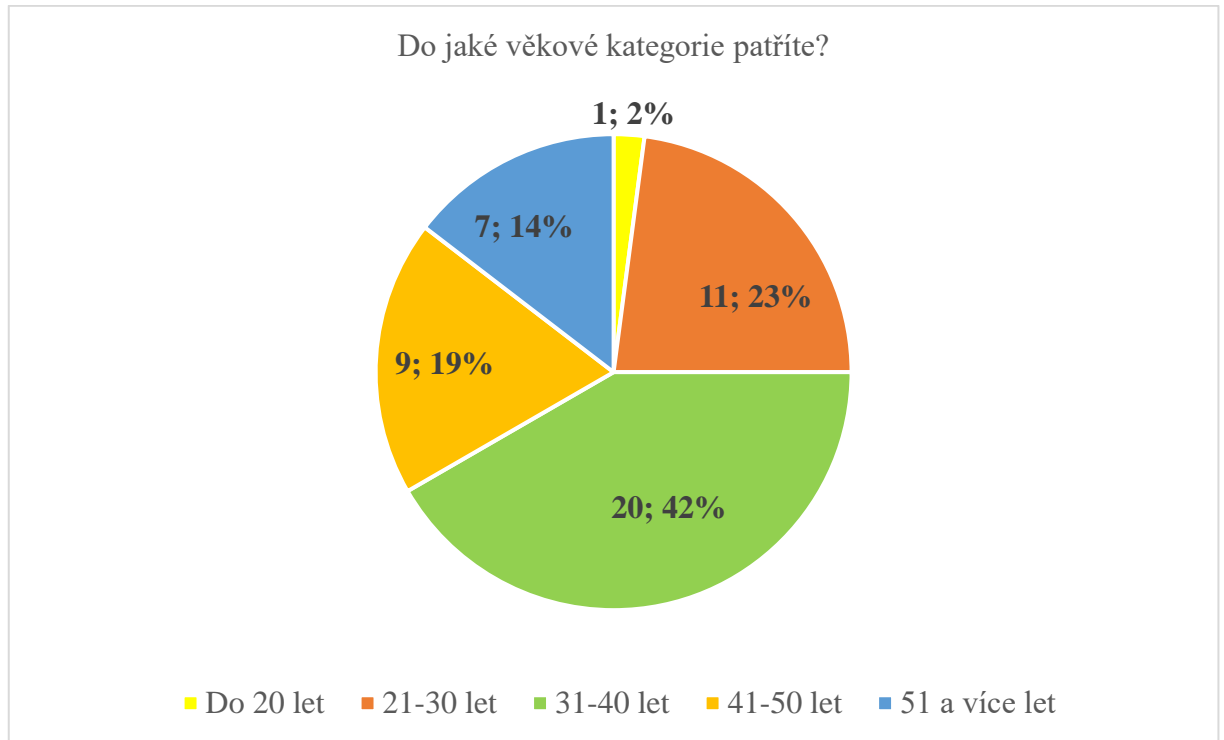
Na druhou stranu v jiných oblastech dle sociálního pracovníka chybí některé podpůrné služby, což komplikuje proces reintegrace odsouzených po propuštění. Jedním z nejzávažnějších problémů je nedostatek bezbariérového sociálního bydlení pro propuštěné odsouzené s vážnými zdravotními omezeními. Sociální pracovník uvádí: „*Nejvíce chybí bezbariérové sociální bydlení pro propuštěné odsouzené s třetím stupněm invalidity.“ (I4)* Počet těchto osob se zvyšuje a jejich situace je tak komplikovaná, že pro některé z nich paradoxně zůstává pobyt ve věznicí nejlepším řešením jejich životní situace. Sociální pracovník k této problematice dále uvádí: „*Poslední dobou se taky čím dál víc setkáváme s odsouzenými, kteří nám při nástupním pohovoru uvedou, že právě cíleně páchají trestnou činností, protože mimo výkon trestu se o sebe nejsou schopní postarat. Takový odsouzení nemají funkční rodinu, které by jim pomohla například s ubytováním a tak podobně.“ (I4)*

Vychovatel uvádí mimo jiné další překážku, která souvisí se spoluprací odsouzených, kteří se připravují na běžný život mimo prostory věznic s pomáhajícími organizacemi. Tuto překážku shledává v podceňování reality po propuštění z VTOS: „*Přijde mi, že drtivá většina odsouzených si myslí, že až je propustí z výkonu trestu, že to zvládnou. Jenže běžnej scénář je takovej, že je propustí, a třeba to, co maj našetřeno z výkonu trestu, rychle utratí za blbosti, pak si uvědomí, že je vlastně nikdo nechce zaměstnat, nemají kde bydlet a jsou zpátky tam, odkud přišli.“ (I2)*

11.6 Prezentace výsledků kvantitativního výzkumu a verifikace hypotéz

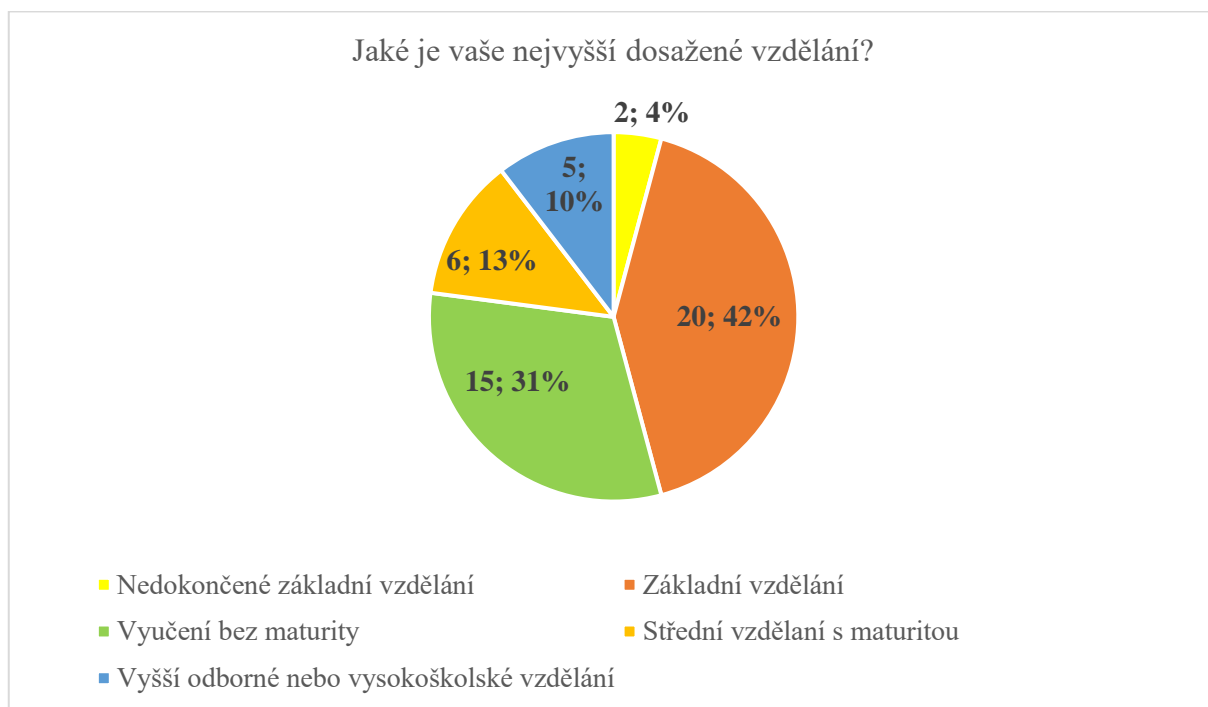
V této části jsou představeny za pomoci grafů výsledky kvalitativního výzkumu z dotazníkového šetření mezi odsouzenými muži, kteří se připravují na návrat do každodenního života za branami věznice.

Graf 1 – věk odsouzených mužů

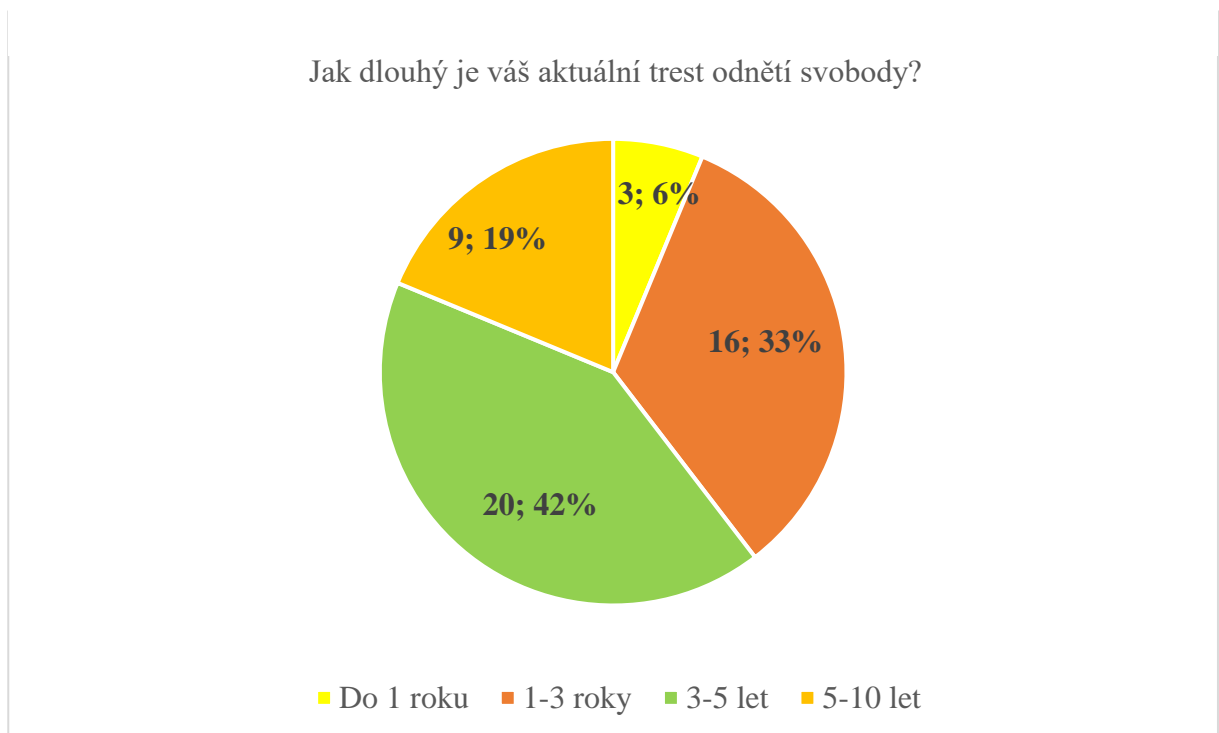
Výzkumného šetření se účastnilo 48 odsouzených mužů, z toho se jedná přesněji o 2 % (1) odsouzených mužů, kteří patří do věkové kategorie do 20 let, dále o 23 % (11) odsouzených mužů ve věkové kategorii 21-30 let, 42 % (20) odsouzených mužů ve věkové kategorii 31-40 let, 19 % (9) odsouzených mužů ve věkové kategorii 41-50 let a 14 % (7) odsouzených mužů ve věkové kategorii 51 a více let.

Graf 2 – vzdělání odsouzených mužů

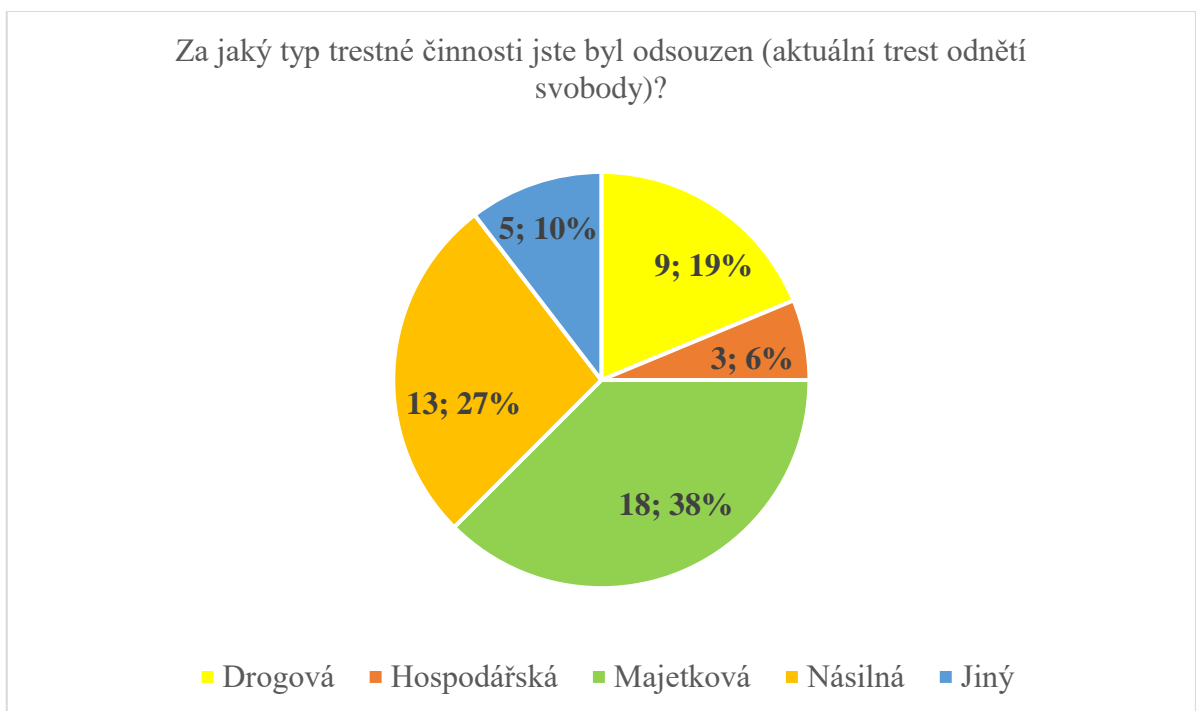
Z dotazníkového šetření vyplývá, že 4 % (2) odsouzených mužů nemá dokončené ani základní vzdělání, 42 % (20) odsouzených mužů má pouze základní vzdělání, 31 % (15) odsouzených mužů je vyučeno bez maturitní zkoušky, 13 % (6) dotazovaných má střední vzdělání zakončené maturitní zkouškou a 10 % (5) má vyšší odborné nebo vysokoškolské vzdělání.

Graf 3 – délka aktuálního výkonu trestu odnětí svobody

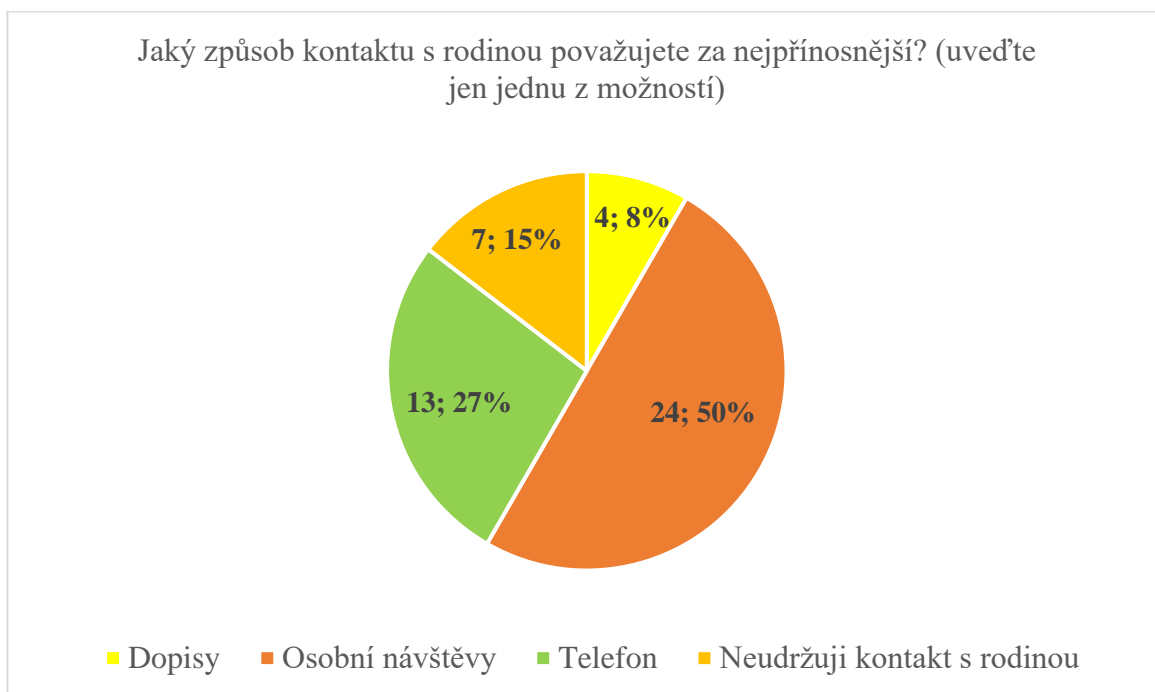
6 % (3) odsouzených mužů má aktuální délku trestu VTOS do 1 roku, 33 % (16) má aktuální délku výkonu trestu mezi 1-3 roky, 42 % (20) mezi 3-5 roky a 19 % (9) mezi 5-10 lety.

Graf 4 – typ trestné činnosti (aktuální trest)

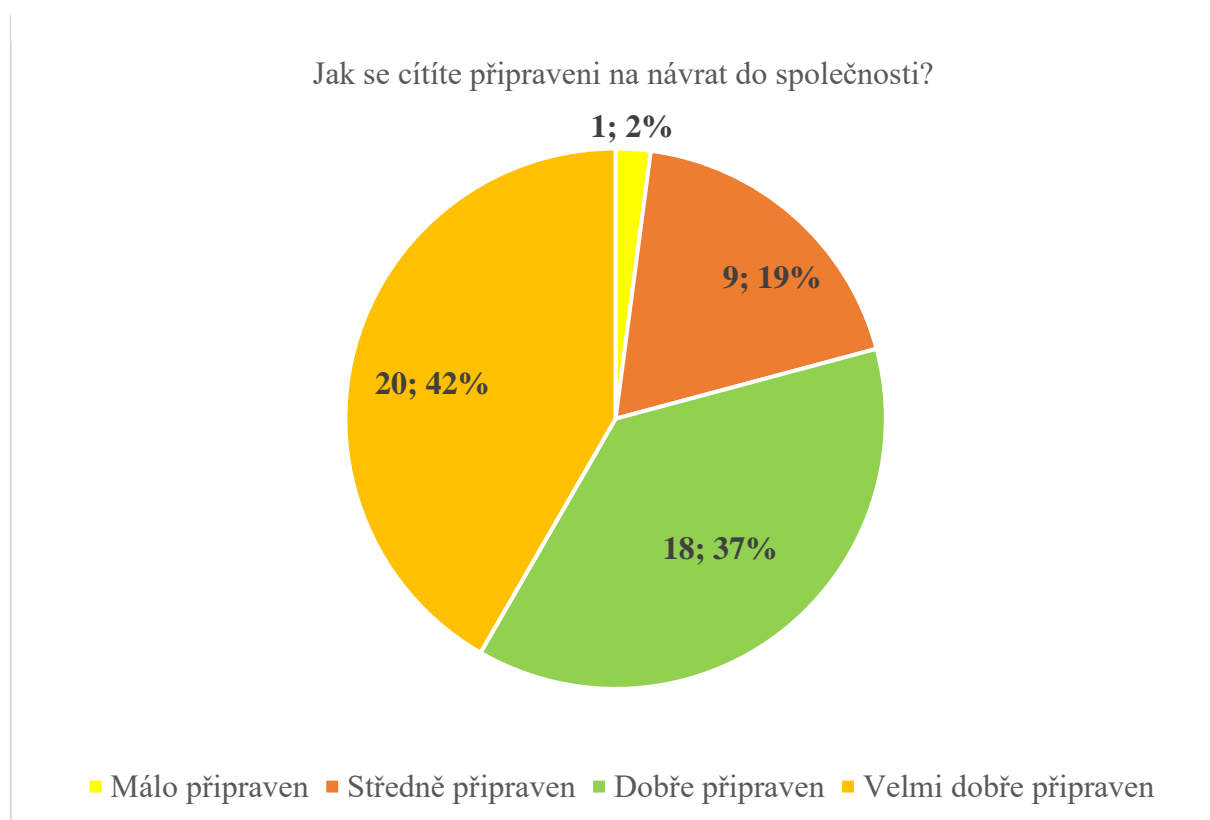
38 % (18) dotazovaných je ve výkonu trestu odnětí svobody za majetkovou trestnou činnost, 27 % (13) za násilnou trestnou činnost, 19 % (9) za drogovou trestnou činnost, 10 % (5) za jiný typ trestné činnosti a 6 % (3) za hospodářskou trestnou činnost.

Graf 5 – nejpřínosnější způsob kontaktu s rodinou

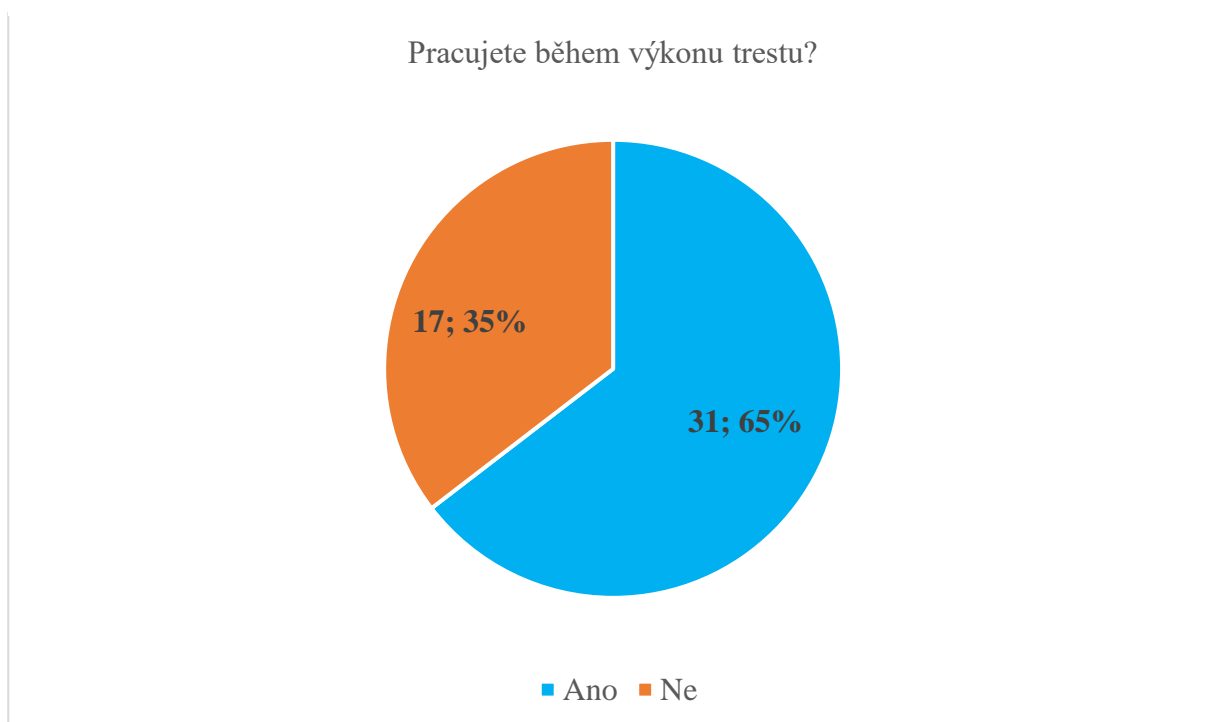
50 % (24) odsouzených mužů uvedlo jako nejpřínosnější způsob kontaktu s rodinou osobní návštěvy, 27 % (13) za nejpřínosnější způsob kontaktu s rodinou označilo telefon, 15 % (7) odsouzených mužů s rodinou neudržuje kontakt a 8 % (4) označilo za nejpřínosnější písemnou korespondenci.

Graf 6 – pocit připravenosti na návrat do společnosti

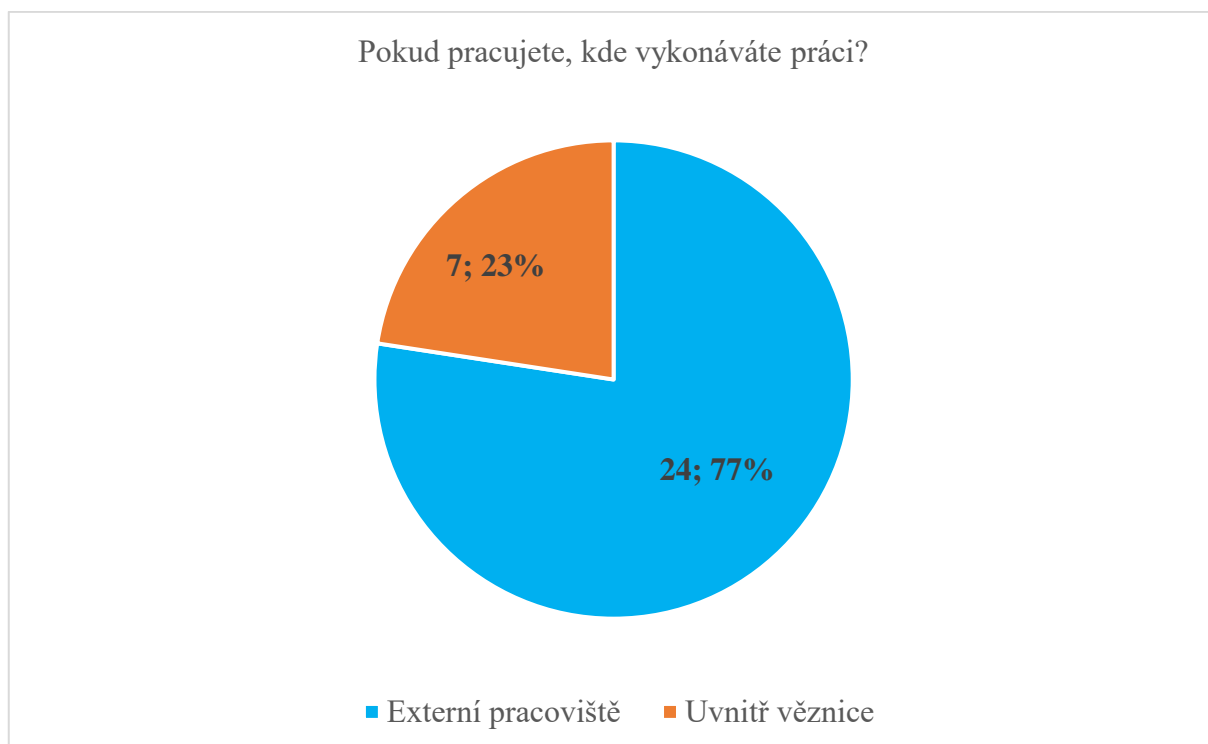
2 % (1) odsouzených mužů uvedlo, že se cítí málo připraveni na návrat do společnosti, 19 % (9) uvedlo, že je středně připraveno, 37 % (18) se cítí dobře připraveno a 42 % (20) se cítí velmi dobře připraveno na návrat do společnosti.

Graf 7 – zaměstnání během výkonu trestu odnětí svobody

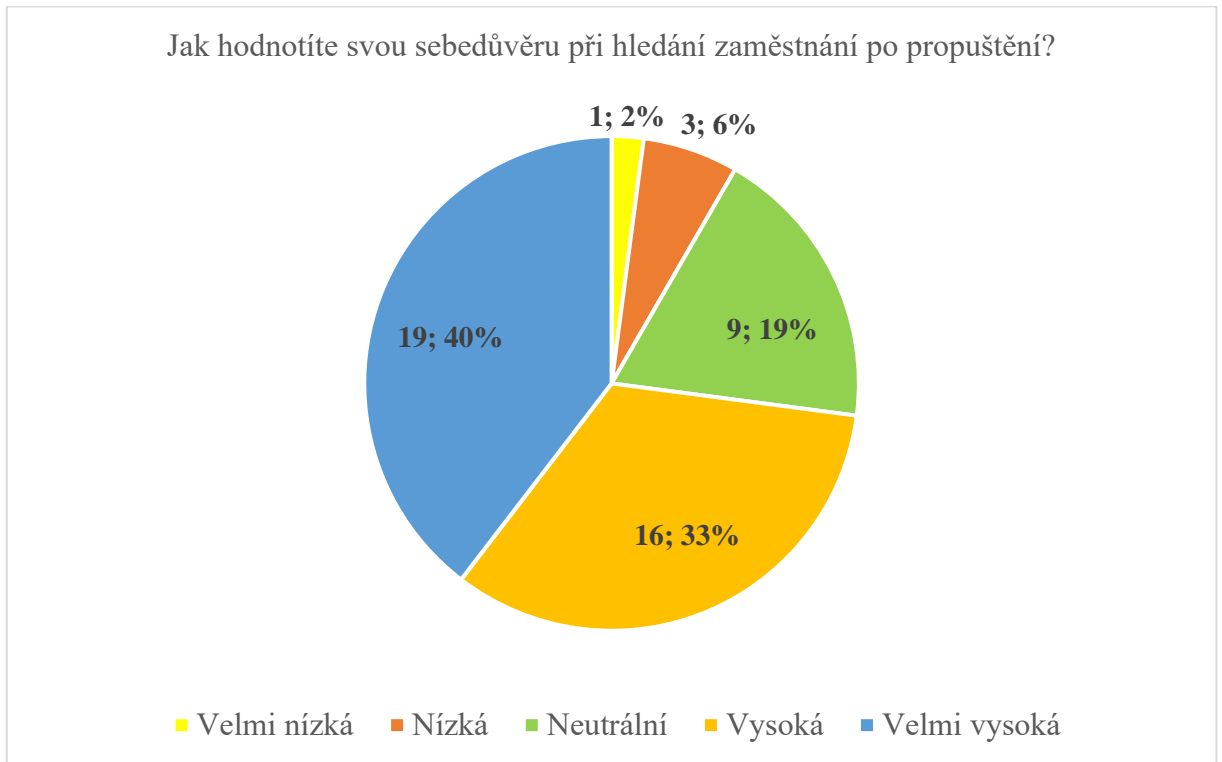
65 % (31) odsouzených mužů uvedlo, že je během výkonu trestu odnětí svobody zaměstnáno, 35 % (17) zaměstnáno není.

Graf 8 – místo zaměstnání

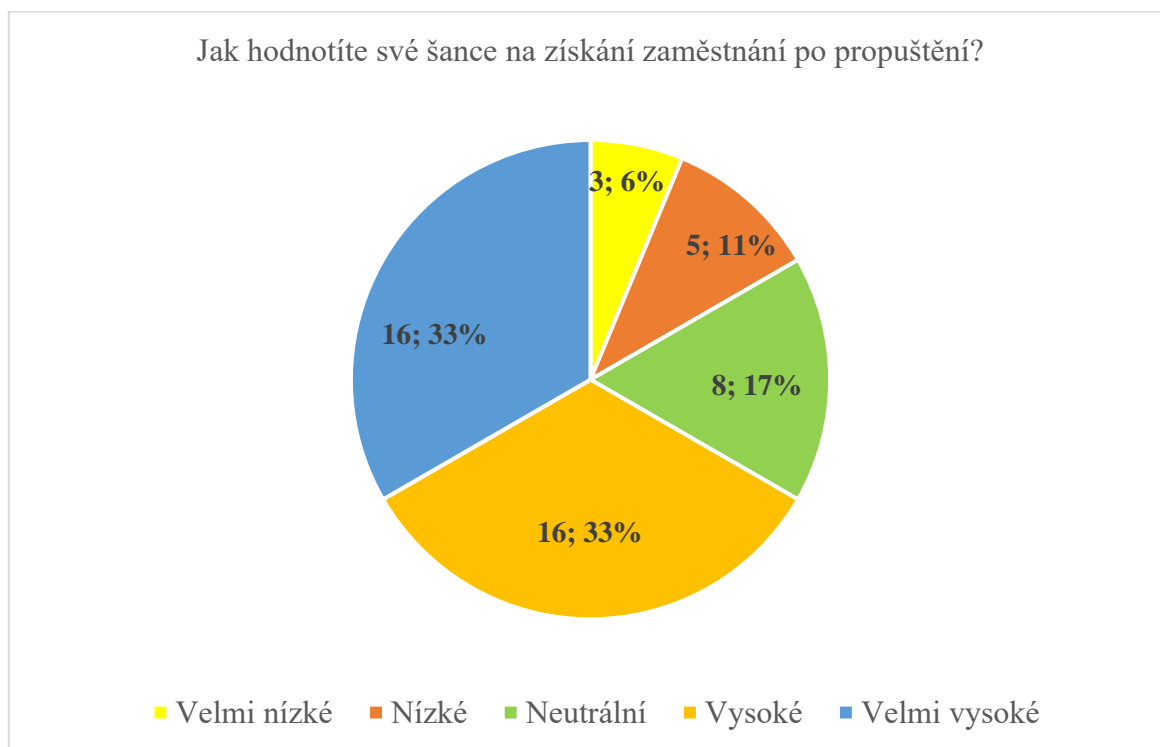
Z 65 % (31) odsouzených mužů, kteří uvedli, že během výkonu trestu odnětí svobody pracují, pracuje 77 % (24) na externím pracovišti, zbývajících 23 % (7) odsouzených pracuje uvnitř věznice.

Graf 9 – sebedůvěra odsouzených při hledání zaměstnání po propuštění

40 % (19) z dotazovaných odsouzených uvádí velmi vysokou sebedůvěru při hledání zaměstnání po propuštění, dále pak 33 % (16) uvádí svoji sebedůvěru jako vysokou, 19 % (9) jako neutrální, 6 % (3) jako nízkou a 2 % (1) jako velmi nízkou.

Graf 10 – šance odsouzených na získání zaměstnání po propuštění

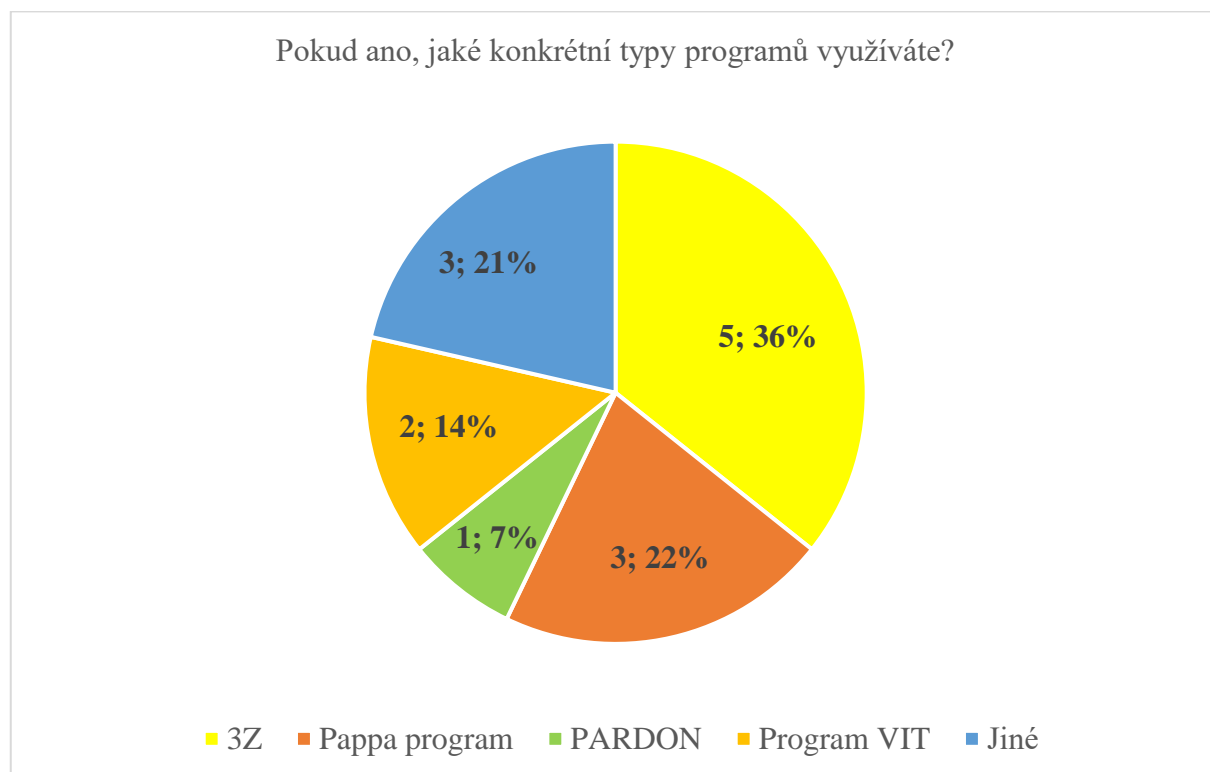
33 % (16) vnímá své šance na získání zaměstnání po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody jako velmi vysoké, stejně tak 33 % (16) odsouzených své šance označuje za vysoké. Dále 17 % (8) své šance označuje za neutrální, 11 % (5) jako nízké a 6 % (3) jako velmi nízké.

Graf 11 – účast na nabízených specializovaných resocializačních programech

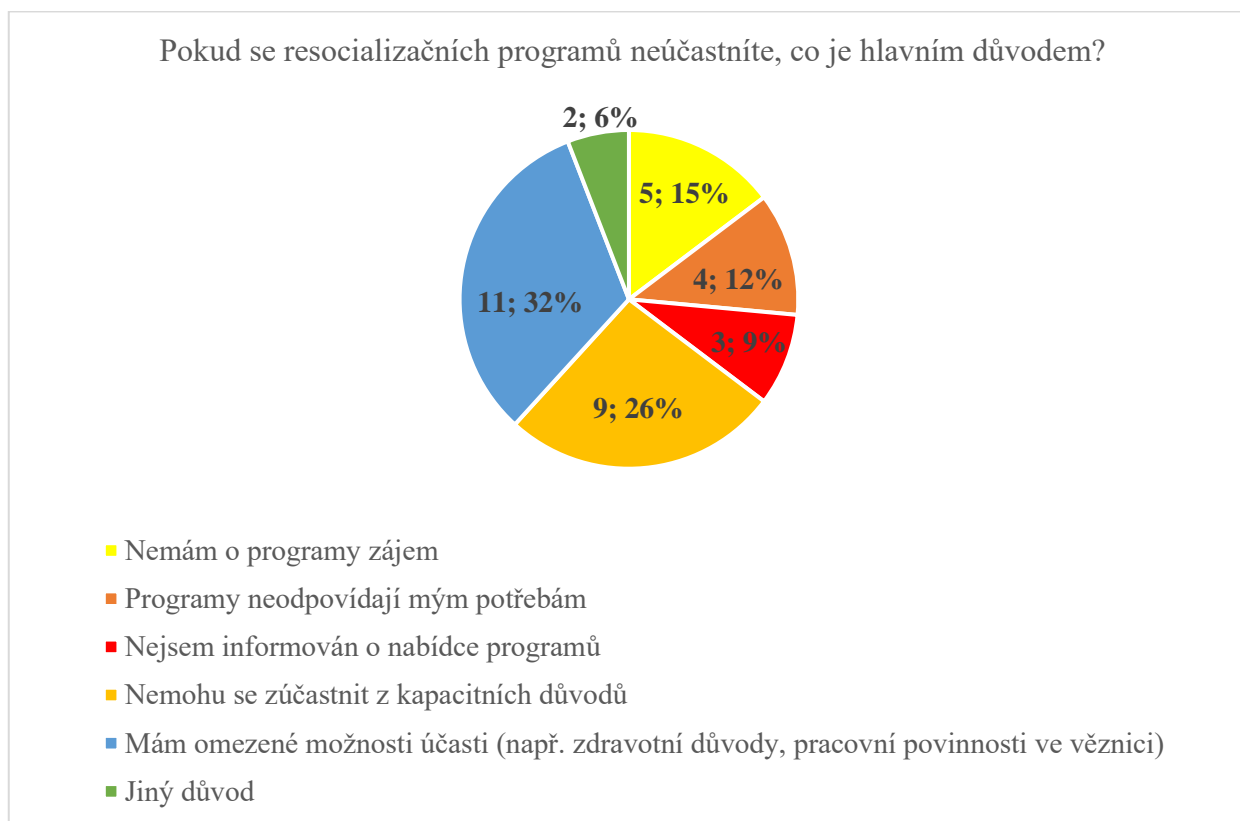
71 % (34) z dotazovaných odsouzených mužů uvedlo, že nenavštěvuje žádný z nabízených specializovaných resocializačních programů, zbývajících 29 % (14) některý z těchto programů navštěvuje.

Graf 12 – typy navštěvovaných specializovaných resocializačních programů

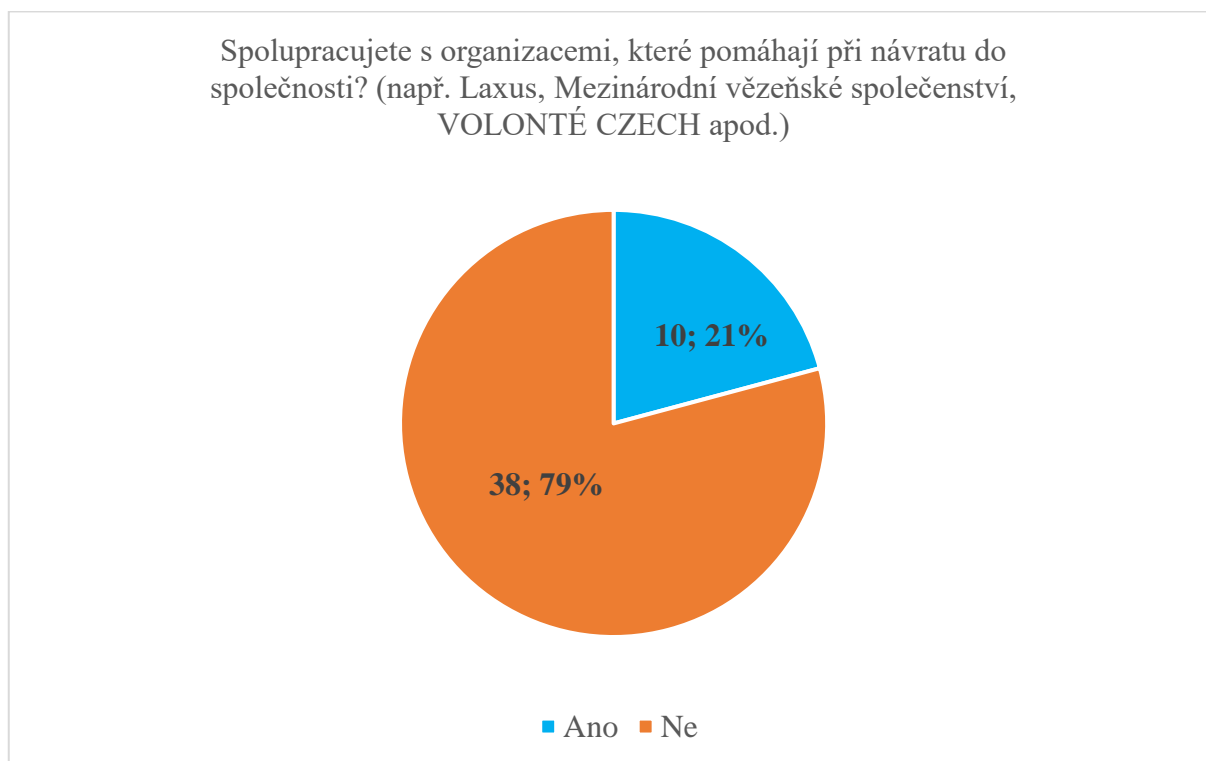
Z celkem 14 odsouzených mužů, kteří navštěvují dané nabízené programy, využívá konkrétně 36 % (5) odsouzených program 3Z – Zastav se, zamysli se, změň se. Dále pak 22 % (3) se účastní Pappa programu, 21 % (3) uvedlo, že se účastní jiného programu, kde se ve všech případech jedná o program Vězňova cesta, kterou realizuje Mezinárodní vězeňské společenství. 14 % (2) navštěvuje Program VIT a 7 % (1) program PARDON.

Graf 13 – důvody neúčastní na nabízených specializovaných resocializačních programech

Z celkem 71 % (34) odsouzených mužů, kteří se žádného z uvedených programů neúčastní, 32 % (11) odsouzených tyto programy nenavštěvuje z omezených možností účasti (zdravotní důvody apod.), 26 % (9) jako důvod uvedlo naplněné kapacity nabízených programů, 15 % (5) nemá o nabízené programy zájem, 12 % (4) odsouzených uvedlo, že nabízené programy neodpovídají jejich potřebám, 9 % (3) uvedlo, že nejsou o nabídce těchto programů informováni a 6 % (2) uvedlo jiný důvod, který se shodoval, tím důvodem je nezařazení do nabízených programů (dle nesplnění kritérií).

Graf 14 – spolupráce s pomáhajícími organizacemi

Z celkem 48 dotazovaných odsouzených mužů spolupracuje s organizacemi, kteří pomáhají propuštěným vězňům při jejich návratu do běžného života, pouze 21 % (10) odsouzených. 79 % (38) s těmito organizacemi nespolupracuje.

11.6.1 Verifikace hypotéz

V této kapitole jsou ověřovány předem definované hypotézy pomocí chí-kvadrát testu nezávislosti. Tento test slouží k posouzení, zda mezi dvěma kategorickými proměnnými existuje statisticky významný vztah. Všechny výpočty byly provedeny na hladině významnosti 0,05, což znamená, že pravděpodobnost chybného zamítnutí nulové hypotézy je 5 %.

Pro testování hypotéz byl použit chí-kvadrát test ve dvou variantách:

1. Chí-kvadrát test bez Yatesovy korekce: použit u H1, H2
2. Chí-kvadrát test s Yatesovou korekcí: použit u H3, H4, H5

Testové kritérium se u chí-kvadrát testu bez Yatesovy korekce vypočítá dle vzorce (Řeháčková, 2024):

$$TK = \chi^2 = \sum \frac{(T-E)^2}{T}$$

E: empirické četnosti (pozorované hodnoty),

T: teoretické četnosti (očekávané hodnoty),

$\sum$: sumace přes všechny buňky kontingenční tabulky.

Testové kritérium se u chí-kvadrát testu s Yatesovou korekcí vypočítá dle vzorce (Řeháčková, 2024):

$$TK = \chi^2 = \sum \frac{(|E-T| - 0,5)^2}{T}$$

E: empirické četnosti (pozorované hodnoty)

T: teoretické četnosti (očekávané hodnoty)

$\sum$: sumace přes všechny buňky kontingenční tabulky

Výpočet kritické hodnoty (Řeháčková, 2024):

Kritická hodnota testu (KH) se stanovuje z tabulek rozdělení χ^2 na základě stupňů volnosti a hladiny významnosti. Stupně volnosti se počítají podle vzorce: $df = (r-1) \times (s-1)$.

r: počet řádků v kontingenční tabulce

s: počet sloupců v kontingenční tabulce

Následně je hodnota testového kritéria porovnána s kritickou hodnotou. Pokud je testové kritérium větší než kritická hodnota, nulová hypotéza se zamítá, existuje zde statisticky

významný vztah mezi proměnnými. Pokud je menší nebo rovno kritické hodnotě, nulová hypotéza se nezamítá.

HYPOTÉZA 1

H1: Muži, kteří během výkonu trestu označují jako nejpřínosnější formu kontaktu s rodinou osobní návštěvy, uvádějí vyšší míru pocitu připravenosti na návrat do společnosti ve srovnání s těmi, kteří preferují jiné formy kontaktu.

H1₀: Nejpřínosnější kontakt mužů odsouzených k výkonu trestu odnětí svobody nemá vliv na míru připravenosti těchto mužů na návrat do společnosti.

H1_A: Nejpřínosnější kontakt mužů odsouzených k výkonu trestu odnětí svobody má vliv na míru připravenosti těchto mužů na návrat do společnosti.

Pro ověření 1. hypotézy je použita otázka č. 5 – „Jaký způsob kontaktu s rodinou považujete za nejpřínosnější? (uved'te jen jednu z možností)“ a otázka č. 6 – „Jak se cítíte připraveni na návrat do společnosti“?

Pro potřeby analýzy byly původní kategorie způsobů kontaktu s rodinou (telefon, dopisy, osobní návštěvy, neudržování kontaktu s rodinou) seskupeny do dvou kategorií: osobní návštěvy a ostatní odpovědi. Míra připravenosti byla také seskupena do dvou kategorií: nižší připravenost (málo a středně připraven) a vyšší připravenost (dobře a velmi dobře připraven). Tento postup umožnil zajistit dostatečné četnosti v jednotlivých buňkách.

Tabulka 2 – empirické četnosti H1

Empirické četnosti	Nižší připravenost (málo + středně připraven)	Vyšší připravenost (dobře + velmi dobře připraven)	Celkem
Osobní návštěvy	4	20	24
Ostatní odpovědi	6	18	24
Celkem	10	38	48

Tabulka 3 - teoretické četnosti H1

Teoretické četnosti	Nižší připravenost (málo + středně připraven)	Vyšší připravenost (dobře připraven + velmi dobře připraven)	Celkem
Osobní návštěvy	5	19	24
Ostatní odpovědi	5	19	24
Celkem	10	38	48

Tabulka 4 – testové kritérium H1

Testové kritérium	Nižší připravenost (málo + středně připraven)	Vyšší připravenost (dobře + velmi dobře připraven)
Osobní návštěvy	0,02	0,0526
Ostatní odpovědi	0,02	0,0526

TK: 0,505

$\alpha = 5 \%$, $\alpha = 0,05$

$KH = \chi^2 0,95 (1)$

$KH = 3,841$

$KH > TK$

Závěr: Dle výpočtů je testové kritérium menší než kritická hodnota. Hypotézu H_{10} na hladině významnosti $\alpha = 5 \%$ nezamítáme. Mezi proměnnými, kterými jsou způsob kontaktu s rodinou a pocit připravenosti na návrat do společnosti neexistuje statisticky významný vztah. **Hypotéza č. 1 NEBYLA POTVRZENA.**

HYPOTÉZA 2

H2: Muži ve výkonu trestu, jejichž délka aktuálního trestu je delší než 3 roky, cítí nižší sebedůvěru při hledání zaměstnání po propuštění než muži ve výkonu trestu, jejichž délka aktuálního trestu je kratší než 3 roky.

H₂₀: Délka výkonu trestu odnětí svobody nemá vliv na míru hodnocení sebedůvěry při hledání zaměstnání po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.

H_{2A}: Délka výkonu trestu odnětí svobody má vliv na míru hodnocení sebedůvěry při hledání zaměstnání po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.

Pro ověření 2. hypotézy je použita otázka č. 3 – „Jak dlouhý je váš aktuální trest odnětí svobody?“ a otázka č. 9 – „Jak hodnotíte svou sebedůvěru při hledání zaměstnání po propuštění?“

Pro potřeby analýzy byly původní kategorie velmi nízká, nízká, neutrální, vysoká a velmi vysoká seskupeny do dvou kategorií: nižší sebedůvěra (velmi nízká, nízká a neutrální) a vyšší sebedůvěra (vysoká a velmi vysoká). Tento postup umožnil zajistit dostatečné četnosti v jednotlivých buňkách.

Tabulka 5 – empirické četnosti H2

Empirické četnosti	Nižší sebedůvěra (velmi nízká + nízká + neutrální)	Vyšší sebedůvěra (vysoká + velmi vysoká)	Celkem
Do 3 let	6	13	19
Nad 3 roky	7	22	29
Celkem	13	35	48

Tabulka 6 – teoretické četnosti H2

Teoretické četnosti	Nižší sebedůvěra (velmi nízká + nízká + neutrální)	Vyšší sebedůvěra (vysoká + velmi vysoká)	Celkem
Do 3 let	5,15	13,85	19
Nad 3 roky	7,85	21,15	29
Celkem	13	35	48

Tabulka 7 – testové kritérium H2

Testové kritérium	Nižší sebedůvěra (velmi nízká + nízká + neutrální)	Vyšší sebedůvěra (vysoká + velmi vysoká)
Do 3 let	0,1403	0,0522
Nad 3 roky	0,0921	0,0342

TK: 0,3188

$\alpha = 5 \%$, $\alpha = 0,05$

$KH = \chi^2 0,95 (1)$

$KH = 3,841$

$KH > TK$

Závěr: Výpočtem nebyl dokázán statisticky významný vztah mezi délkou trestu a sebedůvěrou při hledání zaměstnání po propuštění. To znamená, že z odpovědí respondentů nevyplývá, že by muži s delším trestem měli nižší sebedůvěru při hledání zaměstnání než muži s kratším trestem. H_{20} na hladině významnosti $\alpha = 5 \%$ nezamítáme. **Hypotéza č. 2 NEBYLA POTVRZENA.**

HYPOTÉZA 3

H3: Muži ve výkonu trestu, kteří jsou zaměstnání na externím pracovišti, vnímají své šance na získání zaměstnání po propuštění jako vyšší než muži, kteří pracují uvnitř věznice.

H3₀: Místo výkonu zaměstnání mužů odsouzených k výkonu trestu odnětí svobody nemá vliv na jejich vnímání šance na získání zaměstnání po výkonu trestu.

H3_A: Místo výkonu zaměstnání mužů odsouzených k výkonu trestu odnětí svobody má vliv na jejich vnímání šance na získání zaměstnání po výkonu trestu.

Pro ověření 3. hypotézy je použita otázka č. 8 – „Pokud pracujete, kde vykonáváte práci?“ a otázka č. 10 – „Jak hodnotíte své šance na získání zaměstnání po propuštění?“

Pro potřeby analýzy byly původní kategorie velmi nízké, nízké, neutrální, vysoké a velmi vysoké šance na získání zaměstnání seskupeny do dvou kategorií: nižší (velmi nízké, nízké a neutrální) a vyšší šance (vysoké a velmi vysoké). Tento postup umožnil zajistit dostatečné četnosti v jednotlivých buňkách.

Tabulka 8 – empirické četnosti H3

Empirické četnosti	Nižší šance (velmi nízké + nízké + neutrální)	Vyšší šance (vysoké + velmi vysoké)	Celkem
Externí pracoviště	4	20	24
Uvnitř věznice	4	3	7
Celkem	8	23	31

Tabulka 9 – teoretické četnosti H3

Teoretické četnosti	Nižší šance (velmi nízké + nízké + neutrální)	Vyšší šance (vysoké + velmi vysoké)	Celkem
Externí pracoviště	6,19	17,81	24
Uvnitř věznice	1,81	5,19	7
Celkem	8	23	31

Tabulka 10 – testové kritérium H3

Testové kritérium	Nižší šance (velmi nízké + nízké + neutrální)	Vyšší šance (vysoké + velmi vysoké)
Externí pracoviště	0,72	0,249
Uvnitř věznice	1,418	0,678

TK: 3,062

$\alpha = 5 \%$, $\alpha = 0,05$

$KH = \chi^2 0,95 (1)$

$KH = 3,841$

$KH > TK$

Závěr: Výpočtem se statisticky neprokázal významný vztah mezi místem práce a vnímáním šancí na zaměstnání, tzn., že neodmítáme H_{30} na hladině významnosti $\alpha = 5 \%$. **Hypotéza č. 3 NEBYLA POTVRZENA.**

HYPOTÉZA 4

H4: Muži ve výkonu trestu s minimálně středním vzděláním s maturitou projevují větší zájem o účast ve specializovaných resocializačních programech než muži s nižším vzděláním.

H4₀: Vzdělání mužů odsouzených k výkonu trestu odnětí svobody nemá vliv na zájem o účast ve specializovaných resocializačních programech.

H4_A: Vzdělání mužů odsouzených k výkonu trestu odnětí svobody má vliv na zájem o účast ve specializovaných resocializačních programech.

Pro ověření 4. hypotézy je použita otázka č. 2 – „Jaké je vaše nejvyšší dosažené vzdělání?“ a otázka č. 11 – „Účastníte se některého z nabízených specializovaných resocializačních programů (např. 3Z, Program VIT, Pappa program, PARDON, Zuřivec, apod.)?“

Pro potřeby analýzy byly původní kategorie nejvýše dosaženého vzdělání seskupeny do dvou kategorií: nižší vzdělání (nedokončené základní, základní a vyučení bez maturity) a vyšší vzdělání (středoškolské s maturitou, vyšší odborné nebo vysokoškolské). Tento postup umožnil zajistit dostatečné četnosti v jednotlivých buňkách.

Tabulka 11 – empirické četnosti H4

Empirické četnosti	Ne	Ano	Celkem
Nižší vzdělání	29	8	37
Vyšší vzdělání	5	6	11
Celkem	34	14	48

Tabulka 12 – teoretické četnosti H4

Teoretické četnosti	Ne	Ano	Celkem
Nižší vzdělání	26,21	10,79	37
Vyšší vzdělání	7,79	3,21	11
Celkem	34	14	48

Tabulka 13 – testové kritérium H4

Testové kritérium	Ne	Ano
Nižší vzdělání	0,1222	0,4857
Vyšší vzdělání	0,6747	1,6345

TK: 2,9171

$\alpha = 5 \%$, $\alpha = 0,05$

$KH = \chi^2 0,95 (1)$

$KH = 3,84$

$TK < KH$

Závěr: Výsledná hodnota testového kritéria je nižší než kritická hodnota. Na základě tohoto výsledku nebyla H_{40} zamítnuta. To znamená, že neexistuje statisticky významný vztah mezi vzděláním odsouzených a jejich zájmem o účast v těchto programech. Muži s vyšším vzděláním neprojevují větší zájem o účast ve specializovaných resocializačních programech než muži s nižším vzděláním. **Hypotéza č. 4 NEBYLA POTVRZENA.**

HYPOTÉZA 5

H5: Muži, kteří jsou ve výkonu trestu za drogovou trestnou činnost, více využívají spolupráce s organizacemi připravující na návrat po propuštění než muži, kteří jsou ve výkonu trestu za jiný typ trestné činnosti.

H5₀: Typ trestné činnosti páchané odsouzenými muži, nemá vliv na využívání spolupráce s organizacemi připravující na návrat po propuštění.

H5_A: Typ trestné činnosti páchané odsouzenými muži, má vliv na využívání spolupráce s organizacemi připravující na návrat po propuštění.

Pro ověření 5. hypotézy je použita otázka č. 4 – „Za jaký typ trestné činnosti jste byl odsouzen (aktuální trest odnětí svobody)?“ a otázka č. 14 – „Spolupracujete s organizacemi, které pomáhají při návratu do společnosti? (např. Laxus, Mezinárodní vězeňské společenství, VOLONTÉ CZECH apod.“

Pro potřeby analýzy byly původní kategorie drogová, majetková, hospodářská, násilná trestná činnost a jiný typ trestné činnosti seskupeny do dvou kategorií: drogová trestná činnost a ostatní trestná činnost. Tento postup umožnil zajistit dostatečné četnosti v jednotlivých buňkách.

Tabulka 14 – empirické četnosti H5

Empirické četnosti	Ne	Ano	Celkem
Drogová trestná činnost	7	2	9
Ostatní trestná činnost	31	8	39
Celkem	38	10	48

Tabulka 15 – teoretické četnosti H5

Teoretické četnosti	Ne	Ano	Celkem
Drogová trestná činnost	7,13	1,88	9
Ostatní trestná činnost	30,88	8,13	39
Celkem	38	10	48

Tabulka 16 – testové kritérium H5

Testové kritérium	Ne	Ano
Drogová trestná činnost	0,0193	0,0768
Ostatní trestná činnost	0,0047	0,0168

TK: 0,1176

$\alpha = 5 \%$, $\alpha = 0,05$

KH = χ^2 0,95 (1)

$KH = 3,841$

$KH > TK$

Závěr: Na hladině významnosti 0,05 nemůžeme zamítnout H_0 . To znamená, že neexistuje statisticky významný vztah mezi typem trestné činnosti a využíváním spolupráce s organizacemi připravujícími na návrat po propuštění. Muži odsouzení za drogovou trestnou činnost nevykazují vyšší tendenci využívat této spolupráce ve srovnání s muži odsouzenými za jiný typ trestné činnosti. **Hypotéza č. 5 NEBYLA POTVRZENA.**

12 INTERPRETACE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Výsledky výzkumného šetření ukazují, že jedním z klíčových faktorů ovlivňujících úspěšnou znovuzачlenění odsouzených mužů do společnosti je jejich vlastní motivace ke změně. Odborní pracovníci věznic se shodují, že pokud odsouzený postrádá vnitřní motivaci ke změně svého životního stylu, pravděpodobnost recidivy narůstá. Dalším významným faktorem je nefunkční rodinné zázemí. Mnoho odsouzených nemá po propuštění možnost návratu do stabilního prostředí, což vede k nejistotě a zvyšuje riziko návratu k trestné činnosti. Neexistence podpory blízkých osob se ukazuje jako klíčová překážka v procesu resocializace.

Sociální a ekonomické faktory také hrají důležitou roli. Odsouzení často čelí vysokému zadlužení a nedostatku finančních prostředků, což jim znesnadňuje nalezení legálního zaměstnání. Absence pracovních návyků a zkušeností je dalším problémem, který odsouzeným komplikuje návrat na trh práce. Prostředí, ze kterého odsouzení pocházejí, má velký vliv. Pokud vyrůstali v prostředí, kde je kriminalita běžnou součástí života, je pro ně velmi obtížné změnit tento vzorec chování a navrátit se do společnosti.

Rodinné zázemí se ukazuje jako jeden z klíčových faktorů úspěšného návratu. Podpora rodiny během výkonu trestu i po propuštění může významně zvýšit šance na úspěšné začlenění do společnosti. Psychická i materiální podpora rodiny pomáhá odsouzeným zvládnout přechod zpět do běžného života. Naopak narušené rodinné vztahy nebo jejich úplná absence významně komplikují návrat do společnosti. Odsouzení bez stabilního rodinného zázemí často postrádají motivaci ke změně a snadněji se vracejí k trestné činnosti. Věznic se snaží podporovat rodinné vazby například umožněním telefonického kontaktu, návštěv, Skype hovorů, které nabraly na významu v době pandemie Covid 19, nebo přerušáním trestu. Z výzkumu je patrné, že pro většinu odsouzených je nejpřínosnějším kontaktem s rodinou možnost osobních návštěv ve věznici.

Standardizované programy ve věznicích jsou hodnoceny pozitivně, především pro svou schopnost podpořit osobní rozvoj odsouzených. Programy umožňují zamýšlet se nad vlastní trestnou činností a hledat způsoby změny. Někteří odsouzení však programy absolvují především kvůli výhodám, jako je podmíněné propuštění. Dalším problémem je nedostatečná kapacita těchto programů, přestože poptávka odsouzených je veliká. Odborníci se shodují, že by bylo zapotřebí více programů a kvalifikovaných pracovníků. Dále jsou do těchto programů odsouzení vybíráni podle velmi přísných kritérií. Z kvalitativního výzkumu je také patrné, že tyto programy navštěvuje pouze 29 % dotázaných odsouzených mužů. Odsouzení, kteří

odpověděli, že tyto programy navštěvují, nejčastěji navštěvují program 3Z – zastav se, zamysli se změň se. U odsouzených mužů, kteří odpověděli, že tyto programy nenavštěvují, dominují převážně dva důvody neúčasti. Jedná se konkrétně o omezené možnosti účasti (tzn. pracovní povinnosti, zdravotní důvody), dále se jedná o již zmíněný problém kapacit takových programů.

Zaměstnání během výkonu trestu hraje významnou roli při přípravě na návrat do společnosti. Pomáhá odsouzeným získat a udržet si pracovní návyky, což zvyšuje jejich šance na nalezení legálního zaměstnání po propuštění. Zaměstnání také snižuje riziko recidivy tím, že poskytuje odsouzeným smysluplnou činnost a umožňuje jim splácet dluhy. Mnozí odsouzení mají možnost pokračovat v zaměstnání u stejného zaměstnavatele i po propuštění. Existují i negativní názory ohledně skutečného vlivu zaměstnání ve věznicí na budoucí pracovní uplatnění. Z kvantitativního výzkumu vyplývá, že zaměstnání během VTOS má 65 %, z toho 77 % pracuje na externím pracovišti. Co se týče sebedůvěry odsouzených mužů na nalezení zaměstnání po výkonu trestu, tak 73 % odsouzených mužů uvedlo, že svoji sebedůvěru hodnotí jako velmi vysokou (40 %), nebo vysokou (33 %), což bylo překvapující zjištění. Dále byli odsouzení muži dotazováni na míru šance, že po VTOS získají zaměstnání. Zde bylo také překvapivé zjištění, 66 % dotazovaných uvedlo, že své šance na získání zaměstnání vnímají jako velmi vysoké (33 %), nebo vysoké (33 %).

Motivace odsouzených k účasti na programech ve věznicí se výrazně liší. Mnozí je vnímají instrumentálně, tedy jako prostředek k získání výhod, například při žádosti o podmíněné propuštění. Další motivací může být externí tlak, například doporučení soudců. Odborníci se shodují, že programy jsou přínosné především pro odsouzené, kteří mají faktickou snahu o změnu. Větší nabídka programů a lepší motivace odsouzených by mohla významně přispět k jejich úspěšné resocializaci.

Mezi hlavní překážky patří absence motivace ke změně, nefunkční rodinné zázemí, ekonomické a sociální bariéry, nedostatek pracovních zkušeností a vliv prostředí, ze kterého odsouzení pocházejí. Na druhé straně, faktory podporující úspěšný návrat zahrnují stabilní rodinné zázemí, zaměstnání během výkonu trestu, účast ve standardizovaných programech a dostupnost kvalitních resocializačních služeb. Výsledky výzkumu potvrzují, že podpora těchto aspektů může přispět k úspěšné reintegraci odsouzených a snížení recidivy.

Výsledky ukazují, že odborní zaměstnanci věznicí vnímají spolupráci s organizacemi jako pozitivní a přínosnou pro proces reintegrace odsouzených. Zejména sociální pracovníci zdůrazňují efektivní spolupráci s městskými institucemi a neziskovými organizacemi, které

poskytují širokou škálu podpůrných služeb. Tyto služby zahrnují například pomoc s úředními záležitostmi, podporu při uznání otcovství během výkonu trestu či sociální kurátorství usnadňující návrat do společnosti. Spolupráce s organizacemi mimo věznici přispívá k vyšší šanci na úspěšnou resocializaci a minimalizuje riziko recidivy. S tímto také souvisí podceňování reality života po propuštění samotnými odsouzenými. Od respondentů z řad odsouzených mužů bylo zjištěno, že pouze 21 % dotazovaných spolupracují s pomáhajícími organizacemi. Mnoho odsouzených má nereálná očekávání ohledně možností zaměstnání a zajištění základních životních potřeb. Často se stává, že po propuštění rychle utratí našetřené finanční prostředky a následně čelí obtížím spojeným s hledáním bydlení i zaměstnání. Tento scénář ukazuje, že kromě institucionální podpory je nutné pracovat také na změně postojů odsouzených a posilování jejich finanční a sociální gramotnosti, aby byli lépe připraveni na reálné výzvy po návratu na svobodu.

Na druhé straně však odborní zaměstnanci poukazují na nedostatky v dostupnosti některých klíčových podpůrných služeb. Jedním z největších problémů je nedostatek bezbariérového sociálního bydlení pro propuštěné odsouzené s vážnými zdravotními omezeními. Tento nedostatek komplikuje jejich reintegraci natolik, že někteří vězni záměrně páchají trestnou činnost s cílem návratu do vězení, kde mají zajištěné základní životní podmínky. Tento fenomén poukazuje na závažné mezery v sociálním systému, který nedokáže adekvátně reagovat na potřeby nejzranitelnějších skupin odsouzených po propuštění.

V rámci kvalitativního výzkumu bylo definováno pět hypotéz. První hypotéza předpokládala, že muži, kteří během výkonu trestu označili osobní návštěvy jako nejprínosnější formu kontaktu s rodinou, budou vykazovat vyšší míru připravenosti na návrat do společnosti ve srovnání s těmi, kteří preferovali jiné formy kontaktu. Statistický test však neprokázal statisticky významný vztah mezi proměnnými. Hypotéza 1 tak nebyla potvrzena.

Druhá hypotéza se zaměřovala na vztah mezi délkou aktuálního trestu a sebedůvěrou při hledání zaměstnání po propuštění. Očekávalo se, že muži s delším trestem budou vykazovat nižší sebedůvěru než muži s kratším trestem. Ani u této hypotézy se nepodařilo prokázat statisticky významný vztah. Hypotéza 2 tedy nebyla potvrzena.

Třetí hypotéza předpokládala, že muži, kteří pracují na externích pracovištích, budou více věřit svým šancím na nalezení zaměstnání po propuštění než ti, kteří pracují uvnitř věznice. Statistický test ani zde neprokázal statisticky významný vztah, což znamená, že nulovou hypotézu nebylo možné zamítnout. Hypotéza 3 tedy nebyla potvrzena.

Čtvrtá hypotéza předpokládala, že muži s vyšším vzděláním (alespoň středoškolské s maturitou) projevují větší zájem o účast v resocializačních programech než muži s nižším vzděláním. Výsledky analýzy nepotvrdily statisticky významný vztah mezi těmito proměnnými, což znamená, že nulovou hypotézu nebylo možné zamítnout. Hypotéza 4 nebyla potvrzena, což naznačuje, že vyšší vzdělání není spojeno s větším zájmem o resocializační programy.

Pátá hypotéza se zaměřovala na vztah mezi druhem trestné činnosti a využíváním služeb organizací připravujících na návrat po propuštění. Očekávalo se, že muži odsouzení za drogovou trestnou činnost budou tyto služby využívat častěji. Statistický test neprokázal statisticky významný vztah mezi těmito faktory. Hypotéza 5 tedy nebyla potvrzena.

Z celkem pěti testovaných hypotéz nebyla potvrzena ani jedna. To naznačuje, že faktory jako forma kontaktu s rodinou, délka trestu, místo zaměstnání během VTOS, nejvyšší dosažené vzdělání nebo typ trestné činnosti nemusí mít vliv na návrat odsouzených do společnosti.

Co se týče výsledků výzkumného šetření mohou být přínosné pro kohokoliv, kdo se o problematiku vězeňství a odsouzených zajímá. Dále by samozřejmě mohla být zajímavá pro pracovníky věznic. Z hlediska dalšího výzkumu by bylo pro příště zajímavé rozšířit zkoumaný vzorek, kam by nebyli zahrnuti jen odsouzení muži, kteří mají posledního půl roku za mřížemi. Pro více získaných dat by bylo dobré do výzkumu zahrnout např. odsouzené, kterým zbývá ve věznici rok.

13 DISKUSE

Výsledky mého výzkumu se ve velké míře shodují s teoretickými poznatky. Ukázalo se, že úspěšný návrat odsouzených do společnosti ovlivňuje především jejich vlastní motivace ke změně, podpora rodiny a možnost pracovního uplatnění. Pokud některý z těchto faktorů chybí, výrazně se zvyšuje riziko, že se propuštěný vězeň vrátí k trestné činnosti. To potvrzuje i skutečnost, že mnoho odsouzených nemá po propuštění kam jít, čelí finančním problémům a mají nereálná očekávání ohledně života na svobodě.

Velkou roli v přípravě na propuštění hrají standardizované programy ve věznicích. Ty pomáhají odsouzeným přemýšlet o jejich trestné činnosti, pracovat na sobě a připravit se na návrat do běžného života. Výzkum ale ukázal, že tyto programy mají dvě hlavní slabiny. První je jejich omezená kapacita. Druhý problém je motivace vězňů. Často do programů vstupují jen proto, že jim to může pomoci při žádosti o podmíněné propuštění, ne proto, že by skutečně chtěli změnit svůj život. To snižuje jejich efektivitu, protože bez vnitřní motivace jsou dopady těchto programů jen krátkodobé. Zároveň je ale jasné, že i kdyby byla kapacita těchto programů větší, stále by zde byl problém s nedostatkem odborných pracovníků, kteří by s odsouzenými mohli intenzivně pracovat, jelikož se jedná o velké množství odsouzených, kterým by se měli věnovat. Práce s vězni je totiž nejen finančně náročná, ale také psychicky vyčerpávající, zejména pokud se jedná o osoby, které nemají zájem se změnit. Motivovat člověka, který vidí svou budoucnost spíše v pokračování trestné činnosti než ve snaze o nový začátek, je velmi složité a vyžaduje vysokou odbornou způsobilost i trpělivost.

Z výzkumu také vyplynula důležitost pracovního zaměstnání vězňů, kteří si během výkonu trestu mohou osvojit pracovní návyky potřebné pro život na svobodě, mohou také splácet své dluhy a jiné závazky. Příjemným zjištěním byla skutečnost, že mnohým odsouzeným je nabídnuta pracovní pozice po propuštění z věznice od zaměstnavatele, u kterého práci vykonávali během VTOS. Co se týče pracovního nasazení odsouzených během VTOS, výzkum „*Prison's Dilemma: Do Education and Jobs Programmes Affect Recidivism?*“ z Ohia ukazuje, že zaměstnání společně s kvalitními vzdělávací a resocializačními programy snižují riziko recidivy (JSTOR, 2010).

Z provedeného výzkumu v pardubické věznici je ale patrné, že mnoho odsouzených kvůli přísným kritériím výběru odsouzených do standardizovaných resocializačních programů, nemůže spojit oba tyto aspekty, tzn. zaměstnání a účast na těchto programech. Pokud by bylo více odsouzeným umožněno navštěvovat tyto programy společně se zaměstnáním, mohlo by to

také přispět k menší recidivě. Narážíme zde ale opět na náročnost takových programů, jak finanční, kapacitní, tak nedostatkem odborníků, kteří tyto programy vedou.

Z praxe by proto bylo vhodné zaměřit se na několik zlepšení. Jednak by mělo být k dispozici více míst v těchto programech, aby se dostalo na všechny, kteří o ně mají zájem. Dále by bylo užitečné více pracovat s motivací odsouzených například pomocí individuálního poradenství nebo intenzivnější spolupráce se sociálními pracovníky a psychology. Otázkou je, do jaké míry je možné takové změny realizovat, protože vězeňské prostředí má striktně daná pravidla a prosadit něco nového bývá složité, ať už kvůli financím, legislativě, nebo organizaci věznic.

14 ZÁVĚR VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Cílem diplomové práce bylo zjistit, jak se odsouzení muži ve výkonu trestu odnětí svobody připravují na život po propuštění, analyzovat jejich situaci před výstupem z VTOS a popsat instituce a organizace, které do tohoto procesu vstupují.

Výsledky výzkumu ukázaly, že příprava na návrat do společnosti je u odsouzených ovlivněna kombinací individuálních, sociálních a ekonomických faktorů. Klíčovou roli hraje individuální motivace odsouzeného ke změně, stabilita rodinného zázemí a možnost pracovního uplatnění během i po výkonu trestu. Odsouzení muži, kteří mají podporu rodiny, se lépe adaptují na podmínky po propuštění a jsou méně ohroženi recidivou. Naopak nefunkční rodinné vazby, finanční zadluženost a chybějící pracovní zkušenosti a návyky jsou faktory, které výrazně negativně ovlivňují resocializaci a zvyšují riziko návratu k páčání trestné činnosti.

Příprava odsouzených na propuštění probíhá různými způsoby. Někteří odsouzení se zapojují do pracovních aktivit přímo ve věznici nebo na externích pracovištích, což jim umožňuje získat pracovní návyky a v některých případech i navázat pracovní kontakty pro budoucí zaměstnání. Významnou roli hrají i standardizované programy, které jsou zaměřeny na změnu chování odsouzených, snížení recidivy a přípravu na návrat do společnosti. Tyto programy jsou ale velmi kapacitně omezeny. Další významnou součástí přípravy je podpora rodinných vztahů (osobní návštěvy, telefonický kontakt, Skype hovory, přerušení trestu).

Analýza situace odsouzených před propuštěním ukázala, že mnoho odsouzených mužů podceňuje realitu života na svobodě a mají nereálná očekávání ohledně možností pracovního uplatnění a finančního zabezpečení. Odsouzení se často potýkají s dluhy a nedostatkem financí, což pro ně představuje velkou překážku při hledání bydlení i zaměstnání. Pracovní zařazení během výkonu trestu je vnímáno jako důležitá součást přípravy na propuštění. Někteří odsouzení mají možnost pokračovat ve stejném zaměstnání i po opuštění věznice.

Podpora institucí a organizací se ukázala jako klíčová součást procesu reintegrace. Spolupráce mezi věznicemi a neziskovými organizacemi či sociálními službami umožňuje odsouzeným lepší orientaci v administrativních záležitostech, usnadňuje získání dokladů, bydlení či zaměstnání. Přesto pouze 21 % dotázaných odsouzených uvedlo, že s těmito organizacemi aktivně spolupracují, což potvrzuje zjištění od odborných pracovníků, že mnoho odsouzených podceňuje svoji situaci po propuštění a odmítá pomoc pomáhajících organizací. Mezi instituce a organizace, které vstupují do procesu návratu jedince do společnosti z VTOS, patří neziskové organizace, městské instituce a sociální kurátoři. Výzkum ukázal, že spolupráce

s nimi je nízká a mnozí jedinci podceňují svoji momentální situaci i posléze situaci na svobodě. Výzkumem bylo zjištěno, že Věznice Pardubice spolupracuje s následujícími institucemi: Úřad práce ČR, PMS ČR, sociální kurátoři, Magistrát města Pardubice, SKP Centrum Pardubice, azylové domy, Dům na půli cesty a Laxus. Zároveň odborní pracovníci věznic vnímají potřebu rozšíření kapacit standardizovaných resocializačních programů a zlepšení dostupnosti sociálního bydlení pro osoby po propuštění.

Výsledky testovaných hypotéz přinesly následující závěry. Nepotvrdila se ani jedna z předem definovaných hypotéz. Nepotvrdil se tudíž vztah mezi délkou trestu a sebedůvěrou při hledání zaměstnání, nejvyšším dosaženým vzděláním a zájmem o standardizované programy, místem výkonu zaměstnání během VTOS a vnímanými šancemi na získání zaměstnání po VTOS ani mezi druhem trestné činnosti a využíváním služeb organizací připravujících na návrat do společnosti. To naznačuje, že úspěšná reintegrace odsouzených je proces, ve kterém hraje roli mnoho aspektů, mezi které patří například osobní nastavení, sociální a institucionální podpora.

Z výzkumu vyplývá, že podpora rodiny, zaměstnání a kvalitní resocializační programy jsou klíčovými faktory, které mohou přispět k úspěšnému návratu odsouzených do společnosti. Naopak nedostatek financí, nízká finanční gramotnost, absence stabilního zázemí a podcenění reality života po výkonu trestu představují významná rizika pro recidivu.

ZÁVĚR

Tato diplomová práce s názvem Příprava odsouzených mužů ve výkonu trestu odnětí svobody na návrat a na život po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody byla v teoretické části zaměřena na základní poznatky z vědy penologie, kde součástí této kapitoly byl zmíněn předmět této vědy a její vztah k ostatním disciplínám. v druhé kapitole byl lehce nastíněn vývoj trestu a trestání na našem území. Další kapitoly byly věnovány již současné problematice související s výkonem trestu odnětí svobody a přípravy odsouzených mužů na návrat do společnosti. Jednalo se o kapitoly pojednávající o legislativním rámci Vězeňské služby ČR, personálu věznice, souhrnné analýze rizik a potřeb odsouzených (SARPO), penitenciárních výchovných postupech a programech zacházení, standardizovaných resocializačních programech, důsledcích výkonu trestu odnětí svobody, propuštění vězňů a výstupním oddílu a důležité postpenitenciární péči.

Hlavním cílem bylo zjistit, jak se odsouzení muži připravují na návrat do společnosti, jaká je situace jedince před návratem a jaké instituce do tohoto procesu vstupují. Výzkum byl proveden ve Věznici Pardubice v únoru 2025 za pomoci dotazníkového šetření v řadách odsouzených mužů, kteří budou v blízké době propuštěni z výkonu trestu na svobodu. Dotazníkového šetření se zúčastnilo 49 odsouzených mužů, kdy data byla použita z 48 navrácených vyplněných dotazníků. Dále byl výzkum prováděn mezi odbornými zaměstnanci, které poskytly cenné informace během rozhovorů. Rozhovory poskytly 4 odborní pracovníci, konkrétně psycholog, speciální pedagog, vychovatel a v neposlední řadě sociální pracovník. Definování hypotéz a tvorba otázek do dotazníku nebylo jednoduché, jelikož se jedná o specifickou skupinu jedinců, kdy ne každý z nich je schopen pochopit každou otázku. Otázku tudíž musely být co nejsrozumitelnější. Zpracování získaných dat z dotazníků bylo složitější, z toho důvodu, že se pochopitelně k místu výzkumu, jednalo o papírové dotazníky, tudíž bylo nutné nejprve všechny data přepsat do elektronické podoby, aby s nimi mohlo být dále nakládáno k verifikaci definovaných hypotéz.

Provedený výzkum ukázal, že se odsouzení připravují na návrat do společnosti zaměstnáním, účastí v resocializačních programech, které ale nejsou schopny kapacitně pojmout všechny odsouzené a odsouzení jsou do nich pečlivě vybírání na základě určitých kritérií, dále pak udržováním rodinných vazeb a spoluprací s organizacemi, které pomáhají odsouzeným v přechodu do života na svobodě, ale jejich služby využívají odsouzení jen v malé míře. Co se týče situace mnoha jedinců, tak čelí ekonomickým problémům, nedostatku pracovních zkušeností a nefunkčním rodinným vztahům.

POUŽITÁ LITERATURA

BALCAROVÁ, Renata. Zkušenosti Vězeňské duchovenské péče (VDP) týkající se osob ve výkonu trestu před propuštěním a problematika osob propuštěných na svobodu. In: *Sborník z konference „Z vězení venku“*. Olomouc: Charita Olomouc, 2007, s. 39. ISBN 978-80-254-1056-1.

BRUNOVÁ, Markéta. *Novodobý vývoj a stav vězeňství v České a Slovenské republice*. Teoretik. Praha: Leges, 2020. ISBN 978-80-7502-408-4.

ČERNÍKOVÁ, Vratislava. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Vysokoškolské učebnice. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-138-0.

ČEŠKA, Petr. *Sociální práce ve vězení*. Hradec Králové: Ústav sociální práce Univerzity Hradec Králové. Diplomová práce, 2015.

DRÁPAL, Jakub; JIŘIČKA, Václav a RASZKOVÁ, Tereza (ed.). *České vězeňství*. Právní monografie. Praha: Wolters Kluwer, 2021. ISBN 978-80-7676-066-0.

FÁBRY, Anton. *Úvod do penológie*. Bratislava: Občianské združenie Sociálna práca, 2006. ISBN 9788089185238.

FISCHER, Slavomil a ŠKODA, Jiří. *Sociální patologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. Psyché. Praha: Grada Publishing, 2009. ISBN 978-80-247-2781-3.

FISCHER, Slavomil. *Etopedie v penitenciární praxi*. Acta Universitatis Purkynianae. Studia paedagogica. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně, Fakulta pedagogická, 2006. ISBN 80-7044-772-9.

FRANCEK, Jindřich a WOHLSCHLAGER, Leopold. *Zločin a trest v českých dějinách: Ve službách spravedlnosti za Rakouska i za republiky: paměti prvního československého kata*. Vyd. 3. Praha: Rybka Publishers, 2002. ISBN 80-86182-68-1.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-79-6.

HÁLA, Jaroslav a SOUDKOVÁ, Petra. *Jak mluví čeští vězni: místo a úloha vězeňského argotu: včetně slovníčku současného vězeňského argotu*. Praha: Vězeňská služba ČR, 2002. ISBN 80-238-9463-3.

- HÁLA, Jaroslav. *Lexikon moderního vězeňství*. České Budějovice: Nakladatelství Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, 2024. ISBN 978-80-7694-065-9.
- HÁLA, Jaroslav. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. Studia VŠERS. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2005. ISBN 80-86708-05-5.
- JŮZL, Miloslav. *Penitenciaristia jako věda žalární*. Vydání I. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2017. ISBN 978-80-7452-131-7.
- LONGOVÁ, Tereza. *Výkon trestu odnětí svobody v České republice*. Hradec Králové, 2005. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové, Katedra Sociální patologie a sociologie. Vedoucí práce Jiří Tregler.
- MACHKOVÁ, Kateřina. *Činnost výstupních oddělení ve věznicích v České republice*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2016. 67 s. Bakalářská práce.
- MALÁ, Drahomíra. *Vězeňství po česku*. Tišnov: Sursum, 2003. ISBN 80-7323-062-3.
- MAŘÁDEK, Vladimír. *Vězeňství*. Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravské univerzity, 2005. ISBN 80-7368-002-5.
- MATOUŠEK, Oldřich, KODYMOVÁ, Pavla, KOLÁČKOVÁ, Jana. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-818-0.
- MORAVCOVÁ, Ilona. *Pojetí resocializační pedagogiky, základy studia oboru v České republice*. In: *Socialia 2010 Sociální deviace v kontextu společenských věd*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2010. ISBN 978-80-7435-091-7.
- NAVRÁTILOVÁ, Jitka a NAVRÁTIL, Pavel (ed.). *Rodičovství za mřížemi: dopady věznění rodiče na dítě*. Studijní texty. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2023. ISBN 978-80-246-5793-6.
- NETÍK, Karel; NETÍKOVÁ, Daria a HÁJEK, Stanislav. *Psychologie v právu: Úvod do forenzní psychologie*. Beckova skripta. Praha: C.H. Beck, 1997. ISBN 80-7179-177-6.
- PAPŠO, Peter. *Resocializácia odsúdených vo výkone trestu odňatia slobody*. Spoločenské a behaviorálne vedy. Banská Bystrica: Pedagogická fakulta Univerzity Mateja Bela, 2011. ISBN 978-80-557-0150-9.

POPELKA, Jiří. *Penologie. Díl první*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. ISBN 978-80-244-2932-8.

RASZKOVÁ, Tereza a HOFERKOVÁ, Stanislava. *Kapitoly z penologie I: vězeňství*. Vydání: druhé, rozšířené a aktualizované. Hradec Králové: Gaudeamus, 2018. ISBN 978-80-7435-716-9.

RASZKOVÁ, Tereza a HOFERKOVÁ, Stanislava. *Kapitoly z penologie II*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. ISBN 978-80-7435-378-9.

ŘEHÁČEK, Michal. Základní informace k VTOS v ČR. In: *Sborník z konference „Z vězení venku“*. Olomouc: Charita Olomouc, 2007, s. 7-14. ISBN 978-80-254 1056-1.

SOCHŮREK, Jan a SLUKOVÁ, Květa. Quo vadis, penologie? In: VÁLKOVÁ, Helena a kol. *Aktuální otázky vězeňství*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2014. ISBN 978-80-7251-426-7.

SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie III. díl: Negativní jevy ve vězení*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. ISBN 978-80-7372-205-0.

SOCHŮREK, Jan. *Úvod do sociální patologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2009. ISBN 978-80-7372-448-1.

ŠPANKOVÁ, Jana. *Resocializácia odsúdených*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-484-8.

ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka a DOUBRAVOVÁ, Dagmar (ed.). *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-757-2.

ŠVARŤÍČEK, Roman a ŠEĐOVÁ, Klára. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

UHLÍK, Jan. *Historie věznění a vězeňství v Čechách: osudy význačných vězněných osobností, prožité ve významných dobách zemí českých, viděné se zřetelem k vývoji českého vězeňství*. Ve Stráži pod Ralskem: Institut vzdělávání Vězeňské služby v ČR, 2006. ISBN 80-239-9417-4.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vydání třetí, rozšířené. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3.

VĚTROVEC, Vladislav. *Zákon o mediaci a probaci: komentář*. Komentované zákony. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. ISBN 80-86432-32-7.

Internetové zdroje

Centrum sociálních služeb Praha. *VSCR.cz* [online]. [cit. únor 2025]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-pardubice/sekce/centrum-socialnich-sluzeb-praha>

ČESKO. ZÁKON Č. 141/1961 Sb. Zákon o trestním řízení soudním (trestní řád). [online]. 1961. [cit. leden 2025]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>

ČESKO. ZÁKON Č. 169/1999 Sb. Zákon o výkonu trestu odnětí svobody. [online]. 1999. [cit. leden 2025]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-169>

ČESKO. ZÁKON Č. 257/2000 Sb. O Probační a mediační službě. [online]. 2000. [cit. leden 2025]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-257>

ČESKO. ZÁKON Č. 293/1993 Sb. Zákon o výkonu vazby. [online]. 1993. [cit. leden 2025]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-293>

ČESKO. ZÁKON Č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník. [online]. 2009. [cit. leden 2025]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>

ČESKO. ZÁKON Č. 500/2004 Sb. Zákon správní řád. [online]. 2004. [cit. leden 2025]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-500>

ČESKO. ZÁKON Č. 555/1992 Sb. Zákon České národní rady o Vězeňské a justiční stráž České republiky. [online]. 1992. [cit. leden 2025]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-555>

Činnost jednotlivých oddělení. *VSCR.cz* [online]. [cit. leden 2025]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/vazebni-veznice-olomouc/sekce/cinnost-jednotlivych-oddeleni>

Edukačně rekvalifikační program pro pachatele dopravních nehod – PARDON. *VSCR.cz* [online]. [cit. leden 2025]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-pardubice/sekce/edukacne-rekvalifikacni-program-pro-pachatele-dopravnich-nehod-pardon>

Focení dětí s jejich vězněnými rodiči jako podpora rodinných vazeb. *VSCR.cz* [online]. [cit. únor 2025]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-hermanice/clanky/detail/foceni-deti-s-jejich-veznenymi-rodici-jako-podpora-rodinnych-vazeb>

Funkce kurátora pro děti a mládež. *OSPOD.cz* [online]. [cit. leden 2025]. Dostupné z: https://www.ospod.cz/e_download.php?file=data/editor/16cs_3.pdf&original=Funkce_kurator_a.pdf

HNIDKOVÁ, Ivana. Sociální práce ve vězeňství. *Ochránce.cz* [online]. [cit. březen 2025]. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/Konference/Konference_2012/Hnidkova_Socialni-prace.pdf

JIŘIČKA, V., PODANÁ, Z., PETRAS, M. a HŮRKA, J. Prediction of Offending: SARPO—The Czech Tool for Assessment of Offenders' Criminogenic Risk and Needs. *ResearchGate* [online]. 2014. [cit. leden 2025]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/269862444_Prediction_of_Offending_SARPO-The_Czech_Tool_for_Assessment_of_Offenders'_Criminogenic_Risk_and_Needs

Koncepce vězeňství do roku 2025. *VSCR.cz* [online]. [cit. leden 2025]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/ostatni/koncepce-vezenstvi.pdf>

Laxus z.ú. *VSCR.cz* [online]. [cit. únor 2025]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-pardubice/sekce/laxus>

Mezinárodní vězeňské společenství. *VSCR.cz* [online]. [cit. únor 2025]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-pardubice/sekce/mezinarodni-vezenske-spolecenstvi>

O nás. *PMSCR.cz* [online]. [cit. leden 2025]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/o-nas/>

Pappa program. *VSCR.cz* [online]. [cit. leden 2025]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-pardubice/sekce/terapeuticky-program-tp-21-junior>

Parole – podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. *PMSCR.cz* [online]. [cit. leden 2025]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/pro-pachatele/parole/>

Pojďte s námi do vězení. Funkce kurátora pro děti a mládež. *Rubikoncentrum.cz* [online]. [cit. březen 2025]. Dostupné z: <https://www.rubikoncentrum.cz/pojdte-s-nami-do-vezeni/>

Probace. *PMSCR.cz* [online]. [cit. leden 2025]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/pro-pachatele/probace/>

Program VIT (Victim impact training) – Vnímám i Tebe. *VSCR.cz* [online]. [cit. leden 2025]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-pardubice/sekce/program-vit-victim-impact-training-vnimam-i-tebe>

Přístupnost sociálních služeb azylové domy a noclehárny pro lidi s postižením. *Ochránce.cz* [online]. [cit. leden 2025]. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/dokument/pristupnost-socialnich-sluzeb-azylove-domy-a-nocleharny-pro-lidi-s-postizenim/zaverecna-zprava2020-azylove-domy-final.pdf>

ŘEHÁČKOVÁ, Adriana. Chí-kvadrát test nezávislosti. *Statistickyneklasicky.cz* [online]. [cit. březen 2025]. Dostupné z: <https://www.statistickyneklasicky.cz/chi-kvadrat-test-nezavislosti/>

SEDGEY, Norman H., et al. “Prison’s Dilemma: Do Education and Jobs Programmes Affect Recidivism?” *Economica*. [online]. 2010. [cit. březen 2025]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/40865114>

Sociální kurátor. *MPSV.cz* [online]. [cit. leden 2025]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/1049959/socialni_kurator.pdf/13e4d622-a29a-53a9-237a-cf482b4b8ed0

Sociální pracovní ve věznici. *socialniprace.cz* [online]. [cit. březen 2025]. Dostupné z: <https://socialniprace.cz/profesiogramy/socialni-pracovnik-ve-veznici/>

Vězni. *csu.gov.cz* [online]. [cit. únor 2025]. Dostupné z: <https://csu.gov.cz/vezni?pocet=10&start=0&podskupiny=083&razeni=-datumVydani>

VOLONTÉ CZECH o.p.s. *VSCR.cz* [online]. [cit. únor 2025]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-pardubice/sekce/volonte>

Workshop Zaměstnávání vězňů. *VSCR.cz* [online]. [cit. březen 2025]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-pardubice/clanky/detail/workshop-zamestnavani-veznu>

Zastav se, zamysli se, změň se – 3Z. *VSCR.cz* [online]. [cit. leden 2025]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-pardubice/sekce/zastav-se-zamysli-se-zmen-se-3z>

Zuřivec. *VSCR.cz* [online]. [cit. leden 2025]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-pardubice/sekce/encouterova-skupina>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A: Dotazník pro odsouzené muže

Příloha B: Otázky k rozhovoru s odbornými zaměstnanci věznice

PŘÍLOHA A: Dotazník pro odsouzené muže

Dotazník: Příprava na návrat do společnosti během výkonu trestu odnětí svobody

Tento dotazník je anonymní a jeho cílem je zjistit, jak se odsouzení muži připravují na návrat do společnosti. Prosím, odpovězte co nejupřímněji. Výsledky budou sloužit výhradně pro výzkumné účely diplomové práce.

1. Do jaké věkové kategorie patříte?
  - Do 20 let
  - 21–30 let
  - 31–40 let
  - 41–50 let
  - 51 a více let

2. Jaké je vaše nejvyšší dosažené vzdělání?
  - Nedokončené základní vzdělání
  - Základní vzdělání
  - Vyučení bez maturity
  - Středoškolské vzdělání s maturitou
  - Vyšší odborné nebo vysokoškolské vzdělání

3. Jak dlouhý je váš aktuální trest odnětí svobody?
  - Do 1 roku
  - 1–3 roky
  - 3–5 let
  - 5–10 let
  - Více než 10 let

4. Za jaký typ trestné činnosti jste byl odsouzen (aktuální trest odnětí svobody)?
  - Násilná trestná činnost

- Majetková trestná činnost
  - Drogová trestná činnost
  - Hospodářská trestná činnost
  - Jiný typ trestné činnosti
5. Jaký způsob kontaktu s rodinou považujete za nejpřínosnější? (uved'te jen jednu z možností)
- Telefon
  - Dopisy
  - Osobní návštěvy
  - Neudrží kontakt s rodinou
6. Jak se cítíte připraveni na návrat do společnosti?
- Vůbec nepřipraven
  - Málo připraven
  - Středně připraven
  - Dobře připraven
  - Velmi dobře připraven
7. Pracujete během výkonu trestu?
- Ano
  - Ne
8. Pokud pracujete, kde vykonáváte práci?
- Uvnitř věznice
  - Na externím pracovišti
9. Jak hodnotíte svou sebedůvěru při hledání zaměstnání po propuštění?
- Velmi nízká
  - Nízká

- Neutrální
- Vysoká
- Velmi vysoká

10. Jak hodnotíte své šance na získání zaměstnání po propuštění?

- Velmi nízké
- Nízké
- Neutrální
- Vysoké
- Velmi vysoké

11. Účastníte se některého z nabízených specializovaných resocializačních programů (např. 3Z, Program VIT, Pappa program, PARDON, Zuřivec, apod.)?

- Ano
- Ne

12. Pokud ano, jaké konkrétní typy programů využíváte?

- 3Z (Zastav se, zamysli se, změň se)
- Program VIT (Vnímám i Tebe)
- Pappa program
- PARDON
- Zuřivec
- Jiný typ: _____ (uveďte)

13. Pokud se resocializačních programů neúčastníte, co je hlavním důvodem?

- Nemám o programy zájem.
- Programy neodpovídají mým potřebám.
- Nejsem informován o nabídce programů.
- Nemohu se zúčastnit z kapacitních důvodů (např. program je již plně obsazen).
- Mám omezené možnosti účasti (např. zdravotní důvody, pracovní povinnosti ve věznici).
- Jiný důvod: _____ (doplňte)

14. Spolupracujete s organizacemi, které pomáhají při návratu do společnosti? (např. Laxus, Mezinárodní vězeňské společenství, VOLONTÉ CZECH apod.)

- Ano
- Ne

PŘÍLOHA B: Otázky k rozhovoru s odbornými zaměstnanci věznic

- 1) Z pohledu vaší praxe, jaké hlavní problémy nebo bariéry brání odsouzeným mužům v úspěšném návratu do společnosti?
- 2) Jakou roli hraje rodinné zázemí odsouzených v jejich přípravě na návrat do běžného života? Setkáváte se spíše s podporujícími, nebo s problematickými rodinnými vztahy?
- 3) Jak hodnotíte standardizované programy, které věznice nabízí, z hlediska jejich účinnosti a přínosu pro odsouzené? Jaké aspekty těchto programů by bylo podle vás vhodné zlepšit?
- 4) Jakou roli podle vás hraje zaměstnání během výkonu trestu? Ovlivňuje tato zkušenost šance na získání práce po propuštění?
- 5) Jaká je podle vás motivace odsouzených mužů k využívání nabízených programů a služeb? Jaké faktory podle vás nejvíce ovlivňují, zda odsouzení využijí nabízené programy? Hraje roli například délka trestu, typ trestné činnosti nebo jejich osobní postoje?
- 6) Jakou podporu poskytují organizace a instituce mimo věznice (např. úřady práce, neziskové organizace) při přípravě odsouzených na návrat do společnosti? Jaká je úroveň spolupráce mezi těmito institucemi a věznicemi? V jakých oblastech by bylo dle Vašeho názoru potřeba zlepšit spolupráci mezi věznicí a institucemi, které poskytují podporu odsouzeným po propuštění?